

máj 2021

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

foto: Martin Hesko

nepredajné!

číslo 4

ročník XXXII

mesto trnava

Od seba k druhým

Na tohtoročnú jar som sa tešil oveľa viac ako po minulé roky. Po dlhých mesiacoch opatrení a obmedzení sa mi okrem oteplenia stala rozkvitajúca príroda príležitosťou vyjsť si na dlhšie prechádzky a nadýchať sa čerstvého vzduchu. Po jednej z víkendových túr som sa vracal domov spolu s tmou, ktorá sa postupne udomácnila aj na sídlisku. Medzi činziakmi som sa s prekvapením zahľadel na lampu pouličného osvetlenia, okolo ktorej sa hemžili malé mušky a drobné motýle. V konfrontácii s blikajúcimi obrazovkami v izbách panelákov sa mi čoraz intenzívnejšie odkrývala paralela s naším životom. Sú chvíle, keď aj my pripomíname lietajúci hmyz, ktorý oslepený intenzitou umelého osvetlenia krúži okolo neho a stráca schopnosť vnímať okolitý svet. Upriamujeme svoju pozornosť na sprostredkované informácie, na svetlá počítačových monitorov s presvedčením, že tam nájdeme odpovede na otázky týkajúce sa nás i sveta. No život nie je zredukovaný do obrazu, je prítomný všade a preniká nami. Stále nové informácie a šokujúce odhalenia nás natoľko oslepujú, že myseľ krúži už len okolo predstáv, ktoré s realitou nášho prostredia a vzťahov nemajú veľa spoločného. Pre oslepujúce svetlo plné ilúzií či nevraživosti k druhým nevidíme oči čakajúce na prijatie, ruky pripravené na podanie, ani stromy poskytujúce tieň a kyslík. Nepočuť štebot vtákov, ani hlas volajúci o pomoc. Všetko iné nám stojí v ceste, ktorá je v našich predstavách vydláždená z podsúvaných kúskov a čriepok rozbitej reality.

Pokúšame sa o priateľstvá, no zdieľame fragmenty, výstrižky a destilované slová, ktoré účelovo používame na vytvorenie čo najlepšieho obrazu o sebe. Realita však býva iná. A to je naša nádej. Opustiť sprostredkovaný svet a vyjsť zo seba do života, v ktorom cítiť reálny dotyk rúk a teplo pohľadania, v ktorom počuť oslovujúce slová a vidieť žiariace oči. Takéto vykročenie smerom k iným, prirodzene, nie je ľahké a vôbec nie je len o ideáloch. Život, ktorý presahuje jednotlivca, nás učí hľadať symbiózu vo všestrannom rešpektovaní, bez straty pamäti a skúseností. Vedie nás k prijatiu a uznaniu vlastných limít a obmedzení. Tep srdca a chvenie duše neznamenajú len pokoj a radosť v objatí, ale vypovedajú aj o ceste k nim, ktorá vedie často cez bolesť, úzkosť či starosť. Zväčša býva samotná cesta dlhšia, ako pocit víťazstva v jej cieli. No zostať v zdanlivom bezpečí, zavretý vo vlastnom svete, ignorovať volanie lásky i krásu prírody, odkazujúcu k symbióze všetkého živého, nie je cestou ani cieľom. Je skôr len prešľapovaním na mieste. Krúžením okolo seba a umelého svetla. Je strnulým reflexom, pri ktorom čoraz viac strácame cit a zmysel pre realitu a tvorivosť. Ľudskosť sa nedá sprostredkovať a nemožno na ňu len čakať. Treba s ňou vyjsť von. Zo seba k iným. Máj je na to vhodnou príležitosťou.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnavy

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redakčná rada: Simona Jurčová,

Martin Jurčo, Miroslava Kuracinová Valová

Redakcia: Mestský úrad, Trhová 3

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 105

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Autor grafického dizajnu: Andrej Grossmann

Počítačové spracovanie: Filip Grossmann

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

(eu)

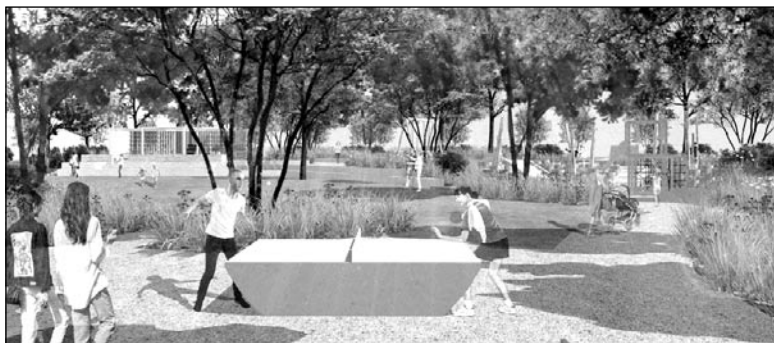
Obyvateľom Tehelnej a Hlbokej na Družbe vytvorí mesto príjemné podmienky na združovanie

Mesto Trnava pokračuje v revitalizácii vnútorných priestorov medzi blokmi obytných domov. Na rad prišli aj tri dvory medzi panelákmi na Tehelnej a Hlbokej ulici vrátane plôch z vonkajšej strany domov na sídlisku, ktoré v čase svojho vzniku dostalo typicky socialistický názov Družba. Pri tvorbe víťazného návrhu, ktorý vzišiel z architektonickej súťaže, autori z Ateliéru Duma vychádzali aj z prieskumu verejnej mienky tamojších obyvateľov v rámci participatívneho plánovania. Koncom februára sa uskutočnila online prezentácia s cieľom predstaviť obyvateľom spôsoby zapracovania ich požiadaviek a poskytnúť im priestor na ďalšie pripomienky a návrhy.

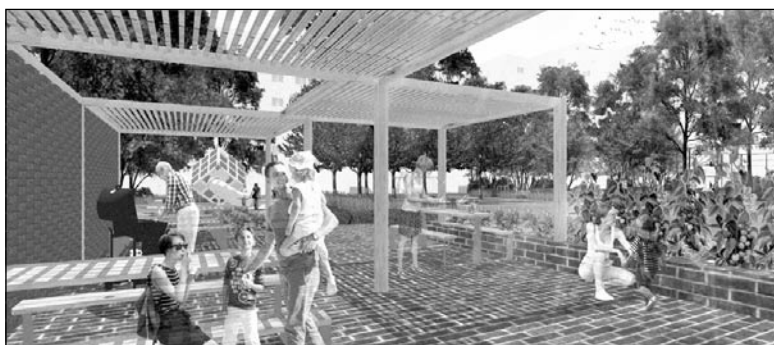
Zo strany mesta bola požiadavka navrhnuť také riešenie, aby dvory mohli slúžiť miestnym obyvateľom každého veku na relax a voľnočasové aktivity v atraktívnom komornom prostredí s prírodným charakterom. Podobné želanie by iste vyslovili aj prví obyvatelia týchto domov v polovici osemdesiatych rokov 20. storočia, keby takú možnosť dostali. O tom však mohli vtedy iba snívať. Ich deti sa museli hrať na betóne, v stavebnom odpade, prachu, v horúčavách, a po daždi aj v blate, bez kúska tieňa a zelene. Socialistickú výstavbu sídliska na široko-ďaleko neprežil ani jediný strom a na dvoroch i v okolí domov rástla kde-tu len burina po pás. Priestor na bezpečné detské hry s troškou kultivovanej zelene sa nedal nájsť ani v širšom okolí. Mnohí obyvatelia – rodičia detí, ktoré sa od svojich hier v prachu a betónovom odpade vracali domov také špinavé, že im z čiernych tváričiek len oči svietili, napokon odignorovali pôvodnú konotáciu názvu sídliska (so Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak) a združili sa v práci na humanizácii bezprostredného okolia, aby bola Družba vhodnejšia pre život. Po známosti zohnali semienka trávy, spôsobmi, o ktorých sa nemohlo hovoriť nahlas, nadobudli kdesi aj stromčeky, ktoré sa vtedy nedali kúpiť v záhradníckych centrách ako dnes. Brali, čo bolo, a sadili, kde sa dalo, bez znalostí umiestnenia inžinierskych sietí

Tomáš, poď si zahrať, bez teba to nie je ono! Nečum stále do toho notebooku, lebo vybehnem hore a vyhodím ti ho von oknom!

Janka, pozri, dnes prišiel aj Danin nový frajer. Snaží sa, ale na Danu nemá. Akú prezývku mu dáme: Ping, alebo Pong?

Tatinoooo, prosííím, ostaňme tu ešte chvíľu, ujo sused ma práve učí grilovať...

a rozmerov stromov v dospelosti, ale zato s dobrým úmyslom a veľkým entuziazmom. Časom aj na

dvoroch pribudlo pár stromov, asfaltové plochy na loptové hry a malé pieskovisko so šmykľav-

kou. Deti však medzitým podrástli, čoskoro sa z dvorov vytratili za inými záujmami a ich mamy sa vrátili do zamestnania.

Odvtedy prešlo približne tridsaťpäť rokov. Stromy, ktoré na vonkajšej strane blokov vysadili prví obyvatelia, vyrástli a deti z voľakedajšieho prachu a blata Družby sú už rodičmi, ktorým tiež záleží na tom, v akom prostredí žijú ich deti. A druhá generácia obyvateľov Hlbokej a Tehelnej sa teraz dočká toho, o čom mohli ich rodičia len snívať.

Podľa vyjadrenia poroty architektonickej súťaže je víťazný návrh revitalizácie troch dvorov vypracovaný vo vysokej podrobnosti. Okrem pedantného riešenia vnútra dvorov prichádza s kladne prijatým názorom aj na priestory v okolí blokov – oživuje ulicu, rieši zostatkové náročné plochy formou spoločných pobytových pocket parkov a piazzetty. V návrhu vzniká hodnotné prostredie z hľadiska naplnenia požiadaviek získaných od miestnych obyvateľov v participatívnom prieskume, ale aj z hľadiska biodiverzity. Štandard riešenia verejných priestorov je považovaný za aktuálny a adekvátny miestu. Jednoduchšie povedané, v priestoroch dvorov pribudne zeleň, ktorá má ambíciu nielen skrásľovať a sprírodňovať prostredie, ale aj zlepšovať jeho klímu. Počíta sa s riešeniami adaptačných opatrení na zmenu klímy, ako je napríklad vegetačná strecha, vertikálna zeleň tieniaca južné a západné fasády a odvádzanie dažďovej vody zo spevnených plôch do vsakovacích prielohov v obvodovej vegetácii. Základný princíp funkčného členenia bude vo všetkých troch dvoroch rovnaký, odlišné budú len jednotlivé prvky a dispozičné riešenie. Mala by sa uskutočniť aj reorganizácia dopravy – spomalenie hlavnej komunikačnej osi spájajúcej ulice Starohájsku

Partia bedmintonu, alebo kolo-kolo mlynské? To je jedno, hlavne, že sa spolu zabavíme. A na takejto trávke môžeme pokojne urobiť aj báb...

Verila by si tomu, Janka, že náš malý minule na tom visutom ležadle zahajal? A s ním aj tatino :))

Budem naozaj dobrý, sľubujem. Tetu Darinku už neoblížem, aj keď ju mám veľmi rád, a nebudem štekať ani na toho hastroša, ktorý sa okolo nej stále motá. Ale na Rexa sa už veľmi teším, včera sme sa spolu tak krááásne hrali...

a Bučiansku a vytvorenie verejného mikropriestoru – piazzetty v strede, s ponechaním prejazdu pre bezpečnostné zložky. Intímnejšie verejné mikropriestory na oddychové aktivity vzniknú medzi jestvujúcimi vysokými stromami na nárožiach dvorov. Mamičky budú dohliadať na dvorné hry svojich detí v prostredí, kde môžu ticho relaxovať v tieni stromov alebo participovať na oddychových aktivitách susedov a susediek pri grile, v komunit-

nej knižnici, na pestovateľskom záhone alebo športových hrách. Pojem družba môže po rokoch opäť zmeniť konotáciu, lebo obyvatelia sa už nebudú združovať preto, aby upravili okolie domov, ale preto, lebo budú mať na združovanie vytvorené príjemné podmienky. S pomocou vizualizácií víťazného návrhu z Ateliéru Duma sme sa pokúsili načrtnúť jednotlivé obrazy dokumentu o budúcom živote na revitalizovaných dvoroch. ■

Veronika Majtánová

Rozbieha sa participatívne plánovanie priestoru medzi Bučianskou, Clementisa a Tehelnou

Trnavská samospráva chce v najbližších rokoch obnoviť všetky vnútrobloky v meste. Do návrhov úprav týchto priestranstiev zapája prostredníctvom participatívneho plánovania aj verejnosť, pretože to, ako by mal daný priestor vyzeráť po úprave, vedia najlepšie jeho obyvatelia a návštevníci.

Najnovším projektom tohto druhu je revitalizácia vnútrobloku medzi Bučianskou, Vladimíra Clementisa a Tehelnou. Mesto zverejnilo online dotazník, v ktorom zbiera spätnú väzbu od obyvateľov ohľadne súčasného stavu lokality spolu s ich návrhmi na jeho úpravu. Dotazník je možné vyplniť do 15. mája 2021. Obyvatelia riešeného územia nájdu dotazníky v tlačenej forme vo svojich poštových schránkach.

Hlavným objektom záujmu samosprávy sú oblasti pracovne nazvané Kopec (časť za pumpu na Bučianskej), Lúka (priestor popod sídlom Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave) a Lesík (plocha nad bývalou školou V Jame paralelná s Ulicou V. Clementisa). Verejnosť sa však môže vyjadriť aj k celému rozsiahlemu vnútrobloku a k jeho

napojeniam na ďalšie dvory, sídliská a ostatné časti mesta. Trnavčania budú mať okrem dotazníkov možnosť vyjadriť svoj názor aj na verejnom online stretnutí, ktoré sa uskutoční prostredníctvom aplikácie Microsoft Teams vo štvrtok 6. mája o 17.00 h. V prípade záujmu o účasť je potrebné prihlásiť sa vopred na adrese planovanie@trnava.sk. V e-maile treba uviesť svoje meno a priezvisko, prihlásenie je možné do stredy 5. mája.

„Online stretnutie je určené pre tých, ktorí majú chuť rozprávať sa o tomto priestore podrobnejšie a do hĺbky,“ hovorí Viera Kiseľová z odboru územného rozvoja a koncepcií Mestského úradu v Trnave. „Zaujímá nás charakter tejto lokality a radi by sme sa dozvedeli viac o jej špecifikách. Na online stretnutí uvíta-

me každého, kto sa bude chcieť podeliť o podrobnosti.“ Výsledky dotazníka i podnety z verejného stretnutia budú spracované do záverečnej správy, ktorá bude jedným z podkladov na prípravu novej podoby lokality. Spätná väzba od obyvateľov pomôže efektívne pristúpiť k úprave tohto priestoru. Revitalizácia uvedeného vnútrobloku nadväzuje na pripravovanú obnovu dvorov na Tehelnej. Tento projekt už má svoju konkrétnu podobu, občania sa mohli s vizualizáciami oboznámiť na februárovom online stretnutí s projektantkou. Dvory na Tehelnej sa dočkajú realizácie v roku 2022. ■

Viac informácií o participatívnom plánovaní verejných priestorov v Trnave nájdete na adrese participacia.trnava.sk.

Veronika Majtánová

Začína sa sčítanie obyvateľov, ktorí sa nemohli sčítať sami, pomôžu im pri tom zaškolení asistenti

Pre obyvateľov Slovenska s trvalým, prechodným či tolerovaným pobytom, ktorí sa v uplynulých týždňoch sčítania obyvateľov nemohli sčítať sami, prípadne s pomocou blízkej osoby, sa v pondelok 3. mája 2021 začína fáza asistovaného sčítania.

Asistenti na tzv. stacionárnych miestach i mobilní asistenti budú pomáhať predovšetkým digitálne vylúčeným osobám, seniorom, klientom zariadení sociálnych služieb a obyvateľom marginalizovaných komunit.

„V Trnave budeme mať šesť stacionárnych miest pre verejnosť, dve ďalšie sa otvoria v zariadeniach pre seniorov výlučne pre

ich klientov,“ hovorí Martina Stanová, vedúca odboru organizačného a vnútornej správy Mestského úradu v Trnave.

Samospráva v súčasnosti zabezpečuje e-learningové školenie pre asistentov, ktorí budú občanom k dispozícii. Asistované sčítanie potrvá šesť týždňov, teda do 13. júna 2021.

Zoznam stacionárnych miest, kde vám so sčítaním pomôžu asistenti:

Základná škola, Maxima Gorkého 21
Základná škola, Kornela Mahra 11
Základná škola, Námestie Slovenského učeného tovarišstva
Základná škola, Spartakovská 5
Denné centrum Modranka, De-

dinská 9
Mestský úrad v Trnave, Trhová 3
Otváracia doba stacionárnych miest:

Pondelok: 14.00 – 18.00 h

Utorok: 8.00 – 12.00 h

Streda: 14.00 – 18.00 h

Štvrtok: 8.00 – 12.00 h

Piatok: 10.00 – 14.00 h

Obyvatelia, ktorí budú mať záujem o asistované sčítanie priamo v ich domácnosti, budú môcť

požiadať Štatistický úrad SR o pomoc mobilného asistenta. Podľa informácií na [webstránke scitanie.sk](http://webstránke.scitanie.sk) zverejní štatistický úrad telefónne číslo na call centrum čoskoro. ■

Martin Jurčo, foto: D. Kvetanová

Ľuďom bez domova pomáhajú aj v náhradných priestoroch denného centra charity

Trnavská arcidiecézna charita v súčasnosti obnovuje priestory pre ľudí bez domova, ktorým poskytuje základné sociálne služby. Nachádzajú sa v priestoroch Orolskej záhrady neďaleko kina Hviezda. Zároveň však týmto ľuďom neprestali poskytovať pomoc, lebo počas lockdownu boli práve oni ešte viac na ňu odkázaní. Preto presunuli základňu nízkoprahového centra do mestských priestorov, ktoré im poskytla samospráva na sídlisku Vodáreň pri kruhovom objazde neďaleko veľkého obchodného strediska.

Aj keď je táto lokalita mimo centra mesta, výhodou je, že pri veľkých obchodných strediskách sa často stretáva skupina ľudí, ktorí sú najpočetnejšími klientmi charity. V čase obmedzení ale boli obchodné centrá zatvorené, takže ľuďom bez domova a sociálne odkázaným to komplikovalo prístup k základným sociálnym potrebám. Čo to však znamenalo pre pracovníkov a dobrovoľníkov charity?

„Aj keď ako nízkoprahové denné centrum pracujeme v čiastočne obmedzenom režime, zabezpečujeme klientom krízové životné potreby rovnako ako predtým, teda stravu, oblečenie, hygienu, vstup do osobných skriniek, a po trinástej hodine vždy aj sociálne poradenstvo párom či jednotlivcom,“ hovorí pracovníčka centra Mária Altoffová. V čase najtvrdších opatrení mali problém aj s dobrovoľníkmi, viacerí z nich boli v karanténe, študenti – dobrovoľníci odišli do svojich domovov. Napriek tomu sa im služby darí zabezpečovať. Svedčí o tom aj čistota a bezproblémové fungovanie tohto centra.

„Vďaka našim streetworkerom informujeme klientov, ako funguje centrum v obmedzenom režime. Napríklad, základná podmienka vstupu klienta do centra je nega-

Raňajky v starej budove Centra pomoci človeku, ktorú čaká rekonštrukcia. Ešte v čase pred pandémiou.

tívny test na covid. Takže práca streetworkerov spočívala nielen v informovaní potenciálnych klientov o možnostiach poskytovaných služieb, ale aj v kontrole ich zdravotného stavu práve cez testovanie. Samozrejme, išlo aj o rozdávanie rúšok, poukazovanie na dôležitosť dezinfekcie a podobne. Našťastie sa väčšia premorenosť ochorením covid-19 medzi ľuďmi bez domova nepotvrdila,“ hovorí M. Altoffová a pripomína, že počas koronakrízy pribudli klienti aj z radov prepustených zamestnancov bývajúcich na ubytovniach a rovnako aj klienti bezprostredne ohrození chudobou, napríklad tí, ktorí žijú

zo životného minima.

„Ďalšou našou oblasťou je poskytovanie služieb klientom, ktorí sú ohrození exekútormi, osamelým matkám s deťmi v núdzi, ľuďom po výstupe z treštu odňatia slobody alebo liečenia, ktorí nemajú kam ísť. S klientom konzultujeme najrealnejšie možnosti riešenia ich situácie,“ hovorí M. Altoffová. Denne počas pandémie takto vybavila zhruba dvadsaťpäť klientov, ďalší sa ozývajú telefonicke. Počas dvoch rokov zaevidovala charita v Trnave až dvestošesťdesiat ľudí bez domova.

Patrik Belaj je koordinátorom terénnej sociálnej služby krízovej intervencie. Jeho úlohou je

sprostredkovať prvý kontakt s človekom na ulici, ktorý by potom mohol využívať služby nízkoprahového zariadenia. Mnohí totiž nevedia, že existuje charita a že poskytuje takýto druh služieb.

„Študenti a pracujúci bývajúci na internátoch odišli domov, takže nám nemohli pomáhať v úlohách streetworkerov. Tí, čo chodili do práce, nechceli vstupovať do rizika nákazy, a tak si v dobrovoľníckej práci dali tiež pauzu. O to sa nám znížil počet našich dobrovoľníkov na uliciach. Preto sme mali viac práce a museli sme častejšie chodiť do terénu. Navyše, zmenili sa miesta obvyklého stretávania ľudí bez domova. Takže úlohou dobrovoľníkov bolo vyhľadávať ich a informovať aj o tom, kde si môžu vybaviť potrebné doklady a aké druhy dokumentov pre základný život potrebujú. Rovnako, aj medzi ľuďmi bez domova vznikajú konflikty a niektorí sa boja prísť do centra. Preto im vysvetľujeme, že aj takáto situácia sa dá riešiť,“ hovorí Patrik Belaj. Zmiernenie opatrení a uvoľnenie situácie víta riaditeľ Trnavskej arcidiecéznej charity Miroslav Dzurech, ktorý potvrdzuje, že to dobrovoľníkom trochu pomôže a dá väčšie možnosti. „Aj napriek tomu v dočasných priestoroch nízkoprahového centra vieme plnohodnotne slúžiť ľuďom bez domova. My medzitým riešime

Miška, pracovníčka Centra pomoci človeku, s láskou obliekla Majku, ktorá žije na ulici, čistú bundu a šál zo sociálneho šatníka.

všetko potrebné pre budovanie nového centra. Teraz vrcholí verejné obstarávanie, keď otvárame proces obnovy. Ľudia bez domova sa vo všetkých väčších mestách pohybujú v centrách miest, preto toto naše vynovené centrum bude na správnom mieste. Budú tam zachované všetky naše služby ako je stredisko osobnej hygieny, a všetky ďalšie služby ako je možnosť najesť sa, vyprať si bielizeň a dostať radu od našich odborníkov. Bonusmi celej rekonštrukcie je zvýšenie kvality a možnosti poskytovania služieb a zvýši sa zároveň kapacita,“ hovorí riaditeľ M. Dzurech. Do leta uzavreť verejné obstarávanie a potom, v letných a jesenných mesiacoch, by sa malo rekonštruovať a stavať, takže po roku by

Mária Altoffová, garantka centra ukazuje potraviny, ktoré klienti dostávajú za odmenu napríklad vtedy, keď po raňajkách pozametajú a pozmývajú spoločné priestory.

už mali mať noví klienti možnosť centrum využívať. Pracovníci nízkoprahového centra nie sú skeptickí a v pomoci vidia zmysel a význam. Potvrdzuje sa im to najmä vtedy, keď dokážu z ulice doslova vytiahnuť klienta do normálneho života. „Neraz sa nám stáva, že príde klient bez dokladov totožnosti, rodinných vzťahov a kontaktov a pomôžeme mu vybaviť ubytovanie, asistenciu na úrade práce a aj v práci. Ak spolupracuje, tak postupne sa môže jeho situácia zlepšovať. Základom je, že nepomáhame nasilu, len prejavíme ochotu pomôcť a poukážeme na možnosti riešenia jeho situácie. Pomoc k svojpomoci je v tomto najdôležitejšia,“ hovorí M: Altoffová. ■

(eu)

Začal sa dendrologický prieskum k projektu revitalizácie obytného súboru Generála Goliana

Na Linčianskej sa ešte na pohľad nič mimoriadne nedeje, ale práce na príprave realizácie projektu revitalizácie verejných priestranstiev obytného súboru Generála Goliana sa už začali. Do júna vrátane sa tu bude uskutočňovať odborný dendrologický prieskum, ktorý objednala mestská samospráva s cieľom zmapovať aktuálny počet, druhy a stav drevín v tejto lokalite. Firma, ktorá prieskum uskutočňuje, vzišla z verejného obstarávania. Cena prác vychádza na 5 478 eur.

Dodávateľ prác dostane od mesta k dispozícii jestvujúce údaje pasportu zelene v rozsahu bodových prvkov, z ktorých vyplýva, že v lokalite by malo byť 1 090 stro-

mov, 464 krov, 63 ruží a 20 lián. Ďalším podkladom bude aktuálne geodetické zameranie riešeného územia.

Do pôvodných podkladov bude

dodávateľ dopĺňať a meniť jednotlivé grafické údaje pasportu zelene. Každý strom, krík, ruža, liana musí mať presne určenú značku definovanú v pasporte.

Existujúce prvky budú vo výkrese zachované aj s pôvodným evidenčným číslom. Ich poloha bude posunutá podľa aktuálne zistenej polohy v teréne na základe geodetického zamerania. Dreviny, ktoré už nejestvujú, budú farebne odlíšené. Novo zistené prvky dostanú nové evidenčné čísla podľa zadania od mesta. Chýbať nesmú ani údaje ako slovenský aj latinský bota-

nický názov, obvod a priemer kmeňa, výška stromu, priemer koruny, sadovnícka hodnota a charakteristiky, či ide o listnaté, ihličnaté, čiastočne vždyzelené alebo vždyzelené dreviny. Dodávateľ má vypracovať aj návrh na vhodné ošetrovanie stromov a v prípadoch, kde zlý zdravotný stav stromov nedáva žiadnu nádej na prežitie, navrhnúť výrub.

Realizátori dendrologického prieskumu budú mať pri sebe potvrdenie, že pre Mesto Trnavu vykonávajú dendrologický prieskum na všetkých jestvujúcich drevinách v lokalite sídliska Linčianska, ktorý bude nevyhnutný pre spracovanie dokumentácie projektu Revitalizácia verejných priestranstiev v rámci obytného súboru Generála Goliana. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Trnava je medzi najlepšimi Smart Cities v konkurencii vyše dvesto štyridsiaticich samospráv

Andrej Kóna je odborník na značky a marketingový manažér. Vyštudoval marketing na trnavskej Fakulte masmediálnej komunikácie UCM. Zároveň je už niekoľko rokov členom Brand Council, najvyššieho odborného orgánu programu Superbrands. Založil občianske združenie Brand Institute. Je pedagógom na strednej a vysokej škole, aktívny aj ako podnikateľ v oblasti marketingovej komunikácie, tvorby a riadení značky. Najnovšie prišiel s projektom Smart City Index, teda s hodnotením samospráv, regiónov a miest.

Andrej Kóna je autorom prvej a zatiaľ aj jedinej publikácie venujúcej sa tvorbe značky miesta. Kniha Brand destinácie je podľa recenzentov knihy prvé pojednanie svojho druhu na Slovensku. Zrejme bude nadhlo aj jediným produktom na knižnom trhu, ktorý sa neviaže vyslovene na akademické prostredie, ale snaží sa o popularizáciu témy, ktorá čoraz viac rezonuje v kontexte globalizácie aj v svetovom meradle. My sme sa však s Andrejom Kónom rozprávali o ďalšom z projektov, na ktorých spolupracoval, a teda o téme inteligentných samospráv a vyhodnotenia samospráv a regiónov v oblasti Smart City Index.

■ Čo všetko zahŕňa pojem inteligentná samospráva? Ako by sme my, laici, mali chápať tento pojem?

- Koncept inteligentných miest, anglicky smart cities (SC), nie je nový. Podstatou je zakomponovanie takých technológií alebo procesov, ktoré pomôžu samosprávam vysporiadať sa

nielen so súčasnými výzvami, ale aj pripraviť sa na budúce zmeny prostredia a jeho vývoja. Ide napríklad o systémy predvídania a skorého upozornenia pred katastrofami alebo priame zásahy do prostredia, aby ku katastrofám neprišlo. Inteligentná samospráva sa však nedá vytvoriť bez prístupu organizácií s inovatívnymi technológiami a procesmi, teda službami. Ekosystém podnikateľov a stavovských organizácií je schopný v spolupráci so samosprávami rozvíjať a zakomponovať také nástroje, ktoré inteligentné samosprávy sú schopné absorbovať. Implementácia technológií alebo procesov inteligentného mesta nie je cieľ, ale cesta. Obyvateľ by teda mal mať prístup z domu k službám samosprávy alebo k svojmu lekárovi. Podnikateľ má prehľad o najnovších nariadeniach, ktoré sa týkajú aj jeho podnikania, či komunikuje so samosprávou bez nutnosti návštevy mestského úradu. Podobne to je aj v prípade turistu alebo investora.

■ Jednou z vašich prác je aj vyhodnotenie rebríčka samospráv a rovnako aj regiónov, ktoré by sme mohli zaradiť do kategórií inteligentných miest. Je to zrejme len taký pomocný výraz. Pretože mnohé samosprávy, aj keď sa akokoľvek snažia, objektívne príčiny ich zaradia v rebríčku niekde na konci, napriek tomu však nemožno povedať, že sú „neinteligentné“ samosprávy. Čo vlastne pod týmto pojmom rozumieme?

- Nemáme inteligentné a neinteligentné samosprávy. Ide o preklad

z angličtiny do slovenčiny, ktorý je následne zle interpretovaný. V prípade agendy inteligentných samospráv, vďaka novodobým technológiám a inovatívnym procesom – napríklad sledovanie dochádzky zamestnancov miestneho úradu v prepojení na aktivity, úlohy a iné systémy samospráv, sa samospráva stáva dostupnejšou, odolnejšou voči výzvam súčasného sveta a môže sa konštantne rozvíjať. Samosprávy, ktoré procesy a technológie rozvíjajúce agendu inteligentných miest zavádzajú nebudú, prípadne v nedostatočnej miere, nebudú konkurencieschopné a môže nastať odliv obyvateľstva, sťažené podnikateľské podmienky, nezaujímajú investorov alebo aj turistov o dané prostredie.

■ Ako vznikol Smart City Index (Smart Village) a čo je jeho úlohou?

– Slovenský SMART City Index vznikol ako akademický projekt a je výsledkom spolupráce Fakulty sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave a Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky pri príležitosti spolupráce na tvorbe Smart Cities Workshop-e zastrešovaného Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. Prvé dáta porovnávania slovenských inteligentných samospráv boli prezentované koncom roka 2019 v Bratislave práve na podujatí Smart Cities Workshop. Cieľom je stanoviť aktuálnu pozíciu samospráv, identifikovať možnosti

rozvoja a priniesť firmám s inteligentnými technológiami a procesmi informácie o týchto samosprávach, aby ich mohli osloviť s ponukou, ktorá by vyriešila nedostatky samospráv v stanovenej oblastiach.

■ Znamená to, že sa tam zaraďujú objektívne kritériá a samotná práca samospráv. Ako sa robí a finalizuje rebríček samospráv? Podľa akých kritérií, ako sa vyhodnocuje?

– Zakomponovanie agendy inteligentného mesta sa zameriava na šesť hlavných oblastí: Inteligentná ekonomika, Inteligentná mobilita, Inteligentná verejná správa, Inteligentný život, Inteligentné veci verejné a Inteligentné prostredie. Ide o šesť referenčných oblastí, na ktorých sa zhodujú mnohí autori alebo významné inštitúcie zostavujúce hodnotenia svetových samospráv. Aby týchto šesť oblastí bolo naplnených, dostupné štatistické dáta predstavujú indikátory, ktoré sú základnou stavebnou jednotkou indexu. Ide o dáta, ktoré zbierajú Štatistický úrad SR, Eurostat, OECD alebo iné organizácie, a tieto dáta majú vplyv na hodnotenie. V indexe nezhodnotíme konkrétne technológie. Podstatné je, aký výsledný dopad daná samospráva dosahuje. Napríklad ochorenia dýchacích ciest na počet obyvateľov samospráv, prípadne počet nehôd nemotorizovanej dopravy alebo účasť na veciach verejných. To sú indikátory, ktoré môžu byť ovplyvnené

technológiami alebo procesmi pri implementácii smart agendy.

■ Ako sa v rebríčkoch a ukazovateľoch javia mesto Trnava a trnavský región?

– V rámci veľkostných skupín 50k – 100k obyvateľov sa Trnava umiestnila na piatej pozícii. Poprad je na priečke 4 a Trenčín na priečke 6. Banská Bystrica je prvá. (tabuľka č. 1)

V celkovom hodnotení teda Trnava obstála veľmi dobre. Pri porovnávaní so 245 samosprávami ide o dobré ukazovatele. Trnava má výhodu v blízkosti rýchlostnej cesty (diaľnica), má ekonomiku na dobrej úrovni a ako je vidno, život v Trnave sa výrazne zlepšil. Trnavský kraj je celkovo na 6. mieste, polepšil si o jednu pozíciu. Pred Trnavským krajom je za rok 2020 umiestnený Košický a za ním sa umiestnil Prešovský kraj. Na prvom mieste je Bratislavský región. Trnava by sa mala zamerať na prízemný ozón počas letného obdobia. Významným indikátorom je počet cudzincov, ktorí sú na území samospráv. Zároveň by samospráva mohla viac podporovať ženy v lokálnej politike. V prípade kraja, mal by sa viac zamerať na podporu kreativity svojich obyvateľov. Nie všetky obce majú dobrú dostupnosť pre medzinárodný obchod, čo dáva zlé hodnotenie kraja. Kumulatívny indikátor, hodnotiaci znečistenie, vychádza celkovo za kraj

Samospráva	počet obyvateľov	Celkovo	Smart Economy	Smart People	Smart Governance	Smart Mobility	Smart Environment	Smart Living
Trnava	65207	5	3	5	6	5	4	8

tabuľka č. 1

Celkovo / Overall	Smart Economy	Smart People	Smart Governance	Smart Mobility	Smart Environment	Smart Living	kraj
6	2	7	8	5	2	8	Trnavský

tabuľka č. 2

v pomerne dobrých hodnotách a na tom by mal kraj stavať. (tabuľka č. 2)

■ V čom by sa dali zlepšiť ukazovatele a aké sú porovnanie so zahraničím? V čom majú samosprávy najväčšie problémy?

– V prvom rade máme čo doháňať v rámci hodnotiacich ukazovateľov. Je potrebné sa posunúť vpred a začať dáta nielen zbierať, ale aj zdieľať. Znamená to, že na jednej strane by samospráva mala byť schopná dáta, ktoré získava, v nejakej miere aj zdieľať – napríklad aj na výskumné účely. Ďalej sa treba posunúť v štruktúre a type dát, ktoré sa zbierajú. Tie súčasne sú už „zastarané“, a pre

potreby riešenia výziev budúcnosti sú nevyužiteľné. Stále treba myslieť na to, že dáta, ktoré sledujeme, by mali byť určené pre výhľady do budúcnosti. Potom tu máme nedostatočné povedomie o agende inteligentných samospráv. Čo je smart a čo už nie je, a že to nemusí byť len technológia, ale aj procesy, ktoré nám pomôžu stať sa smart. Máme mnoho obcí, ktoré nemajú všetky domácnosti pripojené na kanalizáciu alebo pitnú vodu. To v žiadnom prípade nie je smart. Rovnako ako LED verejné osvetlenie, pokiaľ stožiar, na ktorom toto osvetlenie je, nemá možnosť rozšírenia na senzory, wifi či iné technológie. Zároveň máme na

Slovensku výrazne bohaté mestá, ktoré si môžu dovoliť nielen tvoriť štúdie a plány, ale ich aj naplňať financovaním. Alebo ich naplňať prostredníctvom zamestnancov, ktorí získavajú cez projekty externé zdroje. So zahraničím sa veľmi porovnávať nemôžeme, lebo máme len niekoľko samospráv, ktoré majú dostatočný počet hodnotiacich prvkov, aby mohli byť v rebríčku svetových samospráv. Hovoríme o Bratislave, Košiciach a možno Banskej Bystrici či Žiline. V rámci Trnavského samosprávneho kraja pre projekt Smart región TTSK, pracujem na kompletizácii Smart stratégie, zodpovedám za oblasť Zdravotníctvo a Sociálna oblasť. ■

Veronika Majtánová

Kontajnery na bioodpad a štartovacie balíčky už aj na Podjavorinskej a Koniarekovej

Sídliská Ľudmily Podjavorinskej a Koniarekova sú po Prednádraží, Vajanského, Družbe a Linčianskej ďalšími, ktoré sa pridávajú k zberu kuchynského bioodpadu v Trnave. V najbližších dňoch na všetkých tamojších stojiskách pribudnú zberné nádoby na tento druh odpadu.

Samospráva zároveň komunikuje so správcami bytových domov v tejto lokalite, prostredníctvom ktorých bude obyvateľom distribuovať tzv. štartovacie balíčky, teda košíky a vrecká na triedenie kuchynského bioodpadu spolu s infoletákmi.

Na každom zo stojísk na Podjavorinskej a Koniarekovej pribudne 240-litrová odpadová nádoba, spolu ide o devätnásť kusov.

Vysýpať sa budú trikrát týždenne (v pondelky, stredu a piatky) ako na ostatných sídliskách.

Hnedých kontajnerov sa postupne dočkajú aj ďalšie lokality v Trnave, nasledovať budú Zátvor, Na hlinách a Vodáreň.

Čo patrí do hnedých nádob na kuchynský bioodpad:

Tepelne upravené i neupravené zvyšky potravín rastlinného aj živočíšneho pôvodu, starý chlieb a pečivo, mliečne výrobky, vajcia

a výrobky z nich, potraviny po záručnej dobe, znehodnotenú potraviny, nedojedená strava, resp. zvyšky z taniera, šupy z ovocia a zeleniny, zvyšky z kvetov a rastlín.

Čo nepatrí do kuchynského bioodpadu:

Takto vyzerá štartovací balíček – perforovaný košík, balíček vreciek a infoleták o tom, ako správne triediť kuchynský bioodpad. Biologicky kompostovateľné vrecká majú zelenú farbu, na rozdiel od prevej várky žltých vreciek, ktoré sa distribuovali na Prednádražie, Vajanského a Družbu. Iný druh obalu nie je v hnedých kontajneroch žiaduci.

Plastové, sklenené, kovové a iné obalové materiály, použité jedlé oleje a tuky, zmesový komunálny odpad, nebezpečný odpad (oleje, farby a iné). ■

Martin Jurčo, foto: autor

Tibor Tibenský bol spolutvorcom dôležitých kapitol trnavskej internej medicíny

Aj keď rôzne oddelenia a kliniky trnavskej nemocnice sa z času na čas presúvali, najdôležitejšie medicínske disciplíny ako interná medicína a chirurgia mali svoje stále miesto. Aj preto väčšina Trnavčanov presne vedela, kde je umiestnené interné oddelenie. Bolo v jednom z pavilónov nemocnice, kde je dodnes. Dlhé roky toto oddelenie viedol primár Tibor Tibenský (* 17. apríla 1930 v Budmericiach – †28. marec 2021 Budmerice). Pred polstoročím bol aj pri vzniku špecializovaných ambulancií, ktoré boli kedysi súčasťou internej medicíny ako endokrinológia, diabetológia, gastroenterológia i kardiológia. Od 60. rokov sa výraznejšie začalo modernizovať interné oddelenie Nemocnice s poliklinikou Okresného ústavu národného zdravia Trnava, a na jeho vývoji sa podieľal aj lekár Tibor Tibenský. Jeho životná púť sa síce uzavrela, no pacientom sa dodnes v myslí vynára usmievať sa tvár primára, ktorý nemal problém sa rozprávať s pacientmi nielen o diagnózach, ale aj o rôznych oblastiach života. O viacerých veselých príhodách hovoril pred niekoľkými rokmi aj v knihe Čierny humor v bielom plášti.

„Keďže otec bol strojný zámočník, ešte v mojom detstve sme sa presťahovali do Trnavy. V čase hospodárskej krízy našiel otec prácu ako robotník v Coburgových závodoch. Rodinné prostredie teda bolo veľmi skromné. V Trnave sme s bratom Jánom absolvovali aj stredoškolské štúdiá. Dal som sa na medicínu, brat na štúdium histórie a vypracoval sa na jedného z najlepších historikov. Otec zomrel relatívne mladý, mal len 55 rokov. Staral sa teda o mňa môj brat. V Trnave sme bývali aj na piatich miestach. Vždy som sa brata pýtal, čím to bolo, no vždy v tejto téme odvádzal reč inam. Pochopil som až neskôr, že za všetko mohla hospodárska kríza. Keď sme nemali ako zaplatiť bývanie, zobrali sme sa a išli sme inam. V Trnave sme sa usadili aj preto, že brat už študoval na gymnáziu a sestra na obchodnej škole. A z Budmeríc šiel len jeden autobus ráno a potom až v podvečer. Ako študent som býval na Ružindolskej ulici. Keď som sa v roku 1956 oženil, to už sme opäť bývali v Budmericiach, a v roku 1963 som bol opäť Trnavčanom. Bývali sme s rodinou na sídlisku ČSM, neskôr SNP II. – Urán. A od roku 1981 bývam

v Budmericiach, aj keď som v podstate zostal Trnavčanom,“ spomínal kedysi na svoje trnavské zázemie.

Tibor Tibenský nastúpil na interné oddelenie v roku 1956. Po ôsmich rokoch sa stal zástupcom primára Kolomana Prónaya. Po jeho smrti v roku 1980 ho menovali primárom interného oddelenia. Zaoberal sa najmä sonodiagnostikou vrátane diagnostickej biopsie orgánov. Tak pripravoval na atestáciu aj budúcich lekárov v odbore vnútorné lekárstvo. Dlhodobu sa venoval najmä chorobám pečene, a vytvoril aj niekoľko porovnávacích štúdií v rámci trnavského regiónu so štúdiami západných regiónov Slovenska. Pri našom poslednom stretnutí pred niekoľkými rokmi

vyzdvihol práve osobnosť trnavskej nemocnice, lekára Kolomana Prónaya. „Asi si všimol, že mám osobitný vzťah k internej medicíne a pedagogické schopnosti, čo som prebral po jeho odchode na dôchodok. Už len samotný rozhovor s ním bol komunikačným pôžitkom. Pôsobil ako zo starého Uhorska, bol verbálne nadaný a pri rozhovore využíval reč tela. Jednoducho, komunikácia s ním prinášala aj tomu druhému radosť. Interné oddelenie bolo jedným zo základných pilierov v nemocnici a na stáže k nám chodili v rámci atestácií aj iní lekári. V našom veľkom kolose, akým bolo interné oddelenie, bolo okolo sto pacientov, do dvadsať lekárov a okolo päťdesiat zdravotných sestier a technic-

kých pracovníkov. A to nepočítam lekárov, ktorí u nás absolvovali povinné stáže v rámci atestácií. Spočiatku bolo oddelenie jedno, neskôr sa rozšírilo na dve. Nachádzali sme sa v nemocničnom areáli hneď vľavo pri vstupe za riaditeľstvom. Na prízemí bol príjem a vyšetrovne a na troch podlažiach boli lôžkové oddelenia,“ spomínal v roku 2017. Tibor Tibenský vždy hovoril, že interná medicína je základ. Aj preto každý lekár musel prejsť oddelením pre choroby vnútorné. Rovnako vraj aj v jeho aktívnych rokoch boli najčastejšími ochoreniami infarkty srdca, ischemické choroby srdca, karcinómy vnútorných orgánov. „V podstate to bolo ako dnes, no čo sa výrazne zmenilo, bola diagnostika. Tá neustále napredovala. Od päťdesiatych rokov sme mali v nemocnici EKG a fonokardiografiu. Patril som medzi tých, čo zavádzali na našom oddelení funkčné vyšetrenia. Bola to napríklad endoskopia, ktorá sa začala postupne budovať od začiatku 60. rokov. Najprv som vyšetroval tzv. rigidným gastroskopom. Bola to taká dlhá kovová tyč – a vyzeralo to ako harpúna, s ktorou na Níle chytajú krokodíly. Ešte bolo treba aj do úst dávať kolík, aby sa nezatvorili. Našťastie, už vtedy existovala solídna príprava pacienta, umrtnenie v oblasti hrdla, no napriek tomu to bolo nepríjemné vyšetrenie. Keď sme dostali tenšie, ohybnejšie a kvalitnejšie gastroskopy, bolo to pre pacienta aj pre lekára oveľa lepšie. A tak to bolo aj v ďalších oblastiach: prišli gastrofibroskopy, podobne aj kolonofibroskop. Prístroje už fungovali na báze optických vlákien. Všetky tieto vyšetrenia mali potom už svoje ambulancie so špecializáciou lekárov nášho oddelenia. Pre mňa bolo dôležité naučiť sa s týmito novými prístrojmi pracovať. Logicky najbližším pracoviskom bola bratislav-

ská nemocnica, Lekárska fakulta UK, ale aj vtedajší Ústav výživy ľudu,“ hovoril.

Tibor Tibenský spolupracoval aj pri dobudovaní viacerých pracovísk, napríklad bol aj pri dobudovaní jednotky intenzívnej starostlivosti nielen pre Trnavu, ale aj pre celý okres. „My sme boli v Trnave prepojení s poliklinickou časťou. V prípade spomínanej JIS išlo najmä o dobudovanie koronárnej jednotky a špecializovaných pracovísk v rámci interného oddelenia, neskôr dvoch interných oddelení. Postupne sa zaviedla sonodiagnostika, nielen brucha, ale aj krčných štruktúr a štítnej žľazy. Jednotka intenzívnej starostlivosti sa postupne budovala od roku 1970. Za prvé tri roky ňou prešlo okolo tisíc pacientov. Postupne sme sa zamerali na budovanie koronárnej jednotky. Dlhé roky sme nemali v Trnave hemodialyzačné pracovisko pre pacientov s obličkovou nedostatočnosťou. Mali sme veľké problémy s ochoreniami a úmrtnosťou pacientov na obličkovú nedostatočnosť. Dialýzu sme nemali, zaviedli sme

preto náhradné riešenie – peritoneálnu dialýzu. Pri nej sa využíva podbrušnica – peritoneum ako membrána, cez ktorú sa čistí krv. Komplexnú jednotku hemodialyzačného pracoviska sme slávnostne uviedli do prevádzky až v roku 1993. Najväčším problémom bolo presvedčiť kompetentných, aby na tieto prístroje vyčlenili finančné prostriedky, keďže rovnako boli požiadavky aj z iných oddelení. Dnes sa na túto modernizáciu pozerám s radosťou a som rád, že sa najmä diagnostika zlepšuje v prospech pacienta. Dnešní mladí lekári síce majú špičkové zariadenia, no prístup k pacientovi, to je už na druhej koľaji. Mám pocit, že sa vytráca spolupatričnosť, záujem o problémy pacienta, láskavé slová ale aj kolegiálna medzi lekármi. Naša generácia aj toto považovala za súčasť liečby,“ spomínal v roku 2017 lekár Tibor Tibenský.

V roku 2010 dostal Tibor Tibenský Medailu predsedu Trnavského samosprávneho kraja a v roku 2012 aj Cenu mesta Trnava. Dlhé roky aktívnej práce ho udržiavali v kondícii do vysokého veku. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Ladislav Dudák: Žiarenie zasahovalo aj nás, pracovali sme čiastočne na rizikovom oddelení

Súčasná trnavská Rádiologická klinika funguje niekoľko desaťročí. A aj keď je to relatívne nový odbor, predsa len, jeho predchodcom bolo röntgenologické oddelenie, resp. rádiologické a rádioterapeutické oddelenie. V Trnave vzniklo v roku 1947. Začias fungovalo aj ako onkologické oddelenie. Dodnes je známa solitérna budova v centre, kúsok od vstupu do nemocničného areálu, kde sa spomínané oddelenia nachádzali najdlhšie počas svojej existencie. V roku 1958 vzniklo oddelenie centrálného röntgenu. Prednostom tohto oddelenia sa stal Ladislav Dudák, ktorý viedol spočiatku aj oddelenie onkológie.

Primár Ladislav Dudák (nar. 5. mája 1925 v Slatinke nad Bebravou) študoval na gymnáziu v Malackách a maturoval v Bratislave. Najprv nebol rozhodnutý, čo študovať, napokon sa predsa rozhodol pre medicínu. Ani s ňou nemal žiadne skúsenosti. Študoval na Lekárskej fakulte UK v Bratislave, štúdium dokončil v roku 1951. Ladislav Dudák takto spomína na svoje začiatky:

- V Bratislave som býval u strýka, takže po skončení gymnázia som nemal problém pokračovať aj na univerzite. Bolo tesne po vojne, takže všetko sa postupne utriasalo. Z poverenictva zdravotníctva som však po skončení štúdia dostal umiestnenku do Košíc. S manželkou sme mali tesne pred svadbou, už sme bývali v Trnave. No z poverenictva mi hovorili, že na východnom Slovensku je veľmi málo lekárov a sú potrební tam, na rozdiel od Trnavy. Našťastie, manželka pracovala v nemocenskej poisťovni v Trnave, tak sa cestou ich riaditeľa podarilo zvrátiť toho rozhodnutie.

■ **A tak vám ponúkli voľné miesto v trnavskej nemocnici. Riaditeľom bol v tom čase primár infekčného oddelenia František Oswald. Do Trnavy vtedy vraj po absolútoriu prišli dvaja lekári, vy a František Pavelek.**

- Pamätám si, že nám ponúkol medicínske odvetvia, ktoré neboli veľmi zaujímavé, a to na oddelení tuberkulózy a respiračných chorôb a druhému na oddelení röntgenológie. A tak som nastúpil hneď na začiatku roka 1952 na oddelenie, ktoré bolo súčasne aj onkológiou.

Na začiatku fungovania oddelenia sa vyšetrovanie pacientov chirurgického oddelenia uskutočňovalo na prízemí pôvodného chirurgického oddelenia. Budova bola postavená v roku 1915 ešte v čase, keď bol primárom chirurgie doktor Nagy. Pracovisko pre chirurgiu bolo teda v budove starej chirurgie, kde sú dnes psychiatrická klinika a ambulancia onkológie. Skôr než som sa dostal na röntgenológiu, musel som absolvovať akúsi stáž na niektorom z iných oddelení. A tak som si zvolil chirurgiu. Bol tam vtedy primárom docent Kukura. Pracoval som teda ako röntgenológ na chirurgii, kde sme mali vlastné prístroje pre chirurgických pacientov.

■ **To ešte asi bola dlhá cesta, kým ste sa stali primárom na tomto röntgenologickom oddelení.**

- Na chirurgii som načerpal skúsenosti. Pracoval som aj na administratíve, a rovnako som aj asistoval pri niektorých operáciách.

Napríklad, docent Kukura ma poveril asistovať pri operácii mozgu. Postupne som zároveň pracoval aj na oddelení centrálného röntgenu a na onkológii. Na to, aby sme boli skutočne kvalifikovaní, museli sme absolvovať školenie vo Vinohradskej fakultnej nemocnici v Prahe. Po absolvovaní som mohol nastúpiť na pracovisko pod vedením primára Vojtecha Baláža. Bol som najstarším sekundárom. A keď primár odišiel do krajskej nemocnice v Nitre, menovali mňa za primára.

■ **Áká bola vtedy diagnostika a terapia na vašom oddelení?**

- Mali sme ožarovaciu lampu, ktorou sa ožarovali nádory. Hore na poschodí v malej budove bývali pacienti a dole sme mali röntgenové prístroje. Vyšetrovali sme röntgenom žalúdky, pľúca, čreva, bol tam aj tomograf. Jedna miestnosť bola vybavená práve spomínanou ožarovacou lampou. Tou sa ožarovali ženy po rakovine prsní-

ka alebo maternice. Po ožarovaní sme dosahovali slušné výsledky. Konzultovali sme s bratislavskými kolegami, aké dávky röntgenového žiarenia dať pacientovi. Tak som sa postupne naučil aj správnej diagnostike. Okrem diagnostiky a liečby onkologických pacientov sme liečili aj neonkologických pacientov, napríklad s ochoreniami šliach alebo kĺbov. U nás sa priamo skiaskopovalo, teda svietilo na pacienta prístrojom, a tak sa diagnostikovalo. Musel som mať gumenú zásteru a rukavice, žiarenie totiž zasahovalo cez pacienta aj nás. Mali sme síce vo vreckách dozimetre a toto žiarenie sa vždy raz za čas vyhodnocovalo, ale dá

sa povedať, že sme boli čiastočne na rizikovom oddelení. Neskôr sa modernizovali aj tieto prístroje, zosilňovač nám ukazoval dávku žiarenia, dovtedy tam muselo byť prítmie, aby sme videli na proces diagnostiky.

■ **Spomeňme, že okrem vás tam pôsobili napríklad lekári Michal Hauliš a František Bunta, neskôr Anna Dufeková. Kolík ste boli na tomto oddelení?**

- Spomínal som príchod od začiatku roka 1952, neskôr prišli aj ďalší kolegovia, niekoľko sekundárnych lekárov, ale veľa nás nebolo. Bolo to v podstate tak až do nežnej revolúcie. Mal som 64 rokov a možnosť ísť do dô-

chodku. Mohol som pokračovať v práci, ale už som vedel aj od ostatných kolegov, že im mnohým to žiarenie škodilo. Tak som odišiel do dôchodku. Keďže za mňa nemali náhradu, ešte krátko do sedemdesiatky som pracoval na čiastočný úväzok. Primárom sa stal František Bunta. Postupne sa však naše pracoviská rozširovali, najmä tie diagnostické. Napríklad, v roku 1961, po dokončení budovy chirurgie, bolo samostatné pracovisko tam. Jedno z pracovísk bolo aj v budove dnešnej Právnickej fakulty Trnavskej univerzity, a napríklad aj v budove dnešnej Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce. ■

(red)

Samospráva bude realizovať projekty zamerané na nízkouhlíkovú stratégiu a energetický audit ...

Mestská samospráva začína realizovať projekty Nízkouhlíková stratégia v meste Trnava a Vypracovanie účelového energetického auditu verejných budov v meste Trnava s finančnou podporou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia.

Projekt zameraný na nízkouhlíkovú stratégiu má vytvoriť rámec opatrení pre boj s klimatickými zmenami, napomôže zosúladiť rozvojové zábery samosprávy s ostatnými strategickými dokumentmi a akčnými plánmi, navrhne indikatívne a záväzné ciele pre jednotlivé oblasti a vyhodnotí očakávané dopady na ochranu životného prostredia a kvalitu života obyvateľov v našom meste. Dôraz pri spracovaní bude kladený na návrh nízkouhlíkových opatrení najmä v oblasti podpory energetickej efektívnosti a podpory využívania obnoviteľných zdrojov energie s cieľom prispieť k zníženiu emisií skleníkových plynov a ďalších znečisťujúcich látok v ovzduší.

Projekt Vypracovanie účelového energetického auditu verejných budov v meste Trnava sa zameriava na vypracovanie účelového energetického auditu päťdesiatich dvoch

verejných budov vo vlastníctve mesta. Ide o dôležité objekty občianskej vybavenosti v oblasti školstva, sociálnych služieb, v oblasti kultúry, športu a zdravotníctva.

V predchádzajúcom období samospráva v týchto budovách realizovala viaceré investície do ich rekonštrukcie a modernizácie, aj s cieľom zefektívnenia spotreby a využívania energie a zníženia prevádzkových nákladov. Aby mohla samospráva naďalej pokračovať v realizácii takýchto opatrení, prijímať kvalifikované rozhodnutia, zabezpečiť k nim kvalitnú projektovú prípravu a následnú realizáciu, potrebuje disponovať aktuálnym a komplexným dokumentom, ktorý zhodnotí súčasný stav a navrhne ďalšie opatrenia v oblasti energetickej efektívnosti. Týmto dokumentom bude účelový energetický audit, ktorý pomôže samospráve ďalej plánovať a zabezpečiť rozvoj nielen v ob-

lasti zvyšovania energetickej efektívnosti v sektore budov, ale v širšom kontexte aj v ďalších oblastiach a funkciách, ktoré mesto pre svojich obyvateľov plní.

Celkové oprávnené náklady na realizáciu projektu energetického auditu sú 210 526,32 eur, nenávratný finančný príspevok predstavuje 200 000 eur a spolufinancovanie zo strany mesta bude 10 526,32 eur.

Na realizáciu projektu nízkouhlíkovej stratégie je určených 46 500 eur, výška nenávratného finančného príspevku je 44 175 eur a spolufinancovanie mesta 2 325 eur. O realizácii oboch projektov, spolufinancovaných z finančných prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia, budeme prinášať priebežné informácie. ■

Európska únia
Európske štrukturálne
a investičné fondy

OPERAČNÝ PROGRAM
KVALITA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

SLOVENSKÁ INOVAČNÁ
A ENERGETICKÁ AGENTÚRA

Veronika Slneková-Plesníková, do tlače pripravil: (mj)

K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945

20. časť

Arizátorské kauzy Trnavčanov

Podnik na výrobu bielizne L. Hunwalda Perfekta arizovala švagriná A. Luptáková z Bratislavy, ktorá sa kvôli tomu presťahovala do Trnave. Keď v súlade s vyhláškou predsedu Ústredného hospodárskeho úradu (ÚHÚ) úrad k 1. aprílu 1942 L. Hunwalda ako spoločníka z podniku vypovedali, napísala: „...spoločníka nepotrebujem, lebo podnik tak viem sama a od toho času, čo som podnik prevzala, pod mojím vedením prosperuje lepšie ako za židovského vedenia,“ ale požiadala o pridelenie L. Hunwalda ako zamestnanca aspoň dovtedy, kým si zaňho nenájde náhradu, čo ho zachránilo pred deportáciami v roku 1942.¹ Ďalším príkladom „favorizovania rodiny Luptákovcov“ je menovanie brata G. Luptáka, L. Luptáka za dočasného správcu troch židovských domov v Trnave. Aj G. Lupták sa stal dočasným správcom v jednom zo židovských domov. Do očí bijúce bolo vybavenie žiadosti o arizáciu obchodu L. Landsteina I. Luptákovvej. Žiadosť podala 6. mája 1941 a ešte v ten istý deň ju ÚHÚ vymenoval za dočasnú správkyniu v obchode. Po tom, ako sa 3. 6. 1941 GS HSLS voči jej

osobe vyjadril negatívne, a ako možnú arizátorku ju spochybnil, arizácie sa zriekla.

K sťažnosti, teda okrem iného aj k prípadu Luptákovcov, sa vyjadroval v 14-stranovom elaboráte aj A. Morávek, ktorý v postupe ÚHÚ nenašiel jedinou chybu, dokonca označil spoluprácu s HSLS za „dobrú, ba bezvadnú“, ba čo viac, je si istý, že sťažnosť iniciovali Židia, lebo si je „v plnej miere vedomý židovského vplyvu, židovských veľkorysých intríg a rafinovaného spôsobu podplácania“. Ako písal v závere, „medzi najzúrivejšími ponosovateľmi sú práve tí arizátori a tí ľudia, za ktorými stoja Židia. Mám niekoľko takých prípadov zistených, lenže bohužiaľ ich nemôžem písomným materiálom alebo ináč doložiť, lebo táto sorta ľudí pracuje ruka v ruku so Židmi a osvojila si už dávno židovské rafinované metódy“. V prípade Luptákovcov argumentoval iba tým, že podľa obratu arizovali malé a v podstate bezvýznamné obchody, pričom žiadnej procedurálnej chyby si nebol vedomý.²

V neposlednom rade arizačný proces znehodnocovalo aj to, že arizovali jednotlivci, ktorí o svoje

Gerta Sidonová a Rudolf Wetzler, Bratislava 1944, zdroj: <https://www.ajrrefugeevoices.org.uk/>

nové vlastníctvo nejavili záujem, resp. nedokázali si s ľahko nadobudnutým majetkom poradiť a z dovtedy dobre fungujúcich obchodov a podnikov sa stali krachujúce prevádzky. Obchod so strižným tovarom Leopolda Landsteina mal v Trnave pomerne dlhú tradíciu, keďže ho ešte v roku 1880 založil otec L.

¹ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 56, VII – 793, Hunwald Ľudovít, výroba bielizne, Trnava – vrátenie spisov, prevod na Luptáková Anna. Podnik L. Hunwalda Perfekta vznikol vo februári 1938. Bol zameraný na výrobu bielizne, pričom mal svojou produkciou nahradiť dovážanú bielizeň z cudziny. Svojej výroby distribuoval na územie celého Slovenska, zamestnával sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva, najmä ženy, ktoré pracovali doma.

² SNA, Fond MV, č. k. 174, 2328/1942, Trestná vec Ľudovíta Križana, Vojtecha Hrdinu a Mateja Hudáka. V sťažnosti sa objavili aj nezrovnalosti v arizácii niektorých ďalších podnikov a obchodov v Trnave: J. Fischmann, obchod so železom; H. Davidovič, obchod s kožou; A. Stern, obchod so strižným tovarom; J. Schwartzová, obchod so starým železom; J. Koth, obchod s kožou.

³ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 49, VII-755, Landstein Leopold. Obchod strižným tovarom – vrátenie spisov. Prevod na Oršula Jozef, Irena a spol. J. Oršula vo svojej žiadosti zvädzal: „Som pokladníkom HSLS, bývalý zástupca miestneho veliteľa HG v Trnave, tajomníkom SOJSÚ a pokladníkom slovensko-nemeckej spoločnosti v Trnave a teda ako takému funkcionárovi musí mi záležať na tom, aby som žida nezakrýval, čo som nerobil ani dosiaľ... lebo spoločnosť so židom nie je mi vhodná, ani príjemná...“ Po vypovedaní L. Landsteina z účasti v obchode J. Oršula požiadal o povolenie dočasne ho zamestnávať, „nakoľko obchod chcem prebudovať výlučne na veľkosklad, čo mi dá mnoho práce i námahy, kým nadviažem všetky spojenia, potrebujem, aby som mal v obchode dočasne zapracovaného zamestnanca“. L. Landsteina v roku 1942 deportovali. Manželka I. Oršulová nakoniec z obchodu v roku 1943 odišla a viedol ho len J. Oršula. V reštitučnom spise sa nachádza poznámka, že „národní správcovia boli podozriví zo spolupráce s bývalým arizátorom“.

Landsteina. O jeho arizáciu sa uchádzalo 7 žiadateľov, pričom arizovali manželia Oršulovci. V roku 1945, keď sa skončila vojna a na obchod bola uvalená dočasná správa, v ňom bol už obchod so zeleninou.³

Prípad arizátorky I. Uhliarikovej, manželky aktúra – úradníka OÚ v Trnave, vyzeral zo začiatku ako štandardný prípad. Arizovala obchod s textilným tovarom na Štefánikovej 3 Heveta, ktorý patrilo Hermanovi Weissovi. Podala síce žiadosť o zamestnávanie H. Weiss, s tým, že celý obchod chce prevziať „na 100% za úplného vylúčenia Žida. Jeho spoluúčasť v živnosti strpím len načas, kým zdokonalím sa vo vedení podniku a opatrím si celý do neho potrebný kapitál, aby spoločenský pomer mohol byť z mojej strany kedykoľvek zrušený“. Po vojne však I. Uhliarikovú postavili pred ľudový súd, kde čelila obvineniam z toho, že z piatich židovských zamestnancov štyroch odstránila, že viackrát intervinovala na OÚ v Trnave, aby bol H. Weiss deportovaný, „čo sa aj stalo a celá jeho 7-členná rodina bola odtransportovaná a viac sa nevrátil“. Ľudový súd ju odsúdil na 10 rokov väzenia, 15 rokov straty občianskych práv a konfiškáciu majetku v prospech štátu.⁴ Arizáciu je potrebné vnímať aj z hľadiska vertikálnej sociálnej mobility, pretože arizátorovi umožnila zaradiť sa do vyššej sociálnej vrstvy.⁵ Inteligencia si mohla zlepšiť spoločenské aj profesionálne postavenie na úkor Židov, obchodníkom a podnikateľom mizla konkurencia, lum-

penproletárske živly sa obohatili na rozkrádani hnutelností. Mnohí Židia svojich arizátorov dobre poznali. Ako spomína Gerta Sidonová (Vrbová): „Nad každým židovským obchodom a firmou musel byť ustanovený árijský dozor, ktorý predovšetkým kradol podnikateľom zisky. V našom obchode dostal túto úlohu Maruškin otec (Maruška bola kamarátka a dcéra zamestnanca J. Šimončiča, ktorého vymenovali za dočasného správcu v mäsiarstve D. Sidon a synovia – V. S.) a nesprával sa k nám ani trochu láskavo. Bezostyšne u nás kradol, čo mohol.“⁶ J. Šimončiča vymenoval ÚHÚ za dočasného správcu v mäsiarstve Daniel Sidon a synovia 31. marca 1941. Obchod zrejme hodlal prevziať. V roku 1942 figuroval ako jeho majiteľ, ako predavačku zamestnával L. Drechslerovú. Obchod bol ale nakoniec zlikvidovaný. J.

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 5. 1906** – Vo voľbách v Trnave zvíťazil slovenský národovec MARTIN KOLLÁR, redaktor, prekladateľ a správca Spolku sv. Vojtecha, ktorý sa stal poslancom uhorského snemu za trnavský okres (115. výročie).

■ **2. 5. 1536** – Po dlhotrvajúcom súdnom spore dedina Starý Linč, ktorú trnavský mestský kapitán a významný mešťan Pavol Holý testamentárne daroval Trnave, definitívne sa stala majetkom mesta (485. výročie).

■ **4. 5. 1961** – V Bratislave umrel trnavský rodák BELO VOLDÁN, učiteľ, redaktor, publicista, organizátor a veliteľ Okresnej hasičskej jednoty v Trnave (60. výročie).

■ **5. 5. 1916** – V Trnave sa narodil literárny historik, pedagóg a autor školských učebníc MIKULÁŠ GAŠPARÍK, profesor a v r. 1945 – 52 riaditeľ trnavského gymnázia (105. výročie).

■ **5. 5. 1921** – V Brezne sa narodil akademický maliar a výtvarný pedagóg JÚLIUS BALOGH, ktorý učil na Ľudovej škole umenia a na Pedagogickom inštitúte v Trnave, kde aj umrel (100. výročie).

■ **5. 5. 2001** – V Bratislave umrel architekt, vysokoškolský profesor, odborný publicista a predseda Spolku slovenských architektov ŠTEFAN LUKAČOVIČ, trnavský rodák, ktorý projektoval budovu Hlavnej pošty, štadión či rekonštrukciu Divadla J. Palárika v Trnave, kde mu v r. 1999 udelili Cenu mesta Trnava (20. výročie).

■ **6. 5. 1631** – Vo Veľkých Trakanoch sa narodil profesor Trnavskej univerzity, dekan jej filozofickej i teologickej fakulty a trojnásobný rektor LADISLAV

⁴ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 160, 321 – R – 1685/50, Weiss Hermann, obchod textilným tovarom, Trnava. Majetok mal byť vrátený príbuzným: V. Weissovi s manželkou, A. Weissovi s manželkou a J. Friedmannovi s manželkou, ktorí sa dohodli s I. Uhliarikovou. Majetok bol ale na základe dekrétu prezidenta republiky č. 98/1945 Sb. nakoniec skonfiškovaný.

⁵ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 7. Vzťah slovenskej majority a židovskej minority (náčrt problému). Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, Katedra všeobecných dejín FF UK, 2005, s. 16.

⁶ VRBOVÁ, Gerta. Komu veriť, koho oklamať. Praha: GplusG, 2008, s. 30.

Šimončič bol vraj väčšinu času opitý a takmer nepracoval. Ako Gerte rozprávala babička: „Hneď ako som odišla, sa doňho (do domu – V.S.) nasťahoval Šimončič, dnes majiteľ nášho obchodu. Býva tam aj celá jeho rodina. Jeho žena, kamarátka Maruška aj jeho syn, ten naničhodník, čo chodí po uliciach a bije Židov. Viac neviem, len to, že náš obchod zavrel, pretože pracuje na plný úväzok pre miestny oddiel HG. Trnava je teraz úplne iná. Už tam nie sú skoro žiadni Židia, ani obchody. Zostal iba trh“.⁷ Gerta vojnu síce prežila, návrat domov však nebol príjemný, rodičov a príbuzných deportovali, zostala sama a nádej že sa to zmení: „Do Trnavy som dorazila neskoro poobede a išla som rovno k nášmu bývalému domu. Stále tam stál, akoby sa nič nezmenilo. Vyšla som po schodoch k nášmu bytu a zazvonila. Vo dverách sa objavil pán Šimončič, náš bývalý predavač, a zostal na mňa vydesene zívať „Panebože“, dostal zo seba. „Ty ešte žiješ?“ Neodpovedala som a prešla som okolo neho do nášho bytu. Maruška zabrala moju bývalú izbu, ale keď ma uvidela, bez slova zmizla.“⁸

Medzi arizátormi však boli aj ľudia, ktorých si majitelia židovských podnikov vybrali sami. Dohodli sa s nimi, že keď sa všetko skončí, vrátia im majetok. Ale málokto sa k nemu po vojne

aj naozaj dostal. Aj preto, že 90 percent židovských obyvateľov sa z koncentračných táborov nevrátilo. Vytvoriť všeobecnú stratografiu špecifickej „komunity“ arizátorov nie je jednoduché. Archívne písomnosti totiž vždy neodpovedajú na otázky, ktoré si kladieme. V Trnave bolo arizovaných celkovo 82 židovských podnikov a obchodov. Medzi arizátormi bolo aj 20 žien – arizátoriek (z toho dve patrili k arizujúcemu manželskému páru). Pomerne vysoké zastúpenie žien je dané tým, že sa arizovali pre ženy zaujímavé podniky so strižným, textilným tovarom, prípadne podniky na výrobu bielizne. V šiestich prípadoch arizovali v Trnave príslušníci nemeckej menšiny. Pre atmosféru a okolnosti, za ktorých arizačný proces na Slovensku prebiehal, bol významný prípad rodiny Lupťákovcov, ktorá si vďaka miestu G. Lupťáka na ÚHÚ zabezpečila podiel na arizáciách. Arizoval aj trnavský politický dobrodruh a antisemita J. Bílik-Záhorský. Vlastníkmi Diamantovej tehelne na Bučianskej ceste s ročným obrátom nad 400 tisíc Ks boli Fridrich Matzner a Alexander Adler. A Adler mal vtedy už vyše 65 rokov a jeho zdravie nebolo celkom v poriadku. K arizácii sa J. Bílik-Záhorský dostal s najväčšou pravdepodobnosťou na základe osobnej intervencie ministra vnútra A. Macha, ktorý

Ľudia a udalosti . . .

SENEI, prefekt univerzitnej tlačiarne, ktorú dal po požiari v roku 1663 znova vybudovať (390. výročie).

■ **9. 5. 2016** – V horskej osade Biele Vody pri Hriňovej umrela botanička a odborná publicistka KAMILA ZÁHRADNÍKOVÁ, rodáčka z Trnavy (5. výročie).

■ **11. 5. 1946** – V Trnave sa narodil mestský funkcionár, dobrovoľný požiarnik a v r. 1998 – 2002 prednosta okresného úradu IVAN MIČKA, iniciátor vzniku medzinárodnej súťaže hasičských družstiev O pohár primátora mesta Trnavy (75. narodeniny).

■ **12. 5. 1976** – V Trnave umrel hudobník, vysokoškolský pedagóg a odborný publicista VIKTOR BRÓS, vedúci Katedry hudobnej výchovy na PdFUK v Trnave a dlhoročný dirigent spevokolu Bradlan (45. výročie).

■ **13. 5. 1456** – Kráľ LADISLAV V. vydal v Bratislave mandát, ktorým potvrdil Trnavčanom výsadu o neplatení mýtnych a tridsiatkových poplatkov (565. výročie).

■ **17. 5. 1926** – V Dolnej Súči sa narodil etnológ, etnograf, vysokoškolský profesor a odborný publicista JÁN PODO-LÁK, zakladateľ Katedry etnológie a v r. 1999 – 2002 rektor Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, ktorému roku 2016 udelili čestné občianstvo TTSK (95. výročie).

■ **18. 5. 2016** – V Bratislave umrel trnavský rodák TIBOR GRÜNNER, hudobný redaktor v rozhlase, textár piesní, libretista a prekladateľ (5. výročie).

■ **21. 5. 1486** – Uhorský kráľ MATEJ I. vydal mandát, kto-

⁷ VRBOVÁ, ref. 6, s. 87-88. G. Vrbová – Sidonová si spomína na svoj rozhovor s Maruškou: „Otecko hovoril, že by som sa s tebou nemala kamarátiť. Hovoril, že ste Židia, a tak vás skoro vyženú. On potom preberie váš obchod a presťahuje sa do vášho domu. Ale musíme vraj ukázať, že sa so Židmi nestýkame, a že súhlasíme so zásadami národných socialistov. Otecko vstúpil pred mesiacom do Hlinkovej strany, tak o tom niečo vie... Každý hovorí, že máte veľa peňazí, že nás vykorisťujete že je načase, aby sme všetko dostali my. Vaša rodina je bohatšia ako tá naša, nie? Pošlú vás do pracovného tábora a každý si myslí, že vám to prospeje, keď budete tvrdo pracovať, zatiaľ čo ľudia, ktorých ste vykorisťovali, sa budú mať dobre...Aj keď mi bude chýbať, bude to výborné bývať vo vašom dome.“ VRBOVÁ, ref. 6, s. 24.

⁸ VRBOVÁ, ref. 6, s. 183. „Čo s domom v Trnave, ktorý mi vrátili. Nechcela som ho, keď bolo jasné, že v ňom so mnou nebudú bývať rodičia. Prisahala som, že sa doňho nikdy nevrátim. Rýchlo som sa ho chcela zbaviť a predala som ho za zlaté hodinky, fotoaparát Leica a písací stroj.“

listom oslovil priamo predsedu ÚHÚ A. Morávka. Za tehelňu J. Bílik-Záhorský vyplatil 373 tisíc Ks, ale keďže takú hotovosť nemal k dispozícii, zaťažil tovareň hypotékou. Vzhľadom na to, že tovareň prosperovala, J. Bílikovi-Záhorskému sa vcelku darilo, dokonca k tehelni pristaval ďalšie budovy, peniaze sa rýchlo vracali späť.

To mu ale nestačilo a získal aj hospodársky dvor Ľudovíta Reicha, ktorý pred ním ušiel do Maďarska, kde neskôr zomrel. A. Adlera vyhodil zo služobného bytu, dokonca ho vraj v kancelárii surovo zbil tak, že musel navštíviť lekára a oboch bývalých majiteľov označil pre podnik za nepotrebných, čo vyústilo do ich deportácie. Jeho do očí bijúce správanie kritizoval dokonca predseda Štátnej rady, notár Viktor Ravasz, ktorý v tejto kauze osobne intervenoval u A. Morávka. J. Bílik-Záhorský prišiel k peniazom, z ktorých živil celú svoju rodinu. Arizoval dokonca aj jeho brat Žigmund, ale nedarilo sa mu tak dobre ako bratovi. Pred Červenou armádou ušiel J. Bílik-Záhorský do Rakúska, Okresný ľudový súd v Trnave ho v neprítomnosti odsúdil na trest odňatia slobody na jeden rok, konfiškáciu polovice majetku a stratu občianskych práv na obdobie piatich rokov. Z arizovanej tehelne sa stal po vojne národný podnik.⁹

Aj rodina E. Krapfa, tajomníka Miestnej organizácie HSLS, neobišla naprázdno – E. Krapf pô-

sobil najprv ako vládny dôverník v obchode so strižným tovarom J. Hochmanna, obaja manželia získali správcovstvo v niekoľkých židovských domoch a manželka A. Krapfová arizovala železiarstvo A. Mohra na Štefánikovej ulici.¹⁰ Takmer tretina arizovaných podnikov a obchodov prechádzala do rúk nového majiteľa postupne, tým že naňho prešiel nadpolovičný podiel v podniku.

K 1. aprílu 1942, keď boli na základe vyhlášky predsedu ÚHÚ židovskí spolumajitelia z podnikov a obchodov vykázaní, bolo v Trnave takýchto prípadov 28. K 27. júlu 1942 evidoval OÚ v Trnave 84 pracovných povolení pre Židov, z toho bolo 22 pracovných povolení pre bývalých majiteľov židovských podnikov a obchodov, ktorých noví majitelia zamestnávali ďalej.¹¹ Teda len 6 arizátorov vo svojom podniku bývalého židovského majiteľa nezamestnalo, čo mohlo byť v čase prebiehajúcich deportácií fatálne rozhodnutie. Motívy tých, čo žiadali o pracovné povolenie pre svojho bývalého spolumajiteľa, mohli byť rôzne, nemuseli byť práve altruistické, ale len pragmatické vzhľadom na hladké a bezproblémové vedenie novonadobudnutého podniku. Isté však je, že takéto rozhodnutie mohlo zachrániť Židovi a jeho rodine život.

Povolanie arizátorov sa nepodarilo vždy vypátrať.¹² Arizovaných bolo 27 podnikov a obchodov zameraných na galantéry, strižný, textilný tovar a bielizeň. Pri

Ľudia a udalosti . . .

rým zasiahol do národnostného sporu medzi Slovákmi a Nemcami v Trnave a pod hrozbou sťahovania majetku prikázal mestu, aby sa pri voľbe richtára zachovával starý zvyk a vo funkcii sa po roku striedal Slovák s Nemcom (535. výročie).

■ **24. 5. 1881** – V Trnave sa narodil hudobný skladateľ a národný umelec MIKULÁŠ SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, priekopník slovenskej národnej hudby, zostaviteľ Jednotného katolíckeho spevníka a regenschori Dómu sv. Mikuláša v Trnave, kde mu roku 1998 udelili Cenu mesta in memoriam za celoživotné dielo a v r. 2009 Čestné občianstvo TTSK. Jeho meno nesie dom, v ktorom žil a jeho pamiatku v Trnave pripomína aj pamätná tabuľa, ulica a pomník (140. výročie).

■ **26. 5. 1946** – Vo voľbách do Ústavodarného zhromaždenia a Slovenskej národnej rady, ktoré sa uskutočnili v 16 volebných obvodoch Trnavy, zvíťazila Demokratická strana so ziskom 59,26 percent všetkých platných hlasov pred KSČ, Stranou práce a Stranou slobody (75. výročie).

■ **29. 5. 2006** – V Trnave umrel stredoškolský pedagóg, športový funkcionár a tréner JÁN BUTKO, spoluzakladateľ atletického oddielu v Slávií Trnava (15. výročie).

■ **31. 5. 1676** – V Petöháza v dnešnom Maďarsku sa narodil profesor Trnavskej univerzity a v rokoch 1730 – 32 aj jej rektor FRANTIŠEK KEČKÉS (345. výročie).

⁹ SOKOLOVIČ, Peter. „Kariéra“ protižidovského radikála z Trnavy. In Pamäť národa, roč. 4, 2008, č. 3, s. 44–45.

¹⁰ Že čierno-biele videnie neplatí ani v tomto prípade dokazuje to, že A. Krapfová v septembri 1943 zamestnala v arizovanom obchode so železom ilegálne Žida S. Landaua, ktorý ušiel z pracovného tábora vo Svätom Jure. Argumentovala tým, že nevedela, že je Žid. S. Landaua dodali do pracovného tábora v Seredi, A. Krapfová zaplatila pokutu 1 000 Ks. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 417, Priest. 3503/1943.

¹¹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 150, Prez. D1-203/1942, Zoznam zamestnávateľov zamestnávajúcich židov v Trnave.

¹² Zachovali sa žiadosti o arizáciu 3 maliarov natieračov, 4 úradníkov, 1 brašnára, 2 obuvníkov, 2 hostinských, 1 študenta, 11 obchodníkov, 6 roľníkov, 8 krajčírov, 11 domáчих, 1 modistka a 1 záhradníka.

ich arizácii je silné zastúpenie žien, ktoré boli buď vyučenými krajčírkami, modistkami, niektoré z nich dovtedy fungovali len ako domáce. Keďže dovtedy neboli zárobkovo činné, nesporne ich to v sociálnej stratifikácii posunulo smerom nahor. Zhruba sa však profesia arizátora zhodovala s druhom arizovaného podniku. Poznámka o dišpenze udelenom ÚHÚ sa objavila iba v jednom prípade. Z toho, čo bolo uvedené, sa podarilo zistiť, že arizovali 2 obchodníci s kožou (obchody s kožou), 2 cukrári (pekáreň), 1 obchodný pomocník (obchod s galantérom), 1 roľník (zasielateľstvo), 1 zámočník (zámočníctvo), 1 mlynár (obchod s miešaným tovarom), 1 statkár (zasielateľský podnik), 1 stolár (obchod s drevom), 1 holič (holičstvo), 1 maliar (obchod s textilným tovarom), 1 obchodník s rozličným tovarom (obchod so strižným tovarom), 1 vedúci potravinového družstva (obchod s koloniálnym tovarom), u ostatných boli povolania nezisťiteľné, zato v spisoch figurovali poznámky typu: manželka okresného sudcu, manželka miestodržiteľa I. Trnavskej banky, čo by mohlo znamenať, že išlo o ten typ arizácie, ktorý spomína aj I. Kamenec, keď štátni zamestnanci síce nemohli arizovať, ale nariadenie obchádzali tým, že po formálnej stránke podnik arizovala napríklad práve manželka.¹³ Nepodarilo sa nám ani rekonštruovať dopad likvidácií a arizácií na obmedzenie a zúženie ponuky trhu v Trnave. Z hlásenia OÚ v Trnave sa len dozvedáme, že v Trnave chýbali najmä krajčírri, zámočníci, hodinári, stolári¹⁴, čo by mohlo naznačovať istú súvislosť. Po vojne bolo reštitučné

pokračovanie otvorené v prípade 76 židovských podnikov v Trnave. Predpokladám, že 6 arizovaných podnikov zaniklo, skrachovalo či bolo likvidovaných ešte počas vojny.

V skutočnosti sa arizácie zvrtili v divoké rozkrádanie a rabovanie, ktoré neožobráčilo len bývalých židovských vlastníkov, ale hrubo zasiahlo aj ekonomiku štátu. Lahkovážny prístup arizátorov k ľahko nadobudnutému majetku sa prejavil v nezaujme o arizované podniky, mnohé z nich skrachovali či zanikli, pričom štát strácal veľké finančné čiastky na daniach. Podnikateľská, živnostnícka a obchodná štruktúra, ktorá sa rodila a formovala roky, zohľadňujúc miestne potreby a dopyt, sa odrazu zrútila. Arizáciu okrem toho sprevádzali korupčné aféry a protekcionárstvo, z čoho pramenilo sklamanie obyvateľov a „niet totiž väčšieho sklamania ako strata ilúzií“.¹⁵

Nielen o židovské podniky a obchody malo obyvateľstvo veľký záujem, zachoval aj značný počet žiadostí o funkciu dočasného správcu v židovskom dome, v ktorých väčšina žiadateľov opäť celkom otvorene deklaruje ambíciu vylepšiť si tak svoju sociálnu situáciu. Záujemcovia sa vôbec netajili tým, že prostredníctvom vykonávania tejto funkcie sa chcú dostať predovšetkým k zdroju istého a pravidelného príjmu, pričom iné dôvody takmer vôbec neuvádzali. Slovenská vláda išla opäť rozdávať židovský majetok, tak prečo by neskúsili šťastie?

K podstatným argumentom, ktorý mal ich šance zvýšiť, bolo aj dlhoročné členstvo žiadateľov v HSLS a HG. Niektorí žiadali o menovanie do tejto funkcie v akomkoľvek židovskom dome,

iní mali už vyhladený konkrétny dom. Niektoré žiadosti sú strohé, iné podanie žiadosti obširne odôvodňujú.

A. Bartek bol vyslúžilý vojak bez zamestnania, ale aj člen HSLS a HG. Š. Šidlík zas vojnový invalid bez akéhokoľvek príjmu. O. Zsambokréty sa hodlala stať správkynou v dome na Kapitulskej 9, pretože býva v tomto dome od novembra 1939 ako jediná kresťanka a „je nemajetná“. Jej žiadosť odporúčalo aj miestne veliteľstvo HG, keďže žiadateľka bola aj dlhoročnou pracovníčkou spolku Živena. M. Ehletsová odôvodňovala žiadosť tým, že je vdova, nemá žiadny majetok, je v HSLS, živí 16-ročnú dcéru – gymnazistku, pričom sa „uspokojí aj s menším platom“. Aj E. Šlachta bol dlhoročným členom HSLS a mal „nepatrný príjem“. L. Blaho bol holič a rovnako by správcovstvo vylepšilo jeho finančnú situáciu. I. Tárgyik argumentoval rovnako nízkym príjmom a snahou vylepšiť si situáciu. J. Falath mal záujem o túto funkciu v dome na ulici Dr. Tuku 6 (majiteľ V. Reisz s manželkou). Do domu sa nasťahoval v septembri 1940, obýva dve miestnosti, dal si zaviesť telefón „s úmyslom, že by dom časom, keď sa zmôže, kúpil a založil rodinný krb“. A. Šutovský žiadol o funkciu dočasného správcu v dome I. Sidona na ulici Sv. Jakuba 7, pretože „je nájomcom bytu, ktorý patrí k domu a po pridelení hotelovej koncesie stane sa nájomcom vyše ¾ domu“. Ľ. Buček žiadol dôverníc-tvo v dome na ulici Sv. Jakuba 5 a 15 a na Jeruzalemskej 20 a 21 a Kopánkovej 10, pretože býva v dome J. Herškovičovej, ktorá vlastní aj ostatné uvedené domy,

¹³ KAMENEC, Ivan. Po stopách tragédie. Bratislava: Archa 1991, s. 113.

¹⁴ MV, ŠAB, PT, fond OŽS, č. k. 8, Adm. 1908/1942.

¹⁵ KAMENEC, Ivan. Modifikácia prístupov slovenského obyvateľstva k takzvanému riešeniu židovskej otázky v rokoch 1938–1945. In Židia v interakcii II. Zborník prednášok z konferencie Židia v interakcii II 10.–11.12.1998 a zo seminára Vznik a existencia VI. robotného práporu 6.5.1999. Bratislava: Inštitút judaistiky UK, 1999, s. 48–49.

čím vznikla zaujímavá situácia.¹⁶ Keďže aj funkcia dočasného správcu v židovskom dome patrila k tým lukratívnym, opäť sa rozpútal boj a rozdeľovanie týchto funkcií bolo sprevádzané osobnou závisťou a udavačstvom, angažovaním sa HSL'S, HG, DP a FS, ktoré protežovali svojich členov a chránencov.¹⁷ V tejto súvislosti zo situácie jednoznačne ťažila už spomínaná trnavská rodina Krapfvcov. Prípad otvorila sťažnosť A. Kužela, záujemcu o dom V. Reissa na Hitlerovej 31, ktorý OÚ v Trnave adresoval rozhorčenú ponosu, že do domu menovaný „správca p. Krapf svoju funkciu nezastáva predpísaným spôsobom. Ponachal skladište židovskej firme Rimštein, už likvidovanej, banka skladište súrne potrebuje, v bu-

dove nie sú zriadené záchody a je tam veľký neporiadok... Krapf má v správcovstve ešte viacero domov a jeho manželka je dočasnou správkynou v podniku“.¹⁸ Niektorí žiadatelia nemali záujem len o menovanie do funkcie dočasného správcu, ale najmä v roku 1942 požadovali priamo o pridelenie deportáciami „uvolnených“ židovských bytov. K. Rihová, ktorá pred štyrmi rokmi odišla za svojim manželom do Francúzska, a po tom ako ho zobrali na práce do Nemecka, sa vrátila domov aj so svojimi deviatimi deťmi, žiadala o nejaký židovský byt, pretože nemá kde bývať.¹⁹ Aj H. Eller s manželkou byt jednoducho tiež nutne potreboval.²⁰ Nemeč I. Wessely žiadala o pridelenie celého bytu A. Ro-

senfelda na Hlinkovom námestí, ktorý sa skladal zo štyroch izieb, pretože má 77-ročnú svokru, ktorá je chorá, preto ju musí zobrať k sebe a na to potrebuje väčší byt.²¹ Je až neuveriteľné, aké situácie mal podľa žiadateľov štát riešiť. A to v súvislosti s „riešením židovskej otázky“, ktoré aj vďaka propagande a demagógii jednoducho dávalo priestor aj na predostieranie takýchto požiadaviek, lebo propaganda vytvárala práve dojem, že odstránením Židov bude všetkým vyhovené. A. Jentschkeová dokonca žiadala OÚ v Trnave o vydanie potvrdenia, že „Žid J. Grünfeld bol z Trnavy odtransportovaný“, pretože si chce po ňom prenajať byt a „potvrdenie potrebuje pre daňový úrad, aby byt vyprázdnil“.²² (pokračovanie nabadúce) ■

¹⁶ Žiadosti sa nachádzajú MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 137, 143, 144, Prez spisy s rôznymi signatúrami a charakteristikami.

¹⁷ Pozri aj KAMENEC, ref. 13, s. 117.

¹⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 143, Prez. 1913/1941, Kužel Arnošt o správcovstvo v židovskom dome. A. Kužela nakoniec OÚ v Trnave menoval za dočasného správcu iného židovského domu.

¹⁹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 166, Prez. D1-645/1943, Rihová Katarína, bytová vec.

²⁰ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 138, Prez. 593/1941, Dr. Eller – o prídel židovského bytu.

²¹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 137, Prez. 461/1941, Žiadosti o prídel židovských bytov.

²² MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 153, Prez. D1-481/1942, Žid. hnutelnosti - pridelenie.

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice, Západoslovenské múzeum

Antonio Bonfini a Dejiny Uhorska

Taliancky humanista, historik a básnik Antonio Bonfini sa narodil v roku 1427 alebo okolo roku 1434 v Ascoli a zomrel v roku 1502 alebo 1503 v Budíne. V roku 1486 prišiel do Budína na uhorský kráľovský dvor, kde najprv slúžil ako predčítač kráľovnej Beatrix. Neskôr, v roku 1488, mu kráľ Matej Korvín prideli veľký projekt – poveril ho napísaním dejín Uhorska od čias Hunov. Bonfini svoju prácu nazval *Historia Pannonica sive Hungaricarum Rerum Decades IV.*

Matej Korvín zomrel v roku 1490, no keďže dôležitosť Bonfiniho diela uznal aj jeho nástupca Vladislav II. Jagelovský, Bonfini mohol vo svojej práci pokračovať až do roku 1497. V účtovnej knihe Vladislava II. je uvedené, že rukopis z rokov 1494 – 1495 bol už takmer dokončený. Existujú záznamy o nákupe pergamenu na vytvorenie knihy pre Korvínovu knižnicu a o plate skriptora majstra Johanna. Do konca 15. storo-

čia bol zväzok pravdepodobne dokončený a uložený v knižnici. Zdroje zo 16. storočia svedčia o tom, že z častí knihy bolo urobených niekoľko kópií. Toto dieľo malo veľký vplyv na uhorskú humanistickú historiografiu. Pôvodný rukopis z Korvínovej knižnice je už niekoľko storočí nezvestný. Bibliotheca Corviniana bola jednou z najrenomovanejších knižníc renesančného sveta, nanešťastie však bola zničená v roku 1526 po bitke

pri Moháči. Poznáme iba tri fragmenty rukopisu, ktoré sa nachádzajú v maďarskej národnej knižnici Országos Széchényi könyvtár. Prvý získali v roku 1872, druhý v roku 1923 a tretí v roku 1975. Predpokladá sa, že rozsah celej Bonfiniho práce boli štyri zväzky, možno niečo vyše 2 000 strán. Bonfiniho dielo je kompiláciou uhorských a iných zdrojov, prikrášenou humanistickou technikou, no kapitoly o vtedajšej

dobe sú originálne. Skutočná kvalita diela spočíva v živých charakteristikách súčasníkov, v opisoch toho, čo autor videl a v dramatizácii scén. Samozrejme sa v ňom nachádzajú aj absurdnosti vtedajších historických prác – Bonfini napríklad vysledoval pôvod Huňadyovcov až po rímskeho konzula, pričom Matej Korvín mal byť priamym potomkom boha Jupitera a nymfy. Jeho hlavné poslanstvo – zobrazenie idealizovanej osobnosti Mateja Korvína ako mocného kniežata uhorskej renesancie – ešte dlho ovplyvňovalo maďarských historikov.

Prvé tlačené vydanie *Rerum Ungaricarum decades tres* vyšlo v Bazileji v roku 1543. Prvé úplné vydanie *Rerum Ungaricarum decades quatuor* vyšlo v roku 1568 tiež v Bazileji zásluhou Jána Sambuca. Už v roku 1575 vyšiel vo vtedajšom Kolozsvári v Transilvánii (dnes Kluž, Rumunsko) maďarský prepracovaný preklad Gáspára Heltaiho *Chronica az magyaroknac dolgairól*. Až do konca 18. storočia bolo Bonfiniho dielo hlavným zdrojom uhorských dejín v európskom akademickom myslení.

Antonio Bonfini je autorom ďalších dvoch kníh, a to *Libellus de Corvinae domus origine* a *Livii Hungarici, id est celeberrimi de rebus Hungariae historiographi... orationes*. Kráľ Vladislav II. mu za jeho prácu udelil šľachtický titul.

V historickej knižnici Západoslovenského múzea sa nachádza Bonfiniho dielo *Rerum Ungaricarum Decades Quatuor cum dimidia. His accessere Joan. Sambuci aliquot appendices*, vydanie z roku 1606, ktoré bolo vytlačené v nemeckom meste Hanau. Záujemcovia si budú môcť túto historickú tlač pozrieť v rámci novej výstavy *Sedemnáste storočie slovom a obra-*

zom v Múzeu knižnej kultúry (23. 4. 2021 - 31. 3. 2023).

CZIGÁNY, Lóránt. 1986. A History of Hungarian Literature [online], [cit. 2021-04-06].

Dostupné na internete: <<http://mek.oszk.hu/02000/02042/html/index.html>>.

Encyclopaedia britannica [online], [cit. 2021-04-06].

Heslo Antonio Bonfini. Do-

stupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Antonio-Bonfini>>.

FÖLDESI, Ferenc. 2018-2019. Antonio Bonfini : *Rerum Hungaricarum decades* [online]. Budapest : National Széchényi Library, 2018-2019 [cit. 2021-04-06]. Dostupné na internete: <<https://corvina.hu/en/corvina/virtual-corvinas/codlat542-en/>>. ■

PhDr. Júlia Ragačová, Štátny archív v Trnave

Ďalší úspešný príbeh v histórii Trnavy: O hasičoch – samaritánoch a samaritánskej službe

Príspevok k dejinám trnavského hasičstva

Zaujímavou súčasťou dejín hasičstva od 20. rokov 20. storočia je samaritánska služba, ktorej názov je odvodený od slova samaritán – dobrovoľný ošetrovateľ chorých, človek preukazujúci druhému pomoc a milosrdenstvo. Práca hasičských samaritánov bola vždy veľmi záslužná a mnohoraká, zdokumentovať ju v krátkosti je preto veľmi ťažké. Samaritánsku službu od roku 1920 organizovali dobrovoľní hasiči v úzkej spolupráci s Československým Červeným krížom (ďalej ČSČK) a lekármi. Spolupráca dobrovoľných hasičov a Československého Červeného kríža patrí od prvej republiky k tradíciám v Čechách, na Morave i na Slovensku. Hasiči – samaritáni boli vlastne záchránari špecialisti, disponovali vlastnou sanitkou. Boli špeciálne vyškolení v poskytovaní prvej pomoci a boli členmi ČSČK, ktorý sa postaral o ich vyškolenie a zabezpečenie samaritánskeho vybavenia. Hasič – samaritán nosil takú istú uniformu ako iní hasiči, mal však odznak a pásku. Hasiči – samaritáni sa osvedčili pri vlastnej činnosti, ale dôležitú úlohu zohrali aj v prvej a druhej svetovej vojne. Samaritán poskytoval iba prvú pomoc a postaral sa o prepravu chorého človeka (úraz, iné závažné ochorenie) k najbližšiemu lekárovi. Vlastné liečenie nebolo podmienkou samaritánstva, to prislúchalo výlučne lekárovi, samaritáni mali liečenie zakázané. Úlohou sa-

František Hrbek, zakladateľ samaritánskeho oddielu, neskorší veliteľ OHJ v Trnave. Zdroj: Štátny archív v Trnave

maritánskej služby v ČSČK bolo zabezpečiť, aby poranený bol čo najlepšie ošetrený a čo najrýchlejšie dopravený do rúk lekárov. Praktickým cieľom samaritánskej služby bolo postaviť v spolupráci s hasičskými spolkami v každej obci tzv. samaritánsku stráž. Morálny základ samaritánskej činnosti nachádzame už v biblickom príbehu z doby prvého kresťanstva, ktorý zachytáva evanjelium apoštola Lukáša 10, 25-39 o milosrdnom Samaritánovi, ktorý ranenému nepriateľovi poskytol prvú pomoc.¹ V Trnave založil samaritánsku službu Vojtech Voldán v roku 1926, ktorý má veľké zásluhy aj na jej rozvoji. Na jeho podnet v tom istom roku Slovenská divízia ČSČK v Trnave zorganizova-

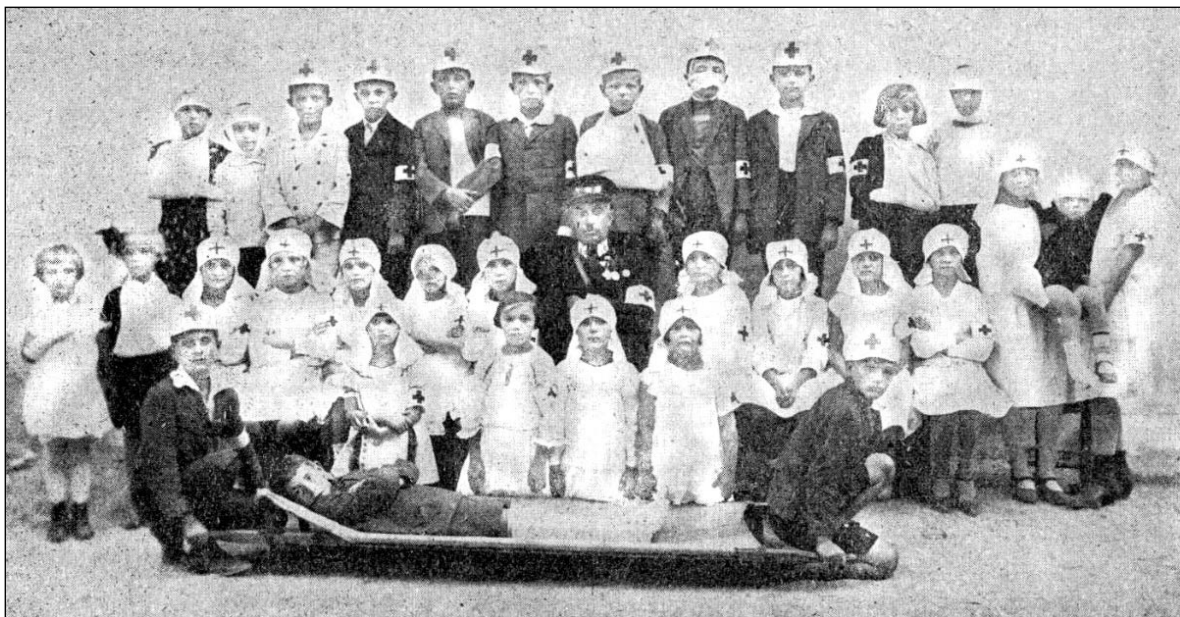

Mária Hrbeková, samaritánka a priekopníčka ženského hasičstva na Slovensku. Zdroj: Štátny archív v Trnave

vala šesťtyždňový samaritánsky kurz. Zúčastnilo sa ho šesťdesiat poslucháčov. Ešte v tom istom roku sa mu podarilo usporiadať aj druhý samaritánsky kurz pre učiteľov trnavského okresu, ktorého sa zúčastnilo vyše dvesto učiteľov. Kurzy organizoval po celom okrese, zakrátko nebolo obce, kde by nebola bývala zriadená samaritánska stráž. Pre trnavských samaritánov sa mu podarilo vyjednať a zabezpečiť od Slovenskej divízie ČSČK jeden „sanitný voz“ – sanitku a snažil sa aj o zadováženie samaritánskeho auta.² Bol priekopníkom aj pri výchove malých samaritánov. Vychoval a vycvičil si prvých malých žiakov – samaritánov, ktorí v nedeľu 5. septembra 1926 verejne vystúpili v Trnave na

1 DVOŘÁČEK, Daniel. Samaritství v hasičských jednotkách. <http://www.firehistory.hasici-ct.cz/samaritstvi-v-hasicskych-jednotkach/>

2 Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Trnave (ďalej ŠA TT), archívny fond Dobrovoľný hasičský a záchranný zbor v Trnave(1785) 1868-2010 (ďalej DHAZZ TT), Hasičské listy, rok 1927, s. 39.

Malí samaritáni. Zdroj: Štátny archív v Trnave

záver cvičenia Okresnej hasičskej jednoty v Trnave, čo bolo prvé verejné vystúpenie detí – samaritánov na Slovensku. Tridsaťdva chlapcov a dievčat z miestnej štátnej ľudovej školy pod jeho vedením ako správcu školy predviedlo ukážky prvej pomoci pri rozličných úrazoch. Preukázali zručnosť, veľké vedomosti, vďaka ktorým predvádzali pomerne ťažké zverené úlohy. Obdivuhodné bolo aj ich nadšenie pre túto prácu.³ O celom podujatí informovali Hasičské listy.⁴ Za svoj aktívny prístup pri rozvíjaní samaritánskej služby, ale aj obetavú prácu vo výbore Zemskej hasičskej jednoty a celkovo v prospech hasičstva udelila Zemská hasičská jednota Vojtechovi Voldánovi vyznamenanie – v roku 1925 strieborný a v roku 1926 zlatý záslužný kríž. Trnavčan Vojtech Voldán, patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti v dejinách dobrovoľnej požiarnej ochrany na Slovensku. Pochádzal z hasičskej rodiny, jeho

otec bol vyše štyridsať rokov členom hasičského zboru. Od roku 1921 bol veliteľom Dobrovoľného hasičského zboru v Trnave, reorganizoval zbor, upravil a doplnil stanovy, pod jeho velením vzrástol zbor z cca šesťdesiatich členov na stošesť. Pre členov zboru zabezpečil nové slávnostné a pracovné rovnšaťy a kožené zimné kabáty, takže v polovici 20. rokov 20. storočia patrili trnavskí hasiči k najlepšie odetým hasičom na Slovensku. Zadolával novú zástavu zboru v hodnote 20 000 Kčs, pre zborového sluhu vybavil voľný byt, vyrokoval vyššiu subvenciu od mesta z pôvodných 1 800 Kčs na 25 000 Kčs ročne, vybavil jednorazovú výpomoc od mesta vo výške 40 000 Kčs. Vďaka nemu boli vybudované nové priestory pre hasičov v celkovej výške 385 000 Kčs. Avšak nestaral sa len o hmotný pokrok zboru, ale aj o morálny: „...brat Voldán vždy stál na stráži...zaviedol do zboru vojenskú disciplínu, buričov nemilosrdne

Pamiatka zo Samaritánskeho dňa. Zdroj: Štátny archív v Trnave

dal vylúčiť zo zboru a zachránil zbor od úpadku“.⁵ Bol autoritou zboru. Vďaka za jeho obetavú a nezištnú prácu v prospech trnavských hasičov mu vyjadrili členovia zboru zorganizovaním lampiónového sprievodu pri príležitosti jeho menín v roku 1926.

3 ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, rok 1926, s. 155.

4 Tamže. Hasičské listy vychádzali od roku 1923 až do konca roku 1952, keď nadviazal na ne Požiarnik. Hasičské listy vydávala Zemská hasičská jednota.

5 ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, rok 1927, s. 39.

Zbor mu dal namaľovať aj portrét v životnej veľkosti, ktorý mu odovzdali na spomínanej slávnosti. Dobrovoľný hasičský zbor ho 19. decembra 1926 zvolil aj za svojho čestného veliteľa.⁶ V tom istom roku sa stal veliteľom Okresnej hasičskej jednoty, 2. júna 1935 bol zvolený za veliteľa Zemskej hasičskej jednoty. Tento post zastával až do jej zrušenia v roku 1951.⁷ Po veľkej povodni v Trnave, vo februári 1909, zachránil životy troch detí. Za tento hrdinský čin mu veliteľstvo Dobrovoľného hasičského zboru udelilo písomné poďakovanie. Žiaľ, záchrana v ľadovej vode si vyžiadala svoju daň v podobe nevyliciteľného ischiasu (zápalu sediaceho nervu), ktorý ho trápil niekoľko rokov.

Na čelo samaritánskeho oddielu pri Dobrovoľnom hasičskom zbore v Trnave sa v roku 1927 postavil František Hrbek, neskorší veliteľ Okresnej hasičskej jednoty v Trnave. Do oddielu mohli byť prijímané aj ženy. Jeho manželka Mária bola prvou ženou v oddiele. Absolvovala samaritánsky kurz, stala sa jednou z najväčších propagátoriek tejto krásnej humánnej myšlienky. Za necelé dva roky jej pôsobenia v oddiele bola poskytnutá prvá pomoc v Trnave a okolí takmer tisíckrát. Avšak Mária Hrbeková nebola len samaritánkou, bola prvou činnou hasičkou, priekopníčkou ženského hasičstva na Slovensku. Zúčastňovala sa zásahov pri požiaroch a iných živelných pohromách, pri ktorých „ženská svojou slabšou fyzickou telesnou silou ani nie je povolaná ťahať striekačku, pum-povať, po rebríkoch a strechách

Samaritánske auto na výjazde. Zdroj: Štátny archív v Trnave

sa škriabať, ale môže vybaviť mnoho takej práce, ku ktorej svojou nežnejšou povahou a prirodzenosťou sa lepšie hodí ako mužský, ako záchrana menších a cennejších vecí, upokojenie zúfalých matiek, nariekajúcich a nastrašených detí, dozor nad zachráneným majetkom a podobne, čím usporí prácu hasiča.“⁸ Svojím osobným príkladom získala aj ďalšie ženy pre prácu v hasičskom zbore i v samaritánskom oddiele. Samaritánske kurzy (kurzy prvej pomoci) v Trnave organizovala Okresná hasičská jednota č. 28. Kurz bol dvojmesačný, býval vždy večer dve hodiny, zúčastňovali sa ho nielen hasiči, ale napríklad aj robotníci z cukrovaru a železničiar. Odborné prednášky mali na starosť dvaja lekári: lekár zboru Dr. Rudolf Galbavý a Dr. Leo Štefunko, lekár na dôchodku. O samaritánstve ako takom prednášal veliteľ DHZ Vojtech Voldán. Na záver kurzu boli skúšky. Z tridsiatich deviatich účastníkov kurzu 25. apríla 1926 dostali tridsiati štyria vysvedčenie, z toho štrnásť hasičov. Svoje

nadobudnuté skúsenosti uplatnili napríklad už 13. mája 1926 pri birmovke v Trnave. Na požiadanie farského úradu zasahovalo od rána sedem hasičov a štyria samaritáni. Prvú pomoc podali spolu v tridsiatich šiestich prípadoch.⁹ Obrady neboli vďaka ich promptnému zásahu narušené. Už na druhý deň, 14. mája 1926, sa začínal ďalší samaritánsky kurz v Trnave, o ktorý prejavilo záujem vyše stodvadsať učiteľov z trnavského okresu. Trnava sa dostala na prvé miesto v počte kurzov i účastníkov samaritánskych kurzov. Konštatoval to aj inšpektor školstva Štancel, predsedajúci skúšobnej komisii, ktorej nástrahami úspešne prešlo nakoniec stodvadsaťosem poslucháčov kurzu.

Na stránkach Hasičských listov boli pravidelne publikované správy o činnosti jednotlivých samaritánskych oddielov zriadených pri dobrovoľných hasičských zboroch i o priebehu jednotlivých samaritánskych kurzov. Zároveň každý rok jednu sumarizačnú správu o samaritánstve na Slovensku vydala aj Zemská

6 Pretože sa vzdal riadneho veliteľstva kvôli zmene zamestnania a odišiel z Trnavy do Bratislavy.

7 ROHÁČ, Jakub – MIČKA, Ivan. Bohu na slávu, blížnemu na pomoc. 150 rokov Dobrovoľného hasičského zboru v Trnave. Mesto Trnava – Štátny archív v Trnave 2018, s. 22.

8 ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, rok 1927, s. 111.

9 „Ludia padali ako muchy. Koho mohli vyviešť, toho vyviedli, kto bol bez seba, toho vyniesli bez toho, aby obrady boli narušené. A len vtedy sa videlo, čo znamená odborne prvá pomoc od samaritánov.“ ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, ročník 1926, s. 78.

hasičská jednota na Slovensku. Po deviatich rokoch existencie samaritánskej služby v ČSR, t. j. k 31. decembru 1929, sa na Slovensku nachádzalo 3 018 dospelých samaritánov (v Čechách 12 965, na Morave a v Sliezske 10 204) organizovaných v tzv. sedemstopäťdesiatich dvoch samaritánskych strážach, z tohto počtu bolo 2 474 hasičov – samaritánov. V roku 1929 bolo usporiadaných šesťnásť kurzov prvej pomoci pre päťstosedemnásť poslucháčov hasičov – samaritánov, dva kurzy pre šesťdesiatich učiteľov a päť kurzov pre stodvadsaťpäť žiakov. Z osvetovej činnosti boli usporiadané dve výstavy a tridsaťdva prednášok o samaritánstve. ČSČK dal slovenským samaritánom v roku 1929 stodesať obyčajných poľných nosidiel, tristotridsaťpäť kožených torieb a šesťnásť nástenných lekárničiek. Na Slovensku bolo do konca roku 1929 zriadených štrnásť staníc prvej pomoci, ktoré mali k dispozícii voz s kónským záprahom a zriadených deväť automobilových staníc, medzi ktorými figurovala aj Trnava. Jedným automobilom disponovali ešte stanice v Michalovciach, Modre, Nitre, Prešove, Spišskej Novej Vsi, Trenčíne a Turčianskom svätom Martine. Automobilová stanica prvej pomoci v Bratislave mala štyri autá, celkovo bolo k dispozícii na Slovensku trinásť civilných a vojenských áut na záchranu ľudských životov a prepravu zranených do nemocníc. Automobilové stanice v roku 1929 previezli 3 510 mužov, 4 603 žien a 405 detí, spolu 8 518 osôb, čo predstavuje 8 756 jázd v celkovej dĺžke 66 914 km. Zdarma bolo prevezených 3 394 osôb, bez prevozu bola prvá po-

moc poskytnutá v tristoštyridsiatich siedmich prípadoch.¹⁰ Začiatkom roku 1932 začal vydávať tzv. Ústredný samaritstský referát ČSČK časopis Československý samaritán, v ktorom boli publikované články aj zo Slovenska. Zemská hasičská jednota na Slovensku vydala v roku 1931 príručku pre samaritánov z pera Dr. Pavla Halašu Prvá pomoc.¹¹ Bola určená pre absolventov samaritánskych kurzov. Záujem o samaritánsku službu rástol aj v nasledujúcich rokoch. Trnava patrila medzi najaktívnejšie mestá, kde bola zriadená samaritánska služba. Samozrejme, bolo to najmä vďaka činnosti miestneho Dobrovoľného hasičského zboru a jeho úspešnej spolupráci s Červeným krížom. V Štátnom archíve v Trnave sa zachovala žiadosť Dobrovoľného hasičského zboru v Trnave z 8. mája 1945, v ktorej žiadajú mesto Trnava o vydanie oprávnenia k prevážaniu chorých z Trnavy a okolia do nemocnice a o pridelenie záchranárskeho auta Červeného kríža v Trnave.¹² Svoju žiadosť odôvodnili tým, že zbor podľa stanov okrem prác pri nehodách vykonáva aj samaritánsku činnosť, teda má v popise aj prevážanie chorých. Disponuje aj potrebným personálom – šoférmi aj samaritánmi, telefónnym zariadením, priestormi a aj ostatnými pomôckami. Zbor sa osvedčil pri záchranných prácach v bojoch o Trnavu, jediný obstál spomedzi organizácií, ktoré mali na starosti požiarno-polícijnú a zdravotnú bezpečnosť, pretože zachraňovali majetky a životy obyvateľov Trnavy v najnebezpečnejších chvíľach, kým ostatné zložky sa týchto prác nezúčast-

ňovali a prestali v tomto období fungovať. Počas prechodu frontu v apríli 1945 hasili napríklad požiariare spôsobené zápalnými bombami. Hasenie riadil Herman Kvaššay, ktorý bol do funkcie veliteľa zvolený v roku 1944. Počas vojnových udalostí pribudli trnavským hasičom aj ďalšie povinnosti. Podľa inštrukcií Miestneho veliteľstva Civilnej protiletectkej ochrany museli organizovať návky leteckého poplachu či kontrolovať stav nočného zatemnenia.¹³ Aj po oslobodení Trnavy hasiči prevážali chorých vo viacerých prípadoch do nemocníc. Zbor dúfal v kladné vybavenie svojej požiadavky. Nestalo sa tak, ako sa dozvedáme z poznámky o vybavení žiadosti – Mestský úrad v Trnave zobrať žiadosť na vedomie a odložil ju 10. mája 1946 do svojho archívu na neskoršie vybavenie, pretože neboli finančné prostriedky. O tom, či bola táto požiadavka splnená v neskoršom období, archívne pramene zatiaľ mlčia. Isté však je, že trnavskí hasiči pokračovali aj v ďalších rokoch vo svojej obetavej práci pri záchrane životov a majetkov obyvateľov Trnavy. A robia tak až dodnes. Vždy sú v prvej línii. Preto by sme im mali prejaviť svoju vďaku aspoň raz do roka na sviatok sv. Floriána – patróna všetkých hasičov a záchranárov. V dnešnej covidovej dobe to platí dvojnásobne. Celá história hasičstva je plná príbehov ľudskej obetavosti. Sme radi, že sme Trnavčanom mohli v archíve sprístupniť opäť po roku aspoň jej malú časť a vzdať tak hold všetkým hasičom a hasičkám, pre ktorých sa hasičská prisaha stala pevnou súčasťou ich životov. Bohu na slávu, blížnemu na pomoc... ■

10 ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, rok 1930, s. 128.

11 ŠA TT, DHaZZ TT, Hasičské listy, rok 1932, s. 100.

12 ŠA TT, fond Mestský úrad v Trnave, administratívne spisy, rok 1945.

13 ROHÁČ, Jakub – MIČKA, Ivan. Bohu na slávu, blížnemu na pomoc. 150 rokov Dobrovoľného hasičského zboru v Trnave. Mesto Trnava – Štátny archív v Trnave 2018, s. 25.

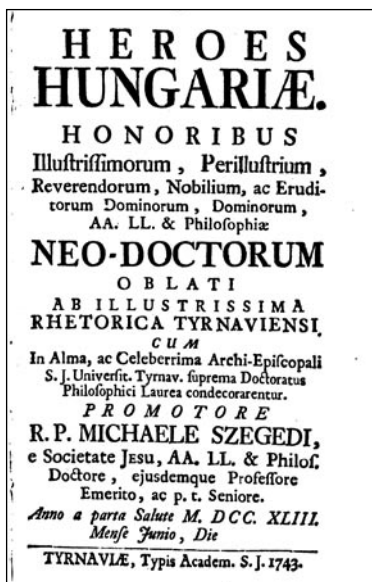
Katarína Karabová, Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita

Známi i neznámi autori starej Trnavskej univerzity LIX.

Uhorskí héroovia očami trnavského profesora Michala Szegediho

História odkrýva okrem mnohých cenných poznatkov z minulosti aj viaceré hrdinské činy jej dejateľov. V každom národe sa nájdú významné postavy, ktoré svojím životom, rozhodnutiami a konaním ovplyvnili viac či menej výrazne tok dejín. Skutky národných hrdinov sa zvykli pripomínať ešte dlho po ich smrti nielen prostredníctvom slávnostných podujatí, ale ich reflexiu nájdeme aj v početných literárnych pamiatkach. Takáto historická tematika nebola cudzia ani autorom, ktorých život bol spätý s historickou Trnavskou univerzitou.

V produkcii trnavskej univerzitnej kníhtlačiarne nachádzame historické diela pripomínajúce si uhorských národných hrdinov takmer hneď od počiatku jej fungovania v pol. 17. storočia. Záujem o národné dejiny však neutíchol ani v priebehu 18. storočia. Mnohé literárne pamiatky z tohto obdobia často reagujú na osmanskú okupáciu Uhorska. Jedným z takto ladených diel je aj rozsahom neveliká promočná tlač Uhorskí héroovia (*Heroes Hungaricae*) vydaná v roku 1743 pri príležitosti promócie doktorov slobodných umení a filozofie. Ako sa môžeme dozvedieť z titulného listu, promótorom slávnostného aktu bol doktor filozofie a emeritný profesor Michal Szegedi. Konkrétny údaj o autorovi však na titulnom liste nenachádzame a táto informácia absentuje aj na nasledujúcich stranách dedikácie a predhovoru (*prooemium*). Pri určení autorstva nám zostáva teda vychádzať z faktu, že samotný promótor v tom čase pôsobil na Trnavskej univerzite ako profesor filozofie, a môžeme preto usudzovať, že autorom textu prezentovanej promočnej tlače je práve on. Michal Szegedi sa narodil 23. októbra 1706 v meste Sümeg vo Vesprémskej župe. Mesto založili ešte Rimania a Turci ho paradoxne nikdy neobsadili vďaka opevneniu, ktorým disponovalo. Otcom nášho autora bol František Szegedi, krajinský sudca, a matka Mária Chernel pochádzala zo šľachtického rodu. 18-ročný Michal Szegedi vstúpil do Spo-

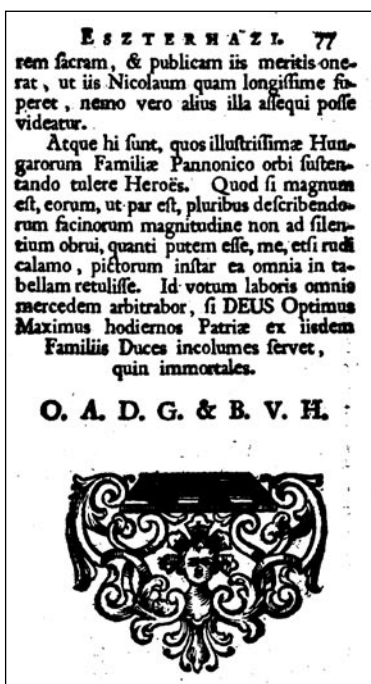
ločnosti Ježišovej a po zložení sľubov získal doktorát z filozofie a teológie. Ako profesor filozofie pôsobil striedavo na univerzitách v Trnave a Košiciach. Zomrel 23. januára v maďarskom meste Gyöngyös. Je autorom viacerých diel z oblasti uhorskej histórie. V Košiciach publikoval v roku 1735 dielo o uhorských palatínoch (*Palatium Regni Hungariae*) a Uhorské dejiny od roku 1667 (*Res gestae in Hungaria ab anno 1667*). V Trnave mu tlačou v roku 1742 vyšli Uhorské dejiny od roku 673 po rok 1618 (*Res gestae in Hungaria ab anno Christi 673 ad annum 1618*), v roku 1743 pohrebná reč na Štefana Huňadyho (*Homo sanctus in sapientia*) a aj nami pertraktované dielo o uhorských hrdinoch. Promočná tlač Uhorskí héroovia obsahuje medailóny ôsmich vojenských bohatierov, ktorí si za-

sluhujú slávu za odvážne vojenské činy proti Turkom. Svoj výber autor odôvodňuje ešte v predhovore, keď priznáva, že z veľkého množstva slávnych hrdinov vyberá len týchto, pretože na predstavenie všetkých by mu nepostačoval čas života. A tak si stanovil pravidlo, že vyberie po jednom hrdinovi z každého šľachtického rodu, ktorý sa zaslúžil vojenskou udatnosťou. Svoj výpočet slávnych mužov začína sv. Štefanom, ktorý stojí podľa slov samotného autora pred všetkými. Vyzdvihuje ho predovšetkým ako bojovníka Kristovho vojska, chváli jeho odvalu a chrabrosť, bázeň pred Bohom

a zdôrazňuje, že najväčšou zásluhou sv. Štefana je presadenie kresťanstva ako jediného náboženstva v krajine. V Szegediho výpočte nasleduje sedmohradský šľachtic, vynikajúci vojvodca, otec Mateja Korvína a jedna z najznámejších osobností 15. storočia Ján Huňady, ktorý je známy svojimi ťaženiami proti Turkom. Náš autor medzi iným spomína, že Ján Huňady sa preslávil predovšetkým šiestimi vyhratými bitkami v priebehu piatich mesiacov, po ktorých sa vojsko slávnostne vrátilo do Uhorska s obrovskou korisťou a Ján Huňady na znak vďaky nechal na miestach oslobodených od osmanskej armády postaviť chrámy zasvätené Panne Márii.

Krajinský zástavník a od roku 1522 bán Chorvátska, Dalmácie a Slovinska František Baťán sa vyznamenal predovšetkým v bitke pri Moháči v roku 1526. Podľa nášho autora sa František Baťán už počas štúdií pripravoval na cestu slávneho vojvodu, keby to totiž tak nebolo, nebol by schopný dosiahnuť také výnimočné úspechy. Štvrtým hrdinom, ktorého Szegedi v prezentovanom diele predstavuje, je palatín Tomáš Nádašdy. Odvážny bojovník a veliteľ v bojoch proti Turkom gróf Šimon Forgáč podľa nášho autora venoval prvé roky svojho života pokojnému štúdiu, kým druhú polovicu zasvätil bdeniu a ostražitosti vo vojne. Jeho vojenské úspechy spája predovšetkým s bojmi v Transylvánii, kde Šimon Forgáč zviedol s Turkami mnohé krvavé boje. Mikuláš Pálffy sa ako významný uhorský politik a diplomat zúčastnil mnohých bojov s vojskom Osmanskej ríše. Szegedi vyzdvihuje predovšetkým jeho snahu pri obrane Komárna, kde bol Pálffy kapitánom a neskôr aj županom Komárňanskej župy. Chorvátsky šľachtic Tomáš Erdődy je v poradí už siedmym hrdinom, s ktorého vojenskými činmi sa máme možnosť zoznámiť. V boji proti osmanskému vojsku získal významné víťazstvá. Napríklad víťazstvo v bitke pri Sisaku výrazne

sľaziho Osmanom možnosť postupovať v pustošivej expanzii ďalej do Európy. Svoj výpočet preslávených vojvodcov uzatvára autor diela palatínom Mikulášom Esterházim, ktorého životné osudy sú priamo spojené aj s Trnavou. Všetky medailóny začínajú biografickými údajmi o pôvode a narodení hrdinu, pokračujú výpočtom vojenských ťažení a úspechov, ktoré bývajú sprevádzané autorovým komentárom o pohnútkach vážnych rozhodnutí vojvodcov, ich vojenskej taktike či vyjednávaniach, pričom Szegedi pohotovo ponúka aj širšie historické pozadie vojenských konfliktov. V texte sa nachádzajú marginálne poznámky, ktoré poukazujú na roky významných vojenských intervencií prezentovaných hrdinov. Hoci sa v texte Uhorských hrdinov nedozvedáme, z akých zdrojov ich autor čerpal, treba uviesť, že na mnohých miestach uvádza veľmi presne nielen časové údaje, ale precízny je aj pri udávaní počtu mŕtvych či veľkosti vojenskej koristi. Predpokladáme preto, že Szegedi mohol čerpať informácie aj z konkrétnych vojenských materiálov. Záver medailónov poskytuje priestor pre

informácie o úmrtí hrdinu, opis pohrebných obradov, posmrtné uznania zo strany neskorších panovníkov a celkové zhrnutie významu životnej púte hrdinu. Ukážkou zo záveru medailónu Mikuláša Esterháziho zakončíme náš text: „Nasledujúci rok doľahla ťarcha celej vojny. Vzburá podporovaná Švédmi sa už rozšírila do Prešporuku. Mikulášovi dali na starosť svätú korunu, ktorú previezol do Rábu. Potom mu už však podlomené zdravie nedovolilo vyjsť z tábora a priviedlo ho až na prah smrti. Muž veľkého ducha, ktorý sa predtým často ocital na miestach, kde sa zabíjalo, zomrel deň pred septembrovými ľdami (12. septembra 1645). Jeho telesné ostatky boli uložené v Trnave v chráme Spoločnosti Ježišovej, ktorý vďačí za svoju existenciu práve Mikulášovi Esterházi. Pohrebné obrady sprevádzal okázalý smútok zo strany priateľov i nepriateľov Uhorska, všetky národy totiž túžili v tomto mužovi vidieť záchrancu svojho kráľovstva, vieru apoštola a najväčšieho hrdinu tej doby. Niet pochýb, že za Esterházim smútil aj španielsky kráľ Filip IV. Tohto muža totiž, ktorého počas jeho života mohol celý svet označiť za najchýrnejšieho hrdinu, ozdobil v snahe aspoň sčasti si ho prisvojiť titulmi.“ ■

Literatúra:

Ján Lukačka: Chronológia starších slovenských dejín. Bratislava: Historický ústav Akadémie vied SR, 2008.
 Michael Szegedi: *Heroes Hungaricae*. Tyrnaviae: Typis Academicis, 1743.
 József Szinyei: *Magyar írók élete és munkái XIII.* (Steiner–Télfy). Budapest: Hornyánszky. 1909.
 Aloysius Zelliger: *Pantheon Tyrnaviense*. Tyrnaviae: Typis sancti Adalberti, 1931.

Súťažná otázka:

Koľko uhorských hrdinov uvádza Michal Szegedi vo svojom diele *Heroes Hungaricae*?
 Správne odpovede zasielajte do 20. mája 2021 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

Simona Jurčová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Detský svet – výstava pre malých i veľkých ...

Západoslovenské múzeum v Trnave otvorilo svoje brány pre individuálne návštevy v utorok 20. apríla 2021. Zároveň uvádza svoju prvú tohoročnú výstavu s názvom Detský svet – výstava pre malých i veľkých. Autorky Lucia Duchoňová a Simona Jurčová vybrali desať tém súvisiacich s deťmi a detstvom. Vystavené predmety pochádzajú najmä z dvadsiateho storočia, ale nájdu sa i staršie a vzácnejšie kúsky z konca 19. storočia. Tam, kde sa dalo, sa autorky zamerali na trnavské reálie.

Prvú skupinu predmetov tvoria vecičky tých najmenších – bábätiiek a maličkých detí asi do dvoch rokov veku. Príchod dieťaťa do rodiny býva veľkou udalosťou, na ktorú sa treba vopred pripraviť. Výbavička dieťaťa v minulosti a dnes sa líši typom oblečenia a obuvi, cez kočičky, beháky, vaničky, plienky, hračky, až po nové druhy špeciálnych pomôcok pre deti, ako sú napríklad sedačky do auta. Druhou témou sú aktivity detí. Dá sa povedať, že od svojho prvého kroku je dieťa už v neustálom pohybe. V múzeu predstavujeme pohybové hračky a športové potreby z minulosti, napríklad „kvintáky“ a korčule s topánkami, drevené lyže, trojkolku, kolobežku, hojdacieho koníka, švihadlo, gumu, ale i rozumové aktivity – kocky a hlavolamy.

Návštevníci výstavyvidia aj bábkové divadielko, ktoré bolo populárne medzi deťmi skôr v prvej polovici dvadsiateho storočia. Spopularizovali ho púťovní umelci, ale i ochotníci v záujmových spolkoch. Bábkové predstavenia boli obľúbeným programom pre deti spolu s koloťočkami a jarmokmi. Vystavené bábkové divadlo predával v Prahe Antonín Münzberg, na tvorbe bábok sa podieľali študenti Akadémie výtvarných umení v Prahe a autorom litografií kulís je Karel Štapfer. Divadlo sa predávalo od dvadsiatych rokov 20. storočia a vystavená je len malá časť, ktorá má navodiť atmosféru rozprávky o princeznej a podnietiť návštevníkov s malými deťmi vyrozprávať im svoj vlastný dej. Škola v minulosti a dnes sa podstatne odlišuje nielen objemom vedomostí, ktoré musia v súčasnosti žiaci vedieť, ale i metódami, pomôckami, technickými možnosťami. Prvákom na začiatku storočia

Bábika s porcelánovou hlavou, koniec 19. storočia, zbierkový fond ZSM

Drevený hojdač koník, hračka do ruky, prvá polovica 20. storočia, súkromná zbierka stačil malý zväzok kníh zviazaný motúzikom a bridlicová tabuľka s písadlom – griflíkom. Najpočetnejšiu skupinu vystavených predmetov však tvoria pomôcky, ktoré používali žiaci a učitelia od polovice dvadsiateho storočia. Múzeum už dlhšie systematicky buduje kolekciu hračiek z rôznych období, najstaršie pochádzajú ešte z konca 19. storočia. Spomedzi hračiek možno vyčleniť tie, s ktorými viac hrajú chlapci, a tie, po ktorých siahnu dievčatá. Samozrejme, existuje široký záber hier a hračiek, s ktorými sa hrajú všetky deti bez rozdielu. Chlapčenskými hračkami v minulosti boli najmä koníky, vozíky, plechové autíčka a stavebnice. Stavebnica Merkur bola dlho na do-

Prútený košík pre bábiku, okolo r. 1940-50, zbierkový fond ZSM

Drevené kocky s obrázkami, prvá polovica 20. storočia, , zbierkový fond ZSM

máčom trhu s hračkami najvyhľadávanejšia. Dievčatám sa kupovali bábiky, postielky, kočičky a kolisky pre bábiky, izbičky pre bábiky a v tých bohatších rodinách v 19. storočí sa dievčatá hrali s celými domčekmi ako zmenšenými verziami poschodovej vilky. Bábiky majú podobu detí v rôznom veku – od bábätiiek, ktoré sa dajú kŕmiť a prebaľovať, až po chodiace i hovoriace bábiky. Dievčatká ich rady prezliekajú, zdobia ich doplnkami, češú ich (prípadne im ostrihajú vlásy ☺). Medzi bábikami vynikajú dve historické z konca 19. storočia s porcelánovou hlavičkou. Štylizovaný výklad obchodu s hračkami ponúka návštevníkom pestrú zmes toho, čo sa v minulosti pre deti

vyrábalo a dalo sa deťom v takomto obchode kúpiť.

Ďalšou témou späť s deťmi je oblečenie a obuv. Na začiatku dvadsiateho storočia nebolo toľko možností, veľa odevov sa podomácky šilo a v chudobných rodinách sa menej opotrebovaný sviatočný odev dedil po starších súrodencoch. Detské odevy sa v druhej polovici 20. storočia vyrábali v odevných závodoch a predávali v obchodoch s detským oblečením. Jedným zo závodov, ktorý sa venoval i detskej konfekcii, bola Zornica, ktorá mala i v Trnave jednu svoju pobočku.

Fenoménom v detskej móde boli tzv. matrôzky. Odev inšpirovaný námorníckou uniformou sa dostal do letnej módy už v 19. storočí. V detskej móde boli matrôzky sviatočným odevom a existuje veľa fotografií detí v rôznych variantoch tohto odevu od r. 1850 až asi po začiatok šesťdesiatych rokov 20. storočia. Lacnejšou verziou matrôziek je i vystavená súprava – golier a manžety, ktorá sa dala jednoducho pripnúť na bielu košeľu. Doplnok tohto odevu tvorili krátke tmavomodré či biele nohavice u chlapcov, alebo sukňa u dievčat, biele podkolienky a na hlave nesmel chýbať slamený klobúčik.

S deťmi sa spájajú i sladkosti – cukríky, čokoláda, zmrzlina, keksíky, zákusky či kakao. Na výstave sme sa pristavili pri niektorých trnavských cukrárnach prvej polovice 20. storočia a priblížili ich atmosféru. Z výrobcov cukrovínok nemôžeme nespomenúť Továreň na čokoládu Fischer, neskôr známu ako Figaro. Malú firmu si založil v dvadsiatych rokoch 20. storočia Jozef Marko, ktorý okrem príležitostného veľkonočného a vianočného tovaru ponúkal celoročne čokoládové pralinky, ovocné furé, marcipán a veľa cukríkov s originálnou príchutou vlastnej značky VERA.

Poslednú skupinu vystavených predmetov tvoria detské knihy. Detskú literatúru z prvej polovice 20. storočia reprezentujú prevažne knihy slovenských autorov, z ktorých mnohé vyšli v niekoľkých trnavských vydavateľstvách. Dva tituly (Líška Pipuška a Kocúr

Izbička pre bábiku, polovica 20. storočia, zbierkový fond ZSM

Žmurko) napísal Štefan Hoza, vtedy učiteľ v Cíferi, neskôr slávny operný spevák a spoluautor viacerých vojnovenský populárnych piesní veľkého obdobia. Väčšinu vystavených kníh z druhej polovice 20. storočia budú starší návštevníci poznať zo svojej mladosti.

Výstavu dopĺňajú dobové fotografie zo zbierky múzea i z rodinných archívov a známe riekanky a básničky, s ktorými deti už niekoľko desaťročí vyrastajú. Z voľne vystavených predmetov väčších rozmerov je zaujímavým kúskom čiastočne reštaurovaný kočík z obdobia okolo r. 1900, ktorému sa, žiaľ, nezachovala strecha, behák pre dieťa z prvej polovice 20. storočia, prútený kočík pre dieťa z obdobia okolo r. 1950, kočík a kárička pre bábiky, detská skladacia stolička a ohrádka z obdobia okolo r. 1960.

Výstava je nainštalovaná s nižším horizontom vhodným pre vnímanie detí mladšieho veku a nižšieho veku, vysvetľujúce texty určené dospelému sú umiestnené vyššie, riekanky a básničky nižšie. Texty sú veľkým bezpätkovým písmom, aby ich mohli čítať i predškólační a prváci, ktorí sa to ešte len učia. Výber tvoria známe texty, ktoré sa s deťmi čítajú od ich raného veku a mnoho z nich ovládajú od malička naspamäť. Na paneloch sú tri interaktívne tabule, na ktorých sa dá kresliť kriedou, skladať magnetické puzzle alebo zahrať piškvorky.

Múzeum pripravuje vydanie sprievodcu po výstave vo forme brožúrky, ktorá upozorní na vystavené vzácnejšie predmety a bude obsahovať viac zaujímavých úloh a hádaniek. Výstava je naplánovaná až do konca roka 2024 a bude k nej periodicky vychádzať niekoľko pracovných listov vhodných na aktivitu žiakov prvého stupňa. Sprievodkyňami v pracovných listoch sú húsenica Agáta a dáždľovka Justína z leporela, ktoré bolo študentskou prácou Simony Jurčovej (ilustrácie) a Dariny Šestákovéj (básne), ale nikdy nevyšlo. Agáta a Justína – ako kamarátky všetkých vystavených hračiek, sú sprievodkyňami zaujímavých úloh, ktoré budú deti v pracovných listoch riešiť.

Kolekciu zbierkových predmetov múzea bolo potrebné rozšíriť o predmety, ktoré v nej chýbali, no na dokreslenie súboru boli potrebné. Autorky urobili preto dodatočný zber v úzkom kruhu kolegov a ich rodinných príslušníkov, lebo výstava sa pripravovala v dobe pandemických opatrení a nebolo možné realizovať verejnú výzvu. Za predmety zo súkromných zdrojov ďakuje múzeu v tiráži výstavy dvadsiati, piatim jednotlivcom, ktorí predmety zapožičali, alebo sa skeny nimi poskytnutých fotografií stali súčasťou výstavy. Dúfame, že koncept takto pripravenej výstavy zaujme verejnosť a priláka do múzea návštevníkov všetkých vekových kategórií. ■

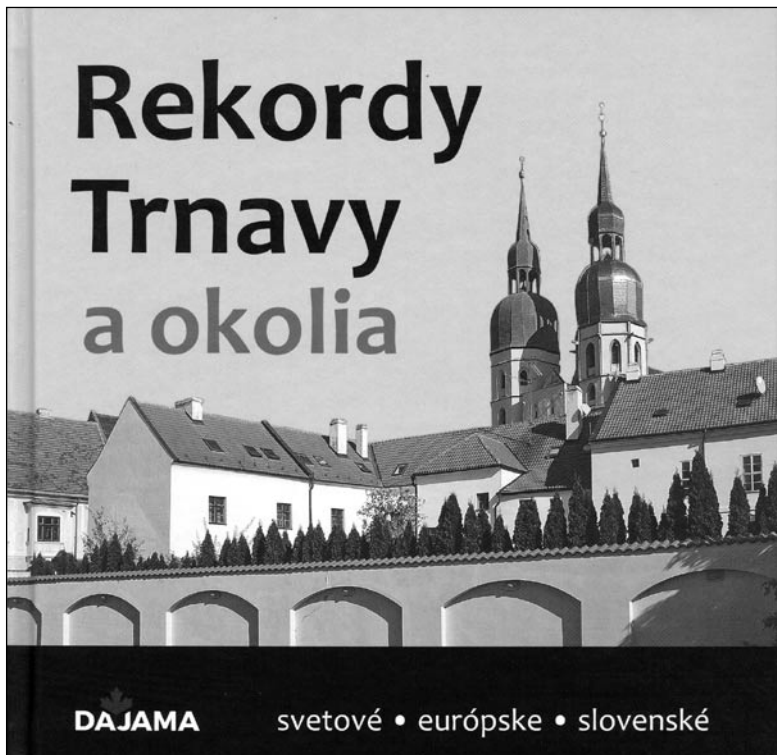
Martin Jurčo

Trnava, jej rekordy, kuriozity a „naj“ v novej knihe. Autori k nim zaradili aj Novinky z radnice

Už dávnejšie sa hovorilo o tom, že nielen Trnavčania, ale aj čitatelia z celého Slovenska by privítali knihu, ktorá v jednoduchej a jasnej forme prinesie celý rad zaujímavostí o našom meste z rôznych oblastí, no najmä z histórie. Po niekoľkých predchádzajúcich publikáciách zameraných monotematicky, prišiel Daniel Kollár spolu s Tiborom Kollárom, Klimentom Ondrejkom a Simonou Jurčovou s konceptom knihy **Rekordy Trnavy a okolia**.

Kniha nadväzuje na pomyselné prvé dva zväzky edície, ktoré boli venované Bratislave a Tatrám. Je nielen zaujímavým a pestrým textovo-obrazovým čítaním o našom meste a regióne, ale aj možnosťou ako si jednoducho doplniť informácie o atraktívnych reáliách mesta a regiónu. Kniha je zároveň výborným propagačným materiálom pre tých, ktorí by sa chceli pochváliť výnimočnosťou Trnavy a okolia najmä v oblasti histórie. Je rozdelená do kapitol, ktoré nezainteresovaného čitateľa uvedú do kontextu.

V úvode teda tvorcovia predstavujú trnavský región, administratívne členenie, polohu Trnavy a symboly mesta. Potom formou krátkych jednoduchých hesiel prinášajú spomínané zaujímavosti v rôznych kapitolách – od histórie cez osobnosti, stavby, hospodárstvo, dopravu, umenie a kultúru, turistiku, šport a prírodu. Každá kapitola má všeobecnú úvodnú časť a heslá. Trnavské unikáty, ktoré sú zároveň aj celoslovenskými unikátmi, sú označené slovenskou vlajčkou. Nechýbajú kuriozity a zaujímavosti v samostatnej kapitole. Jednotlivé, jednoducho a pútavo písané heslá, dopĺňa množstvo fotografií Daniela a Tibora Kollárovcov, Jána Laciku, Viery Polákovej, Františka Turanského, známe kresby Trnavy Karla Votlučka a obrazové materiály z desiatky mnohých súkromných zbierok a archívov inštitúcií. V kapitole venovanej histórii

tvorcovia našli skutočné unikáty, kde naše mesto dominuje medzi inými mestami. Dozviete sa napríklad o svetovom unikáte pečatného znaku mesta Trnavy, i to, že najvýznamnejšou zastávkou na Českej ceste bolo práve naše mesto. Kapitola hovorí aj o tom, že Mestská kniha Trnavy je najrozsiahlejšou stredovekou mestskou knihou na Slovensku. Zaujímavosťou je napríklad aj to, že najstarší trnavský kalendár s ilustráciami je aj najstarším kalendárom vydaným na území Slovenska. Je z roku 1579, vyšiel z kníhtlačiarne Mikuláša Telegdyho. Z novších dejín stojí za zmienku najväčšia slovenská mestská posádka v SNP, i smut-

né celoslovenské prvenstvo – 28. júla 1938 vznikla práve v Trnave prvá organizácia Hlinkovej gardy na Slovensku, jej predsedom sa stal Jozef Baxa. Každá z kapitol knihy je zostavená chronologicky od najstaršieho obdobia po súčasnosť. Kapitola osobností odhaľuje aj menej známe mená mesta a regiónu zo všetkých oblastí spoločenského života. Z budov sú to predovšetkým historické pamiatky a skvosty architektúry. Ale spomeňme napríklad aj kuriozitu zo súčasnosti – najväčšia stredná škola svojho typu na Slovensku je Stredná odborná škola energetická v Trnave, ktorá vznikla v roku 1982. Samostat-

nou časťou sú naj trnavské ulice a ich „naj“, ale dozviete sa aj, že prvý diaľkový let na Slovensku sa uskutočnil medzi Trnavou a Bratislavou 1. augusta 1908 vďaka Andrejovi Kvasovi. Autori našli aj trnavské prvenstvo Poštovej ohlasovne a úložne, ktorá vznikla v roku 1966 a zaoberala sa nedobytnými poštovými zásielkami, ktoré potom predávala na dražbe. V kategórii kultúra sa dozvieme, že v našom meste vyšla v roku 1924 prvá slovenská

detektívka *Žltý gombík* vďaka kníhtlačiarovi Gustávovi Adolfovi Bežovi, i to, že u nás v rokoch 1960 – 1991 vychádzal najväčší okresný týždenník na Slovensku Trnavský hlas s takmer nulovou remitendou. Dokonca sa v knihe dočítame aj o Novinkách z radnice, ktoré boli označené ako najpozoruhodnejší a obsahovo najkvalitnejší mesačník mesta na Slovensku. Rovnako rozsiahla je aj kapitola o prírodných zaujímavostiach. Z kuriozít

spomeňme, že 34 rokov žil v Trnave šachový skladateľ Arnold Pongrácz, ktorý skladal zostavy pre šachových riešiteľov. Trnavčan je aj Anton Szabo, ktorý má najväčšiu zbierku hygienicky porciovaných čajov na Slovensku (okolo 22 tisíc kusov). Výhodou celej knihy je, že ponúka pestré a zaujímavé čítanie pre náročných i laikov. Vďaka prehľadnej štruktúre a grafickej úprave sa dá čítanie začať na ktorejkoľvek strane. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Filmový Jozef Mak bude mať aj trnavský kolorit

Historická atmosféra uličiek nášho mesta sa veľakrát stala kulisou pre rôzne historické filmy. Zaiste sú ešte pamätníci, ktorí zažili nakrúcanie televízneho filmu Čenkejovej deti na Námestí sv. Mikuláša, Štvorylku na Kapitulskej ulici alebo príbeh seriálového Adama Šangalu pri hradbách. Tentokrát sa filmoví producenti DNA Production na objednávku Rozhlasu a televízie Slovenska rozhodli využiť najmä uličku Mikuláša Schneidra-Trnavského s priláhlým námestím ako dobovú kulisu filmu Jozef Mak.

Príbeh spadajúci do obdobia začiatku minulého storočia od Jozefa Cígera Hronského je aj maturitným učivom. Zaiste vám ho nemusíme predstavovať. Aj keď je tento román dlhý a pre niekoho nezaujímavý, scenárista Ondrej Šulaj z neho dokázal vyabstrahovať silný príbeh človeka milión. Takto autor nazýva obyčajného človečička, hrdinu tejto prózy. A práve lákadlo ľudskej obyčajnosti oslovilo aj tvorcov nového filmu, ktorý by sa na obrazovky RTVS mal dostať počas vianočných sviatkov. Režisér Peter Bebjak zveril hlavnú postavu Davidovi Hartlovi, vo filme hrajú napríklad aj Juraj Loj, Gregor Hološka, Peter Ondrejčíčka, Diana Mórová, Tomáš Maštalír, Alexander Bárta či Judit Bárdos. Kostýmovým výtvarníkom je Ján Kocman, ktorý pracoval napríklad aj na projekte Mária Terézia, architektom je scenograf Juraj Kuchárek, ktorý pripravoval aj niekoľko vianočných rozprávok. Filmári strávili v Trnave jeden filmovací deň a okrem hercov a hlavných členov štábu zabezpečovalo nakrúcanie asi 60 komparzistov a rovnako niekoľko desiatok členov technického štábu. Podľa producentov by sa mal príbeh prihovárať

najmä súčasníkovi a v Trnave sa odohráva jedna z mála mestských scén na ulici a v krčme. Zvyšok zasadili tvorcovia do prírody v skanzene v Zuberici v a na ďalších miestach, napríklad v Komárne. „Trnava sa nám veľmi páčila, rovnako architektovi a režisérovi. Spĺňala charakteristiky, ktoré sme chceli mať vo filme. Rovnako blízkosť od Bratislavy bol jeden z faktorov, pre ktorý nám veľmi vyhovovala. V hre bol aj Trenčín, ale vaše mesto ho prebilo viacerými prednosťami,“ hovorí producent filmu Rastislav Šesták. „Nakrúcame tri scény, dve z jarmoku a tretia je záverečnou scénou, keď sa Jozef Mak stretne so svojim bratom. Lokácia Námestia sv. Mikuláša a ulica sa nám veľmi hodili pre zorganizovanie celého nakrúcania, keďže je to relatívne uzavretý priestor,“ hovorí režisér Peter Bebjak a odpovedá aj na otázku, ako sa z takého organizovaného chaosu dá nakoniec nakrútiť v čo najkratšom čase scéna, s ktorou bude spokojný: „Režisér nakrúcanie akoby koordinuje v rámci jeho vízie. Každá funkcia vo filmovom štábe má svoje úlohy, ktoré si musia dôsledne splniť. Toto je môj prvý kontakt s auto-

rom Cígerom-Hronským azda po Dubkáčikovi a Budkáčikovi, ktorého sme všetci čítali,“ hovorí Peter Bebjak a pripomína, že slovenskú klasiku ešte nenakrúcal, aj keď ho vždy láka najmä príbeh. „Je jedno, či je príbeh súčasný alebo historický, časová os v podstate ten príbeh len dotvára,“ hovorí režisér, ktorý má na svojom konte mimoriadne úspešné diela, nielen seriály, ale aj celovečerné filmy. „Trnavu veľmi dobre poznám. Veď som tu dve sezóny účinkoval v divadle. Aj keď nakrúcanie práve v Trnave, to bola

najmä práca architekta a lokačného manažéra, ktorí ponúkli tento tip," hovorí P. Bebjak.

Nakrúcanie malo veľmi príjemnú atmosféru bez nervozity a pokrikov, ako to poznáme zo scén, keď sa zobrazuje vo filmoch nakrúcanie filmu. A keďže sa odohrávalo počas dňa a vo frekventovanej lokalite širšieho centra mesta, stretlo sa s veľkým ohlasom aj u Trnavčanov. A to nielen preto, že bola Schneidrova ulička uzavretá, ale najmä bola celá príprava záberov a obrazov pre okoloidúcich aj takým malým divadelným performance. Vedúci výroby Richard Šimeček dohliadal na to, aby celé nakrúcanie prebehlo hladko, aby všetci boli pripravení. Aj keď je pravda, že pri nakrúcaní sa viac čaká na samotnú prípravu záberu. „Prešli sme miesta, nafotografovali a ponúkli sme ich všetkým kreatívnym zložkám. Potom nasledovali režisérske prehliadky, kde sa všetky tieto lokácie navštívili podľa fotografií, určil sa užší výber, alebo sme už dohodli konkrétne lokality na nakrúcanie. Takže takto sme

prišli aj do vášho mesta. V Trnave išlo všetko hladko, komunikovali sme s trnavským magistrátom, ktorý nám vyšiel v ústrety. Na príprave dobových filmov býva najdlhšie nielen nakrúcanie, ale príprava – výroba a skúšanie kostýmov. V tomto prípade to bolo s viac ako šesťdesiatimi komparzistami dosť náročné. Napríklad sme potrebovali storočné rekvizity, ktoré sme museli pozháňať a pri-

niest sem," hovorí Richard Šimeček a s úsmevom na tvári pripomína význam úloh všetkých členov štábu: „Veľmi dôležité je, aby nám ľudia nechodili do záberu. Preto je dôležitá aj funkcia tých členov štábu, čo nám regulujú prúdy zvedavcov.“

Ak teda na Vianoce budete pozerať v televízii Jozefa Maka, pozorne si všimajte, kde nájdete na pozadí príbehu aj kus našej Trnavy. ■

(red), foto: *Martin Hesko*

Písmená sú rozdané, #TRNAVA priletí tento rok pa krídlach poézie

Sedem statočných výtvarníčok a výtvarníkov zo Slovenska a z Ukrajiny v posledných dňoch dostalo predné dosky z nápisu #TRNAVA, aby sa pridali k viac ako tridsiatim umelcom, ktorí doposiaľ za päť rokov participovali na tomto projekte. Tohtoročný hashtag však bude nielen nový, ale aj jedinečný, lebo po prvý raz prinesie do historického centra Trnavy ilustrovanú poéziu.

Pandémia koronavírusu nás síce obrala o milé podujatie spojené s maľovaním nápisu, dala však priestor pre inovácie. Každý z maliarov sa spojil so svojím „kolegom“ básnikom a spolu vytvorili kreatívne dvojice. Výsledkom ich spolupráce sú navzájom korešpondujúce ilustrácie na jednej strane písmen a básne na druhej. „Snažíme sa tým posunúť hranice idey a posolstva projektu #TRNAVA a ponúknuť divákovi nový zážitok vyplývajúci zo symbiózy umeleckej poézie a ilustrácie,“ hovorí Ján Baláž z ateliéru Makuki,

ktorý v roku 2020 prevzal kurátorskú štafetu projektu od Juraja Ezechiáša a Miloša Čápku z umeleckej školy Pablo.

„Veľmi sa tešíme, že nám pandémia ani tento rok nezabránila vo vytvorení tohto obľúbeného pouličného diela. Do projektu sa nám podarilo zapojiť veľa nových umelcov – až šesť zo siedmich výtvarníkov sa na tvorbe nápisu podieľa prvýkrát. Myšlienka jednotnej farebnej palety z minulého roka sa nám osvedčila a zostali sme jej preto verní. Veríme, že #TRNAVA ponúkne aj tento rok okoloidúcim príležitosť na spomalenie v nikdy nekončiacich pretekoch, ktoré často zažívame.“

hovorí Ján Novák z novovzniknutej organizácie Zaži v Trnave – mestského kultúrneho strediska.

(red)

Malý Berlín v máji

■ Online workshop:

Logo hravo

Workshop plný zábavy, kde sa deti naučia tvoriť a dozvedia sa, čo robí dizajnér. Workshop povedie grafička Lucia Blanáriková, ktorá momentálne pôsobí v Anglicku ako grafická dizajnérka. Na chvíľku deti vtiahne do svojej práce, ukáže im, ako tvorí a čo všetko za tým stojí.

Workshop bude spočívať v rozdelení detí do skupín, jedna skupina bude mať za úlohu vytvoriť logo firmy a druhá vymyslí firmu a produkt. Spolu s Luciou sa formou hry na klientov a grafických dizajnérov naučia, aké vlastnosti by malo mať logo, aby čo najlepšie vystihovalo zameranie firmy.

Online workshop vhodný pre deti vo veku 7 – 10 rokov sa uskutoční

rakterizuje. Hlavnou myšlienkou trnavského hashtagu je vytváranie pocitu spolupatričnosti a príslušnosti k nášmu mestu. Sme rozdielni, ale spája nás mesto, v ktorom žijeme. Nápis sa nám snaží vizuálne pútavou formou sprostredkovať myšlienku, že hrdosť na to, odkiaľ pochádzame, môže byť súčasťou našej identity.

Tohtoročný nápis #TRNAVA vytvorili (v poradí písmeno, ilustrátor, básnik) # Simona Čechová a Jakub Nvota, T Peter Eliáš a Martin Tvrдый, R Ado Juráček a Kamil Žiška, N Mykola Kovalenko a Matúš Nižňanský, A Andrej Kolenčík a Ivan Oravec, V Annamária Digoňová a Nikola Kozmová, A Martina Matlovičová a Vlado Janček. ■

v nedeľu 9. mája o 14.00 h online cez platformu ZOOM. Linku na predstavenie získate, keď nám napíšete na workshop@malyberlin.sk. Vstupné je 5 eur.

■ Koncert:

Archívny chlapec + Kvaskova

V Malom Berlíne bude opäť možné počuť živú hudbu za účasti divákov. Na prvom dvojkoncerte sa predstavia výrazný pesničkár Archívny chlapec a prešovská kapela Kvaskova.

Richard Vávra ako Archívny chlapec vyniká minimalistickým prevedením svojej tvorby, typickou gitarou a osobnými textami. Má za sebou trojicu albumov, vysoko cenených medzi fanúšikmi aj odborníkmi, doma i v Čechách. Kapelu Kvaskova vedie charizmatická herečka Prešovského divadla Zdenka Kvásková. Na pódiu sa

objaví s ďalšími tromi hudobníkmi. Jej nezameniteľný hlas s jemne psychedelickým hudobným sprievodom zanecháva v poslucháčoch ich koncertov vždy silné dojmy.

Podujatie sa uskutoční v sobotu 15. mája o 20.00 h. V prípade zmeny protiepidemiologických opatrení sa koncerty presunú do online verzie.

■ Koncert: Hommage à Mikuláš Schneider Trnavský

B – minor je cyklus komorných koncertov venovaných hudbe 20. a 21. storočia. Tentoraz zaznejú skladby Mikuláša Schneidera Trnavského.

Pocta trnavskému skladateľovi v podaní speváckeho okteta Danubius octet singers sa uskutoční pri príležitosti 140. výročia jeho narodenia. Danubius octet

singers je mužské spevácke okteto, zložené z profesionálnych spevákov, ktoré sa zameriava predovšetkým na interpretáciu a capella skladieb slovenských, českých i svetových skladateľov klasickej hudby.

Koncert sa uskutoční v sobotu 22. mája o 19.00 h v kultúrnom centre Malý Berlín. V prípade zmeny proti epidemiologických opatrení sa koncerty presunú do online verzie.

■ Literárny majáles s Trnavským rádiom

Po dvoch rokoch opäť prinášame Literárny majáles do živého vysielania Trnavského rádia. Každú hodinu budete mať možnosť vypočuť si rozhovor s jednou z osobností knižného sveta. Naładte si spolu s nami Trnavské

Herečka a speváčka rusínskeho pôvodu Zdenka Kvasková, foto Lena Luga, zdroj: newmodelradio.sk

rádio (103,9 FM), alebo streamujte www.trnavskeradio.sk, kde budú živé vstupy s vašimi obľúbenými spisovateľmi. Medzi hosťami budú Ivana Gibová, Vanda

Rozenbergová, Martin Hatala a ďalší. Podujatie sa uskutoční v sobotu 29. mája od 12.00 do 18.00 h v živom vysielaní Trnavského rádia. ■

Martin Jurčo, foto: archív autora

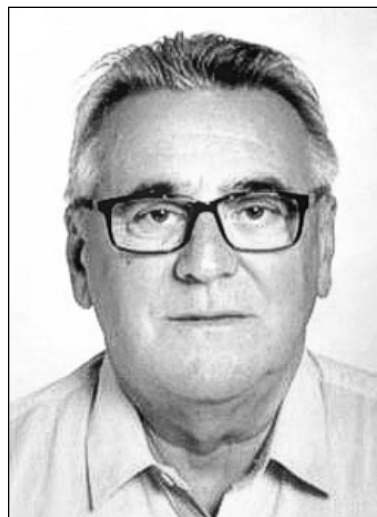
Odišiel Trnavčan, ktorý hral s Benom Kingsleym, Georgeom Clooneym a Nicole Kidmanovou

V našom meste žili a žijú mnohé zaujímavé a nenápadné osobnosti, ktoré sa presadili vo svojich profesiách a ich meno bolo známe aj vo svete. Takýmto nenápadným Trnavčanom bol aj tanečný a filmový dabler Viliam Tarkay (*8. február 1955 Trnava – †20. apríl 2021 Melk, Rakúsko). Ako herecký náhradník nakrúcal hneď niekoľko filmov. Na Spiši koprodukčný film *Posledná légia* s Colinom Firthom a Benom Kingsleym, v Turci americký film *Povstanie*, v Kremnických vrchoch a v Bratislave film s Georgeom Clooneym a Nicole Kidmanovou.

Ako Viliam Tarkay spomínal v jednom z rozhovorov, v rámci trnavskej osvetly boli tanečné kurzy s majstrom Hanzlovským. Tie navštevovala jeho staršia sestra. „Mala doma tanečné cvičky a špičky, raz som ich vyskúšal a jedného dňa som sa rozhodol, že skúsim tancovať aj ja. A tak som do tohto kurzu zašiel. Pamätám si aj na Dušana Nebylu, ktorý vyrastal v našej štvrti na Špíglsáli, no chodil so staršími žiakmi, rovnako napríklad aj Soňa Valentová. V rodine bola najmä mama pohybovo zdatná, otec bol profesionálny muzikant, hral na bicích, husliach i saxofóne,“ spomínal kedysi pred rozhlasovým mikrofónom.

Viliam Tarkay už ako pätnásťročný úspešne absolvoval konkurz

do Vojenského umeleckého súboru kpt. Jána Nálepku v Bratislave a cieľavedomou prácou a talentom sa postupne z éléva vypracoval až na sólistu. V profesionálnom vzťahu so súborom bol celých 19 rokov. Vďaka tomu sa postupne dostal do programov súboru a účinkoval v celom rade vystúpení. Napríklad v roku 1976, keď mal 21 rokov, absolvoval so súborom dvojmesačné turné po strednom a severnom Francúzsku. O pol roka neskôr to bolo turné v lokalitách a mestách na rieke Loire, tiež vo Francúzsku. Vtedy sa dostal aj na fotografiu do divadelného bulletinu Theatre Municipal de Valence so známym francúzskym hercom Robertom Hosseinom. Zaujímavou skúsenosťou bol aj zájazd Vojenského

umeleckého súboru do KLDR do hlavného mesta Pchjongjang v roku 1978. Vtedajší súbor a jeho zložky, ku ktorým patrili tanečný

súbor, zbor, orchester i sólisti, mali bohatú zájazdovú činnosť, a tak Viliam Tarkay prešiel nielen celé Československo od východu po západ, ale účinkoval aj vo vtedajšej NDR, v Maďarsku, Poľsku, Bulharsku a Rumunsku.

Trnavčania si Viliama Tarkaya pamätajú ako návštevníka trnavských kultúrnych podujatí. Pri stretnutí so známymi a priateľmi často hovoril o mnohých zážitkoch zo zájazdov nielen s VUS-om. Rovnako totiž pôsobil aj ako tanečník na bratislavskej Novej scéne. „Pamätám sa, že my z VUS-u sme často vypomáhali práve na Novej scéne“, spomínal Viliam Tarkay, ktorý zo zdravotných dôvodov musel zanechať povolanie tanečníka a začiatkom 90. rokov začas učil aj na základnej umeleckej škole. Zároveň založil ľudový tanečný súbor Trakovičan.

Celkom nová etapa práce Viliama Tarkaya nastala v 90. rokoch, keď bola možnosť prihlasovať sa do kastingov zahraničných filmov do pozícií komparzistov alebo dablérov, čo boli dvojníci hercov

účinkujúci za nich v náročnejších scénach. Keďže Viliam Tarkay bol výborne pohybovo zdatný a komunikatívny, podarilo sa mu uspieť vo viacerých konkurzoch najmä zahraničných filmov, ktorých produkcie si vybrali Slovensko ako miesto lokácií. V roku 1997 bol V. Tarkay úspešný v kastingu amerického filmu *The Peacemaker* (Mierotvorca), o štyri roky to bol opäť americký film *Uprising* (Povstanie), v roku 2007 koprodukčný film *Veľkej Británie, Talianska, Francúzska a Tuniska*

Last Legion (Posledná Légia). Azda najkrajšie spomienky mal V. Tarkay na český film *Poslední plavky* Michala Krajiňáka (r. 2007), ktorý mu bol blízky nielen komediálnym žánrom, ale aj naturelom českého filmu. Vtedy bol dablérom herca Jiřího Lábusa, ktorý nevedel plávať a všetky scény odohrávajúce sa vo vode hral práve Viliam Tarkay. Okrem úloh vo filme sa úspešne presadil aj ako herec v rôznych televíznych reláciách a reklamných spotoch. ■

(eu)

Želajme speváckej súťaži Mikuláša Schneidera Trnavského len takú korunu, ktorá ožiarí víťazov.....

Ak to vývoj pandemickej situácie a aktuálne opatrenia dovoľia, dvadsiaty štvrtý ročník Medzinárodnej speváckej súťaže Mikuláša Schneidera Trnavského sa uskutoční 24. – 29. mája 2021 v Divadle Jána Palárika. Hlavným cieľom súťaže je vyhľadávanie a podpora mladých talentovaných interpretov koncertného vokálneho umenia, podnecovanie ich umeleckého rastu, propagácia vokálnej tvorby s akcentom na dielo Mikuláša Schneidera Trnavského a výber účastníkov na ďalšie medzinárodné spevácke súťaže. Organizátor súťaže Hudobné centrum v spolupráci s Mestom Trnava, Trnavským samosprávnym krajom, Divadlom Jána Palárika a Základnou umeleckou školou Mikuláša Schneidera Trnavského v Trnave sa rozhodli, že korone neustúpia. Prvé výberové kolo súťaže sa už uskutočnilo 8. a 9. apríla 2021 prostredníctvom hodnotenia zvukových a obrazovo-zvukových nahrávok.

Súťaž bola založená v roku 1971 ako prvá svojho druhu na Slovensku. A prečo práve v našom meste? „Kedysi bola Trnava cirkevnou metropolou Uhorska a pestovala si liturgický spev. V 17. storočí sa tu, na univerzite, vyučovala aj hudobná náuka. V roku 1937 Mikuláš Schneider Trnavský vytvoril Jednotný ka-

tolický spevník, do ktorého napísal 230 piesní, čím nadviazal na pôvodný Cantus Catholici zo 17. storočia. Vstúpil do histórie nielen ako všestranne nadaný človek, skladateľ, interpret, ale aj ako organizátor hudobného života. Na Slovensku sme vlastnú vokálnu tvorbu nemali, až v 20. storočí sa najvýraznejšie

na vytvorení koncertnej piesňovej literatúry podieľal práve Mikuláš Schneider Trnavský,“ povedala v roku 2017 pri príležitosti znovu oživenia súťaže po sedemročnej prestávke popredná interpretka a pedagogička vokálneho umenia Eva Blahová. Súťaž, na ktorej štartovali svoju hudobnú kariéru mnohí

renomovaní interpreti operného spevu ako napríklad Ľubica Orgoňášová, Lýdia Ághová, Magdaléna Kožená, Miroslav Dvorský, Martin Babjak, Štefan Kocán, Andrea Danková či Gustáv Beláček, sprevádza od jej počiatku. V prvom ročníku ešte ako poslucháčka, v druhom už ako súťažiaca, neskôr ako členka poroty a od roku 1994 aj ako prezidentka súťaže.

Eva Blahová je predsedníčkou medzinárodnej poroty aj v aktuálnom 24. ročníku, spolu s Petrom Dvorským, víťazom druhého ročníka súťaže v roku 1973, Danielom Čapkovičom, víťazom súťaže v roku 2001, dirigentom SND Petrom Valentovičom, sopránistkou Martinou

Zadro z Chorvátska, operným spevákom, umeleckým riaditeľom a manažérom ďalších medzinárodných vokálnych súťaží Tadeuszom Pszonkou z Poľska, hudobnou pedagogičkou Tatianou Smelkovou z Ruska, zakladateľom a riaditeľom spoločnosti ammann horak LLC pre operných umelcov vo Švajčiarsku Marianom Horakom a renomovanou divadelnou herečkou, profesorkou na Viedenskej univerzite hudby a múzických umení a riaditeľkou Medzinárodnej umeleckej agentúry Hollaender-Calix v oblasti opery Ariane Hollaender z Rakúska. Tejto medzinárodnej porote sa počas štyroch dní predstavia súťažiaci z celého sveta, ktorí sa budú

uchádzať nielen o hlavné ceny, ale aj ďalšie mimoriadne ocenenia udeľované Hudobným centrom, Mestom Trnava, Trnavským samosprávnym krajom a ďalšími usporiadateľmi. Z celkového počtu sto devätnástich prihlásených súťažiacich porota v prvom výberovom kole na základe hodnotenia zvukových a obrazovo-zvukových nahrávok zvolila šesťdesiatich účastníkov druhého kola súťaže. Súťažiť budú v dvoch kategóriách, stanovených na základe náročnosti predvedeného repertoáru. Klavírny sprievod im zabezpečia korepetítori Xénia Maskalíková a Róbert Pečanec. Podujatie tradične vyvrcholí slávnostným odovzďávaním cien a koncertom víťazov. ■

Jaroslav Lieskovský

Významný trnavský míľnik: organizovaný futbal si pripomína 125 rokov (1896 – 2021)

Domáci kolektív Nagyszombati Sport Egylet pozval na ouvertúru viedenských partnerov

Najpopulárnejšia loptová hra celej planéty má v Trnave obšiahlu históriu. Ako uviedli aprílové Novinky z radnice, úvodný zápas s futbalovým mužstvom Viedne dostal priestor v našom meste na jar 1896. Aktívny a početný výbor priekopníckeho NSU sídlil na Dolnohrubej ulici (dnes Hlavná ulica).

Po skončení 1. svetovej vojny bol Nagyszombati Sport Egylet premenovaný na Trnavský športový spolok. Medzitým sa hralo podľa anglických pravidiel v tamojšom gymnáziu, v novozaloženom katolíckom tovarišskom spolku alebo na ihrisku NAC. Postupne pribúdali ďalšie oddiely: ŠK Čechie, 1. ČsŠK, AC Sparta Rybník, ŠK Viktória, Meteor Spiegelsaal, ŠK Slavia, AC Vozovka, ŠK Union, ŠK Tulipán, RH Coburgh, ŠK Baťa, ŠK Slovan, PFK Pekári, ŠK Oratórium a iné. O rastúcej obľube kolektívnych konfrontácií s koženou loptou teda nebolo pochyb. Dominanciu však mali dva kluby.

Rok 1932: víťazná zostava 1. ČsŠK Trnava po skončení banskobystrického finále majstrovstiev Slovenska s domácou Sláviou. Malý Rím sa vtedy tešil pod Urpinom z výhry ich futbalistov 4:2. Foto: archív autora

Modro-žltý ŠK pôsobil na ihrisku v priestoroch dnešného Štadióna Antona Malatinského, kým červeno-čierny Rapid si domovské prostredie zriadil v lokalite Tulipán za železničnou stanicou. Mestské súboje týchto rivalov

sledovali trnavskí priaznivci 27-krát. V šesnástich prípadoch uspela zostava Rapidu, osem duelov vyhral ŠK a tri stretnutia sa skončili nerozhodne. Široký priestor však dostávali aj porovnávania futbalových kvalít

s mužstvami z iných miest. Tiež k nim patrila športová rivalita. Napríklad prvé trnavsko-bratislavské derby sa hralo 21. marca 1926, teda už pred deväťdesiatimi piatimi rokmi. Na ihrisku Rapidu Trnava nastúpila domáca partia v tradičných vodorovne pruhovalých dresoch proti bielo-modrému ŠK Bratislava. Trnav-

(jls)

Šport v skratke

■ **ATLETIKA** – Pandemická situácia prinútila organizátorov improvizovať aj v domácom telovýchovnom dianí. Verme, že predbežné termíny tohtoročných vrcholných podujatí na Mestskom atletickom štadióne Antona Hajmássyho v Trnave sa stanú realitou. SAZ zaradil do sezónneho kalendára pre mužov a ženy tri celoštátne podujatia. Ak nenastanú nové problémy s covidovou plagiou a náš život sa vráti do normálnej podoby, ponúkne kráľovná športov svojim trnavským fanúšikom v sobotu 5. júna sledovanie druhého kola celoštátnej ligy mužských a ženských družstiev. Cez posledný júnový víkend, 26. a 27., by mali súperiť na štadióne Slávie Trnava dospelí atléti SR o tohtoročné majstrovské medaily. Ligová konfrontácia najlepších slovenských tímov má naplánované v našom starobyľom meste ešte jedno súťažné kolo, v poradí štvrté. Preň sú zatiaľ vypísané dve alternatívy, 1. alebo 4. september.

■ **FUTBAL** – Do Siene slávy Slovenského futbalového zväzu uviedli na seneckom galavečere ďalších desať osobností. Medzi laureátov boli po zásluže zaradené aj tri legendy Spartaka Trnava: stredopoliar Ladislav Kuna in memoriam (cenu prevzal syn Martin), stopér Stanislav Jarábek a pravé krídlo Jozef Štibrányi. Všetci traja prišli

čania zvíťazili 3:1, dvoma gólmi Žigárdyho a jedným presným zásahom Kozmu.

Úctyhodných 125 rokov v znamení organizovaného futbalu na území Trnavy si zaslúži pozornosť nášho mestského časopisu aj v nasledujúcich vydaniach. V tomto príspevku sme mapovali niektoré najstaršie etapy. Predsa

len sa žiada spomenúť jedno aktuálne výročie, fanúšikovské. Pred päťdesiatimi piatimi rokmi, 10. apríla 1966, totiž vznikol Klub priateľov TJ Spartak Kovosmalt Trnava. Viedol ho Viliam Blažko, nadhlo čelný funkcionár vo futbalovom aj hokejovom dianí červeno-čierneho telovýchovného subjektu. ■

do spartakovského prostredia z okolitých klubov. Kuna pochádzal z Hlohovca, Jarábek zo Suchej nad Parnou a Štibrányi z Vlčkoviec. Atmosféru svetového šampionátu zažili dvaja z nich, vicemajster Štibrányi v Čile 1962 (autor pamätného gólu v úvodnom zápase proti Španielsku) a Kuna v Mexiku 1970, kým Jarábekovi patrila v krajine Aztékov kapitánska páska československého výberu vo futbalovom turnaji olympijských hier 1968.

■ **VOLEJBAL** – Extraligový kolektív Hit UCM Trnava obsadil v najvyššej celoštátnej súťaži žien majstrovského ročníka

2020/21 šieste miesto. Záverečné domáce zápasy „hitiek“ sa hrali pod vysokou sieťou priestranej telocvične Strednej odbornej školy elektrotechnickej na Sibírskej ulici. Zvereny hlavného trénera Rastislava Filípka tu v ostatnom kole nadvstavbovej časti zvíťazili nad VK Prešov 3:2. Ak hostky z metropoly Šariša chceli v priamom súboji odsunúť trnavské družstvo za seba, potrebovali v slovenskom Ríme siahnuť na trojbodovú výhru. To im však Trnavčanky nedovolili. Bodku za päťsetovú drámou dal tajbrejk, v ktorom mali domáce hráčky jasne navrch. ■

Extraligové volejbalistky Hit UCM Trnava po rozhodujúcom stretnutí o 6. miesto v multifunkčnej telocvični SOŠE na sídlisku Závor. Foto: portál svf, Eleonóra Szombatová

Jaroslav Lieskovský

Zomrel bývalý reprezentant Anton Holič, kulturistické eso TJ Fortuna Trnava

Najúspešnejší zverenec Petra Urička si z majstrovstiev sveta a Európy priniesol v období 1979 – 1987 sedem medailových umiestnení

Športoví priaznivci v Trnave odprevadili minulý mesiac na poslednej ceste populárnu osobnosť súťažných pódíí, dlhoročného reprezentanta ČSSR v kulturistike Antona Holiča. Bývalý člen Telovýchovnej jednoty Fortuna zomrel 7. apríla vo veku 68 rokov.

Trnavský rodák (* 26. august 1952) bol odchovancom Petra Urička, zakladateľa tamojšieho kulturistického oddielu v sedemdesiatom treťom roku. Zbierka mimoriadnych úspechov A. Holiča z majstrovstiev sveta a Európy v období 1979 – 1987 bola pozoruhodná. V zlatej ére československej kulturistiky stál totiž sedemkrát na medailovom stupni. Sériu cenných zápisov otvoril 3. priečkou vo svetovom šampionáte 1979, podobne aj o dve sezóny neskôr. Z ME si priniesol majstrovský primát tri razy (1980, 1981, 1983), dvakrát bol vo vrcholnej súťaži starého kontinentu bronzový (1982, 1987). Tiež medzi elitou federálnych i slovenských previerok zbieral vzácne kovy ako na bežiacom páse. Výrazným dielom sa neraz pričínal aj o oddielové prvenstvo Fortuny Trnava v celoštátnom rebríčku.

Napriek skvelej športovej kariére zostal však skromným, pohodovým človekom. A takého si natrvalo zapamätajú mnohí priaznivci, ktorí mu držali palce pri domácich a zahraničných štartoch.

Ani po skončení pretekárskej činnosti sa A. Holič nerozlúčil s činikami. Voľakedajšie eso naďalej trénovalo rekreačne vo fitcentre trnavskej Fortuny.

Trénerom Antona Holiča bol Peter Uriček (druhý sprava). Obaja Trnavčania sa nadhlo stali poprednými kulturistami v reprezentácii ČSSR. Foto: Ján Slovinec

Anton Holič, člen kulturistického oddielu TJ Fortuna Trnava, s víťazným pohárom v majstrovstvách Slovenska, ktorých dejiskom bol v sobotu 14. mája 1977 závodný klub odborárov TAZ na Ulici Jozefa Barčovského (dnešná Coburgova). Foto: Ján Slovinec

Fotoreportér Ján Slovinec, žijúci v USA od roku 1979, má v archíve desiatky snímok z kulturistického prostredia Fortuny. „Je mi veľmi smutno, že Tóno Holič, skutočná

ikona trnavského športu, už nie je medzi nami. Boli sme dobrí kamaráti a v jeho prítomnosti vždy bývalo veselo,“ napísal náš krajan do e-mailu spoza veľkej mláky. ■

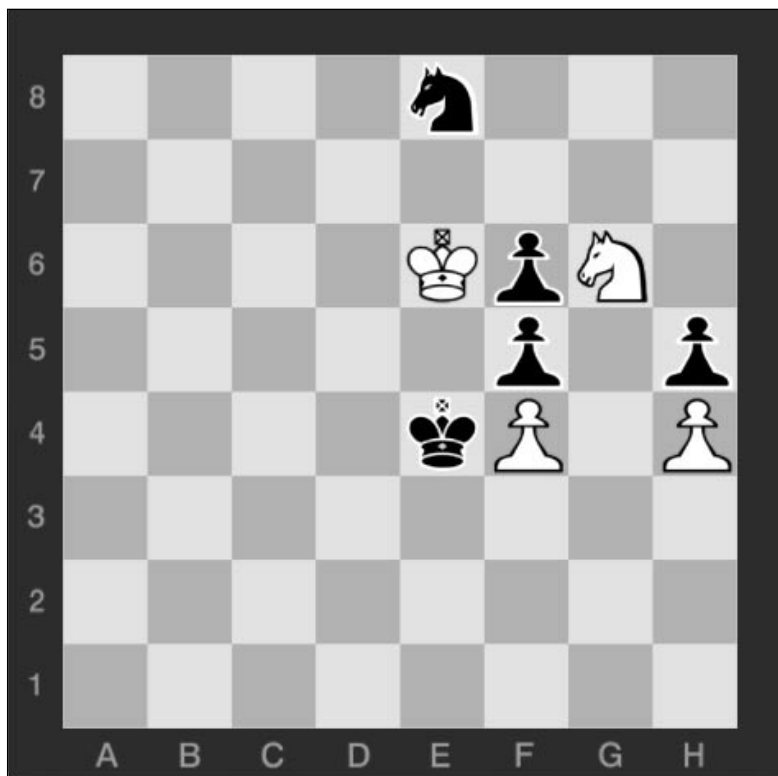
GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice

Záver šachovej partie: Sahidi – Brhel, Banický kahanec – Bojnice 2020, postavenie po ťahu 54.Jg6

Riaditeľ 37. ročníka kruhového veľmajstrovského turnaja o Banický kahanec v Bojniciach od 6. do 14. 10. 2020 Martin Huba a medzinárodný rozhodca Martin Dobrotka mali pri voľbe jeho termínu uskutočnenia veľké šťastie, lebo od nasledujúceho dňa po jeho skončení platili prísne zdravotnícke opatrenia kvôli nebezpečnému šíreniu koronavírusu COVID-19. Do Penziónu ASSO sa ľahko zmesťilo desať pozvaných šachistov (3 veľmajstri, 2 medzinárodní majstri, 5 FIDE-majstrov) z rôznych štátov EÚ [Taliansko (1), Rakúsko (4), Slovensko (5)] s priemerným ratingom takmer 2417 bodov, medzi ktorými bol aj Trnavčan Samir Sahidi, člen Klubu šachových nádejí v Bratislave. Hralo sa podľa platných pravidiel FIDE (s tempom hry 90 minút na 40 ťahov plus 30 minút do konca partie s 30 sekundovou bonifikáciou na ťah) s finančnou podporou Slovenského šachového zväzu, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Generálnym partnerom bola firma Combin z B. Štiavnice. Organizátorom turnaja sa stala spoločnosť Chess4Europe spolu so ŠK Prievidza. Po deviatich kolách 1. priečku obsadil Talian Basso (6 b.) pred Bojníčanom V. Gažíkom (6 b.); Samir Sahidi skončil na 7. priečke so 4,5 bodom (+2 - 2 = 5). Tesne pred začiatkom turnaja (30. 9. 2020) mu bol ako 17-ročnému na zasadnutí Prezidentskej rady FIDE udelený titul medzinárodného majstra.

Prvý ročník Banického kahanca sa uskutočnil v r. 1965. Potom do r. 2020 by ich muselo byť 55, ale boli aj prestávky; najdlhšia 10-ročná bola medzi rokmi 1998 až 2008.

Samir Sahidi (2404) – Ján Brhel (2018)

1.d4 f5 c4 Jf6 3.Jc3 g6 4.g3 Sg7
5.Sg2 d6 6.Sg5 0-0 7.h4 De8 8.S:
f6 S:f6 9.Jd5 Ja6 10.J:f6+ e:f6 11.Jh3
c6 12.e3 Jc7 13.Db3 Df7 16.Vc1
Vd8 15.Jf4 Je6 16.Jd3 Jc7 17.0-0 d5
18.c:d5 J:d5 19.Jc5 b6 20.Jd3 Sb7
21.Vc2 c5 22.d:c5 J:e3 23.D:f7+ K:
f7 24.S:b7 J:c2 25.S:a8 V:a8 26.Vc1
(26.c:b6! a:b6 27.Vc1 Jd4 28.Vc7+
Kg8 29.Jb4 Vd8 30.Jc6 Je2+ 31.Kf1
Vd2 32.Je7+ Kf8 33.h5 g:h5 34.J:f5
V:b2 35.a4 Va2 36.Vc4 Kf7 37.Je3
Ke6 38.Ve4+ Kd7 39.Jd5 Kd6 40.J:
b6 Jc3 41.Vc4 Jb1 42.Kg2 Jd2
43.Vf4 Ke6 44.Jc4 J:c4 45.V:c4 f5
46.Vc6+ +/–) 26. - Jd4 27.Kg2 b:
c5 28.V:c5 Ve8 29.Vd5 Jc6 30.b4
Vd8 31.V:d8 J:d8 32.Kf3 Ke6
33.Jf4+ Kd6 34.Ke3 Jc6 35.b5 Je5
36.Kd4 g5 37.Jg2 Jf3+ 38.Ke3 Je5
39.f4 Jc4+ 40.Kd4 Ja3 41.Je3 J:b5+
42.Kc4 g:f4 43.g:f4 Kc6 44.a4 (44.J:
f5 Jd6+ 45.J:d6 K:d6 46.Kb5 Kd5

47.a4 Ke4 48.Ka6 K:f4 49.K:a7 f5
50.a5 Kg3 51.a6 f4 52.Kb6 f3 53.a7
f2 54.a8D f1D 55.Dg8+ K:h4 56.D:
h7+ => 44. - Jd6+ 45.Kd4 h5 (45. -
Kd7 46.Kc5 Je4+ 47.Kc4 Ke6 48.Jc2
Jd2+ 49.Kc5 Jf3 50.Kc6 J:h4 51.Jd4+
Ke7 52.a5 Jg2 53.Kb7 Kd7 54.K:a7
Kc8 55.Je6 Je3 56.Jg7 Jd5 57.a6 J:f4
58.J:f5 Kc7 59.Jd4 Jd5 60.Jb5+ Kc8
61.Jd6+ Kd7 62.Jb5 Kc6 63.Jd4+
Kc7 =>) 46.Jd5 Je8 47.Je7+ Kb6
48.Kd5 Ka5 49.Ke6 K:a4 50.Jc6
Kb5 51.J:a7+ Kc5 52.Jc8 Kd4 53.Je7
Ke4 54.Jg6 Kf3?? 55.Kd7! 1:0
V 2. kole (7. 10.) duelanti medzi
sebou rozohrali tzv. leningradský
variant v holandskej hre (A81),
v ktorom sa biely vyhol postupu
so svojím dámskym pešiakom za
stredovú čiaru: 6.d5 0-0 7.Jh3 c6
8.Jf4 e5 9.d:e6 De7 10.0-0 S:e6
11.J:e6 D:e6 12.Sf4 D:c4 13.D:d6
Jbd7 14.Vfd1 Vf7 15.e3 Je8 16.Da3
Jb6 17.Vac1 Sf8 18.Da5 Sb4 19.De5
S:c3 20.V:c3 D:a2 atď. V 10. ťahu

mohol vykonať čierny branie bieleho jazdca aj vežou: 10. - V:f6 11.e3 (11.h5 g5 12.e3 Vh6 13.f4 g4 14.Je2 V:h5 15.V:h5 D:h5 16.Kf2 Se6 17.Jc3 c6 18.Da4 De8 19.Ve1 Vc8 20.e4 Df7 =) 11. - Kg7 12.Je2 e5 13.0-0 e4 14.Jf4 c6 15.Db3 Jc7 16.Vac1 b6 17.Db4 Sa6 18.b3 De7 19.Vc2 Vf7 20.Dc3 Df6 21.f3 e:f3 22.S:f3 Sb7 23.e4 Kg8 24.e5 d:e5 25.d:e5 De7 26.Vd2 hoci s malou výhodou bieleho. Rozhodujúcu prevahu mohol získať Samir už v 16. ťahu: 16.J:e6! S:e6 17.d5 c: d5 18.c:d5 Sc8 19.h5 g5 20.h6 b6 21.Da3 (21.0-0 Sb7 22.Dd3 Dd7 23.e4 Vac8 24.e:f5 V:c1 25.Ve8 +/-) 21. - Sb7 22.Dd3 Vac8 23.0-0 Dd7 24.Sh3 g4 25.Sg2 +/- . Nakoniec Ján by si bol zaslúžil remízu, ale v 54. ťahu urobil hrubú a rozhodujúcu chybu, po ktorej sa jeho jazdec ocitol v pasci, z ktorej už nebolo úniku, a preto sa ihneď vzdal. Takýto záver turnajovej partie nie je vidieť často, lebo skôr pripomína šachovú štúdiu – umelo vytvorenú skladbu. Ako mal správne hrať J. Brhel v pozícii zobrazenej na diagrame, v ktorej je na ťahu, aby remizoval? Otázkou kladieme našim čitateľom – riešiteľom. Odpoveď sa dozvedia v ďalšom čísle NzR.

Felix Blohberger (2467) – Samir Sahidi (2404)

1.e4 e5 2.Jf3 Jc6 3.Sb5 a6 4.Sa4 Jf6 5.0-0 Se7 (5. - b5 6.Sb3 d6 7.c3 Ja5 8.Sc2 c5 9.d4 Dc7 10.Jbd2 c:d4 11.c:d4 Se7 12.Ve1 0-0 13.h3 Jc6 14.d5 Jb4 15.Sb1 a5 Dobrotka vs. Kormanec, 13. finále MSR v kor. šachu 1996) 6.Ve1 b5 7.Sb3 d6 8.c3 Ja5 (8. - 0-0 9.h3 Sb7 10.d4 Ve8 11.Jbd2 Sf8 12.a4 h6 13.Sc2 e:d4 14.c:d4 Jb4 15.Sb1 c5 16.d5 Jd7 17.Va3 f5 18.Vae3 f4 19.V3e2 Je5 20.Jf1!? Timman vs. Karpov, 9. p., Kuala Lumpur 1990) 9.Sc2 c5 10.h3 0-0 11.d4 Dc7 (11. - Jc6 12.Jbd2 Dc7 13.d:c5 d:c5 14.Jf1 Se6 15.Je3 Vad8 16.Dc2 c4 17.Jf5 Vf8 18.Sg5 Jd7 19.S:e7 J:e7 20.Jg5 Jg6 Reshewsky vs. Smyslov, Belehrad 1970; 11. - c:d4 12.c:d4 Dc7 13.Jbd2 Jc6 14.Jb3 a5 15.Se3 a4

16.Jbd2 Sa6 17.Vc1 Db7 18.a3 Sd8 19.b4 a:b3 20.J:b3 Sb6 Boleslavskij vs. Reshewsky, TK Neuhausen - Zurych 1953) 12.d5 (12.Jbd2 c: d4 13.c:d4 Jc6 14.d5 Jb4 15.Sb1 a5 16.Jf1 Sd7 17.Sd2 Vfc8 18.Je3 Ja6 19.Jh2 Jc5 20.Df3 Dd8 Adams vs. Ivančuk, Luzern 1989; 14.Jb3 a5 15.Se3 a4 16.Jbd2 Karpov vs. Hort, ŠO Luzern 1982) 12. - c4 13.b4 (13.Jbd2 Jb7 14.Jf1 Jc5 15.Jg3 Sd7 16.Sg5 h6 17.Se3 a5 18.Dd2 a4 19.S:h6 g:h6 20.D:h6 Je8 21.Jg5 S:g5 22.D:g5+ Kh7 23.Dh5+ Kg7 24.Dg5+ Kh7 =) 13. - c:b3 14.a:b3 Sd7 15.Sd3 Vfb8 16.Sd2 Se8 17.Ja3 Sd8 18.Jh2 Jd7 19.Jg4 Jb6 20.Vb1 Jb7 21.Sf1 (21.Df3 Jc5 22.Sc2 Sd7 23.Va1 Vc8 24.Dg3 Jb7 25.Jb1 f5 26.Jh6+ Kh8 27.J:f5 S:f5 28.Df3 Df7 29.e:f5 Jc5 30.Se3 Jcd7 +/=) 21. - Jc5 (21. - f5 22.e:f5 J:d5 23.c4 b: c4 24.S:c4 Sf7 25.Vc1 Jf6 26.Df3 J: g4 27.D:g4 Sf6 28.Sd5 De7 29.Df3 S:d5 30.D:d5+ Df7 31.D:f7+ K: f7 32.Vc7+ Kg8 33.Jc4 Jc5 34.Se3 Vb7 35.Vc6 J:b3 36.J:d6 +/=) 22.Df3 De7 23.g3 h5 24.Je3 g6 25.b4 Jca4 26.c4 b:c4 27.Je:c4 J: c4 28.J:c4 Sb5 29.h4 Vc8 30.Ja5 Df6 31.D:f6 S:f6 32.Vec1 Sd8 33.Jc6 f5 (33. - Kg7 34.J:d8 V:d8 35.S:b5 a:b5 36.Vc6 Vd7 37.f3 f5 38.Kg2 f:e4 39.f:e4 +/=) 34.J:d8 V: d8 35.f3 (35.S:b5 a:b5 36.e:f5 g:f5 37.Vc6 Vd7 38.Kg2 Kf7 39.f3 Vb8 40.Se3 Ke7 41.Va1 Jb2 42.Sg5+ Ke8 43.Vaa6 Jc4 44.Kf2 Vdb7 45.Va1 Kd7 =) 35. - Vdc8 36.Sh3 Sd7 37.f4 Jb6 (37. - e:f4 38.g:f4 Jb6 39.e:f5 Jc4 40.Se1 Je3 41.Kf2 J: f5 42.S:f5 S:f5 43.Va1 V:c1 44.V: c1 Kf8 45.Vc7 Vc8 46.Va7 Vc2+ 47.Ke3 Va2 48.Sc3 Va3 49.Vc7 Ke8 50.Kd4 Kd8 =) 38.e:f5 (38.f: e5 d:e5 39.Sg5 Vab8 40.Va1 V:c1+ 41.V:c1 Vc8 42.Va1 Va8 43.Sf1 f: e5 44.Va5 Vf8 45.Se2 Sg4 46.S: g4 h:g4 47.V:a6 J:d5 48.V:g6+ Kf7 49.Vc6 Va8 50.b5 Va3 =) 38. - S: f5 39.S:f5 g:f5 40.f:e5 d:e5 41.d6 [41.Vf1 Vc2 42.Vbd1 Vf8 43.d6 Jd7 44.Sg5 Vfc8 45.V:f5 V8c3 46.Va1 V:g3+ 47.Kh1 Vb3 48.Sd8 V:b4 49.V:h5 Vd4 50.Vg1+ Kf7 51.Vh7+ Ke6 52.Vg6+ Kf5 (52. - Kd5 53.V: d7 Vd1+ 54.Vg1 Vdd2 55.Va1

Vh2+ =) 53.Vg5+ Ke6 =] 41. - Kf7 42.Vc7+ V:c7 43.d:c7 Jd5 44.Ve1 e4 45.Vc1 Vc8 46.Sf4 J:b4 47.Vb1 (47.Vc5 Kf6 48.Va5 Ke6 49.Kf1 Vf8 50.Va4 a5 51.V:a5 Jd3 52.Vb5 Kd7 53.Sd6 Vc8 54.Vb6 Ve8 55.Ke2 Vc8 56.Ke3 Je1 57.Se5 Vg8 58.Vf6 Jd3 59.V:f5 J:e5 60.V:e5 V:g3+ 61.K:e4 Vg4+ 62.Kd5 V:h4 63.Ve7+ Kc8 64.Kc6 Vc4+ =) 47. - a5 48.Va1 Jc6 49.Vc1 Jd4 50.Kf2 Je6 51.Se5 a4 52.Ke3 a3 53.Va1 J:c7 54.S:c7 V:c7 55.V:a3 Vc1 56.Va7+ Ke6 57.Va6+ Kd5 58.Va5+ Vc5 59.Va3 Ke5 60.Vb3 Va5 61.Vc3 Va1 62.Vc5+ Ke6 63.Kf2 Va2+ 64.Kf1 Vd2 65.Va5 Vd5 66.Va3 Vd3 67.Va6+ Ke5 68.Va5+ Vd5 69.Va8 Vb5 70.Ke2 Vb2+ 71.Ke3 Vb3+ 72.Kf2 Kd4 73.Vd8+ Kc4 74.Vc8+ Kd3 75.Vd8+ Kc2 76.Vd5 Vf3+ 77.Kg2 Vd3 78.V:f5 e3 79.V: h5 Kd2 (79. - e2 80.Ve5 Kd1 81.g4 e1D 82.V:e1+ K:e1 83.h5 Ke2 84.h6 Vd8 85.Kg3 Vh8 86.g5 Ke3 87.Kg4 Ke4 88.g6 V:h6 89.Kg5 Vh8 90.g7 Va8 =) 80.Ve5 Vd8 81.g4 e2 82.Kf2 Vf8+ 83.Kg3 e1D+ 84.V:e1 K:e1 85.g5 Ke2 86.g6 Vf1 87.Kg4 Ke3 88.Kg5 Ke4 89.g7 Ke5 90.Kg6 Vg1+ 91.Kf7 Vf1+ ½ : ½
V 1. kole (6. 10.) sa čierny bránil voči postupu kráľovského pešiaka španielskou hrou (C99), keď použil Čigorinov variant (8. - Ja5), ale mohol si vybrať aj Breyerov či Smyslovov systém. Rovnováhu v dueli by bol čierny udržal aj po: 12. - Jc4 13.a4 Sd7 14.b3 Ja5 15.a: b5 a:b5 16.Jbd2 Jb7 17.Sb2 Vfb8 18.c4 V:a1 19.D:a1 Dd8 20.Jf1 Jh5 21.Sc1 Va8 22.Db1 Db6 23.Sd3 b:c4 24.b:c4 D:b1 25.S:b1 Va1 26.Sd2 Ja5 27.Je3 Jb3 28.Sc2 V: e1+ 29.S:e1 Jd4 30.Sd1 Jf6 a malú výhodu vo variante (miesto 14. - Sd7): 14. - Jb7 15.Sa3 Ve8 16.Dd3 Sd7 17.Jbd2 Jh5 18.c4Jf4 19.De3 a5 20.Vec1 Dd8 21.Jf1 Vc8 22.Sd1 b: c4 23.b:c4 Jc5 24.Jg3 Db6 25.Je2 Jfd3 26.Vcb1 Da6 27.Jd2 h6 28.S: c5 J:c5 29.Dc3 a4 30.Jg3 Sg5 atď. V 38. ťahu sa nemusel čierny ponáhľať s bráním pešiaka f5, ale prejsť do vežovej koncovky s rôznofarebnými strelcami: 38. - e4

39.V:c8+ V:c8 40.Va1 J:d5 41.Va5 Jb6 42.V:a6 Jc4 43.Sc3 S:f5 44.Sf1 Jc3 45.Sd4 J:f1 46.K:f1 Vb8 47.V:d6 V:b4 48.Ke2 Vb3 49.Se3 Kf7 50.Vb6 V:b6 a s remízou. V koncovke sa biely nenechal nachytnať na ponúknutú výmenu veží: 59.V:c5+ ?? K:c5! 60.g4 f:g4 61.K:e4 Kc4 62.Ke3 Kc3 63.Ke2 Kd4 64.Kf2 Kd3 65.Kg2 Ke2 a tiež na nesprávny odskok svojho kráľa: 63.Kf4?? Vf1+ 64.Kg5 Vf3 65.Vc6+ Kd5 66.Vc2 e3 67.Va2 Kc4 68.Vg2 Kd3 69.K:h5 e2 70.V:e2 K:e2 71.Kg5 Ke3 72.h5 Ke4 73.Kh4 Vf1 74.h6 Vh1+ 75.Kg5 Vh3 76.Kg6 V:g3+ s výhrou čierneho. V závere dlhého súboja si Samir dokonca

premenil svojho postupujúceho pešiaka na dámu, ktorú mu však Felix obeťou svojej veže zneškodnil, lebo dvojicou svojich pešiakov postupoval tiež na ich premenu na silnejšiu figúru, čomu však biely zabránil spoluprácou veže a kráľa. Preto sa partia skončila nerozhodne, ale iste nebola nudná pre čitateľov našej stálej šachovej rubriky, keď uverejňujeme zaujímavé duely zo slovenských turnajov, a nie žiadne veľmajstrovské remízy.

Riešenie otvorenia v partii Bukovský vs. Škápiková (Tirnavia 2011): 8.S:f6!? D:f6 9.Jd5? D:d4! (9. - Dd8?? 10.Jb5 Se6 11.Jd:c7+ Kd7 12.J:a8 D:a8 13.Se2 Dd8 14.0-0

Da5 15.a3 a6 16.b4 Dd8 17.J:d6 Kc7 18.c5 S:d6 19.D:d6+ D:d6 20.c:d6+ K:d6 21.Vfd1+ +-) 10.J:c7+ Kd8 11.J:a8 D:e4+ 12.Se2 D:g2 13.Sf3 Dg5 14.h4 De5+ 15.Kf1 D:b2 16.Kg2 Se7 17.Vb1 De5 18.Sd5 Df4 19.Df3 D:f3+ 20.S:f3 Ja5 21.c5 d:c5 s určitou výhodou čiernej, ale po 9.Jdb5! De7 10.f3 Se6 11.Jd5 S:d5 12.c:d5 Je5 13.f4 c6 14.f:e5 Dh4+ 15.Kd2 Df4+ 16.Kc2 c:b5 17.S:b5+ Kd8 18.Dd2 D:e5 19.Vae1 Vc8+ 20.Kb1 Sg7 s obojstrannými možnosťami. Na Tirnavii Ľubica ukázala, že vie zaútočiť aj na muža, samozrejme, na šachovnici. Riaditeľom turnaja bol Milan Szitkey z Lokomotívy Trnava. ■

Západoslovenské múzeum

EXPOZÍCIE

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčičina, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu

■ TREŤOHORNÉ MORE

Geologická výstava
7. 5. 2021 – 30. 4. 2022

■ SVADBA

Výstava svadobných šiat zo zbierky Evy Bodnianskej doplnená dobovými svadobnými fotografiami z 20. storočia

15. 5. 2021 – 15. 11. 2021

■ TRNAVSKÝ OBJEKTÍV

51. ročník tradičnej súťažnej prehliadky neprofesionálnych fotografov z okresov Trnava, Hlohovec a Piešťany organizuje Trnavské osvetové stredisko do 31. 5. 2021

■ DETSKÝ SVET

Výstava pre malých i veľkých Hračky, fotografie, oblečenie, knihy a iné predmety zo sveta detí od konca 19. storočia po koniec 20. storočia

do 31. 12. 2024

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Mikuláš Schneider Trnavský – k výročiu hudobného skladateľa

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

LETNÁ SEZÓNA 1. 3. – 31. 10.

Otváracie hodiny: UT – PIA 8.,30 – 15.00, vstup len na objednanie 033/5514421 alebo 033/ 5512 913

V pondelok zatvorené

Víkend – 11.00 – 17.00 – pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok – štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE

ŽIVOT A DIELO MIKULÁŠA SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO DOBRO – DVORANA SLÁVY

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

LETNÁ SEZÓNA 1. 3. – 31. 10.

Otváracie hodiny: UT – PIA 8.,30 – 15.00, vstup len na objednanie 033/5514421 alebo 033/ 5512 913

V pondelok zatvorené

Víkend – 11.00 – 17.00 – pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok – štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE.....

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

■ S LÁSKOU ZA PRAVDU

Reinštalovaná expozícia Unikátny nábytkový súbor z pozostalosti Mons. ThDr. Pavla Jantauscha, prvého apoštolského administrátora Apoštolskej administratúry v Trnave

■ SEDEMNÁSTE STOROČIE SLOVOM A OBRAZOM

Historické tlače z fondov Západoslovenského múzea do 31. 3. 2023

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

do 31. 12. 2021

Galéria Jána Koniarka

■ Julián Filo: FILOZOFIA GESTA

Retrospektívna výstava slovenského maliara a grafika Juliána Fila k príležitosti 100. výročia jeho narodenia

do 2. 5. 2021 v Koppelovej vile

■ Adam Šakový: NERAST

Samostatná výstava Nerast predstavuje výber z aktuálnej tvorby slovenského maliara Adama Šakového do 2. 5. v novom krídle Koppelovej vily

■ Margaréta Petržalová: MAKE IT NONCHALANT

Výstava predstavuje súčasné smerovanie v tvorbe Margaréty Petržalovej

do 2. 5. 2021 v novom krídle Koppelovej vily

■ **FIGUARTIVE IMPERATIVE**
Výstava súčasnej európskej maľby zo zbierok Roberta Runtáka od 13. 5. 2021 do 4. 7. 2021 v Koppelovej vile

■ **15. mája v Koppelovej vile NOC MÚZEÍ A GALÉRIÍ 2021**
Galérie budú otvorené v predĺženom čase. Pripravený bude aj sprievodný program

HUDBA TRNAVE

18. ročník Slovenského festivalu umenia 2021

POCTA HARFE

v Synagóge – Centre súčasného umenia

■ **22. mája o 16.00 h DUO PRO-ARPE**

Eugen Prochác – violončelo, Adriana Antalová – violončelo
A. Vivaldi, D. Van Goens, C. Salzede, P. Fischer, M. Ravel, M. De Falla, E. Grandos

■ **22. mája o 19.00 h MOYZESOVO KVARTETO**

Michal Matejčík – harfa
L. van Beethoven, A. Haselmann, M. Tournier, D. H. Conant, V. Šarišský (premiéra), G. Dusík, J. Filip, Depeche Mode

■ **23. mája o 19.00 h MOYZESOVO KVARTETO**

Katarína Turnerová – harfa, Marián Turner – flauta, Jozef Eliáš – klarinet
W. A. Mozart, L. Van Beethoven, M. Novák, R. Berger, C. M. Von Weber, M. Ravel

■ GALÉRIA VÝKLAD Hlavná 10

Otis Laubert: KNÍHKUPECTVO LAUBERT

do 5. 6. 2021

Slovenský výtvarník Otis Laubert pristupuje ku knihe s rovnakou úctou, ako k ostatným vzácnym kultúrnym fenoménom – plíi, reže, vrta, oblieva, zväzuje, zošiva a, ako inak, vylepšuje vkladáním cudzích predmetov. To, čo znie ako hrubá deštrukcia, je však nevyhnutným postupom k vytvoreniu objektov plných jemného humoru a lau-

bertovskej poetiky každodennosti. Milovníci klasickej literatúry ocenia Dlhý román, fajšmekri knižnú edíciu Toto čítať bola lahôdka. Teoretikov umenia určite zaujme Prvá monografia Mondriana na Slovensku. Pre nerozhodných ponúkame Farebnú aj Obyčajnú väzbu, pre estétov dokonca Se zlatou ořízkou. Z povinnej literatúry Dejiny českého divadla či Ilustrovaný Shakespeare. Niektoré tituly sú Prešpikované ilustráciami, v iných, ako sa niekedy stáva, Ilustrácia prevýšila obsah. Pre praktickejších máme v ponuke Cestovnú a Vkladnú knižku, pre nepraktických príručku Všetok svoj voľný čas venujem knihe. Čo kniha, to skvost, v Kníhkupectve Laubert si určite vyberiete. Ale, ako hovorí Otis: „Tieto knihy nepožičiavam.“

Projekt aj chod galérie na rok 2021 z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Knižnica J. Fándlyho

■ **6. mája o 17.00 h online na FB FASCINUJÚCE PRÍBEHY DENISY FULMEKOVEJ**

Stretnutie s obľúbenou spisovateľkou. Rozhovor vedie Alena Beňová. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

■ **13. mája o 17.00 h online na FB PO STOPÁCH ŽELEZNÍK – OD KONÍ K ELEKTRICKÝM RUŠŇOM**

Rozprávanie Ladislava Szojku, odborníka na históriu železníc. Rozhovor vedie Martin Jurčo.

■ **LITERÁRNE INŠPIRÁCIE NA VÍKEND**

Májové inšpirácie budú venované dvom nositeľom Nobelovej ceny za literatúru, ktorí napriek odstupu času prinášajú aktuálne podnety i pre dnešnú dobu.

■ **14. mája – premiéra na Youtube kanáli knižnice Albert Camus: MOR**

Zamyslenie nad možnosťou, ako zabrániť epidémii šírenia skresleného pohľadu na svet i iných.

■ **28. mája – premiéra na Youtube kanáli knižnice Hermann Hesse: KLINGSOROVO POSLEDNÉ LETO**

Leto napriek viacerým opatreniam a obmedzeniam môže byť príležitosťou žiť každý jeho deň s vďakou a naplno.

■ **OSEMSMEROVKA**
Online tajnička pre čitateľov Každý utorok v máji

■ **TRÉNUJME SI PAMÄŤ**
Uverejňovanie cvičení a zaujímavých tipov na www.kniznicatrnava.sk, ktoré napomáhajú hrovou formou aktivizovať a posilniť si svoju pamäť, pozornosť a ostatné poznávacie funkcie. Každú stredu v máji

PRE DETI

■ **3. mája – premiéra na Youtube kanáli knižnice PRÍD SI POŽIČAŤ**

Predstavujeme knižné novinky v oddelení pre deti.

■ **6. mája – premiéra na Youtube kanáli knižnice TVORIVÁ DIELŇA**

Ku Dňu matiek spolu vyrobíme kytičku, aby ste ňou potešili ma-mičku.

■ **17. mája JARNÝ VEDOMOSTNÝ KVÍZ**

■ **24. mája AKO DOBRE POZNÁŠ SLOVENSKÉ PESNIČKY?**
Vedomostná tajnička

ODBORNÉ PODUJATIA

■ **6. mája od 9.00 do 13.00 h INFORMAČNÁ VÝCHOVA V KNIŽNICI**

Online seminár (nielen) pre knihovníkov. Podujatie organizuje úsek metodiky Knižnice JF v Trnave a uskutoční sa prostredníctvom aplikácie Airmeet. Prednášajúca: PhDr. Ľudmila Hrdinákova, PhD.
Link na prihlásenie: <https://forms.gle/rASVmqK7feEqAzqL8> alebo na www.kniznicatrnava.sk

■ **25. mája od 9.00 do 14.00 h DOBROVOENÍCTVO V KNIŽNICI**

Online seminár spojený s workshopom (nielen) pre knihovníkov. Podujatie organizuje úsek metodiky Knižnice JF v Trnave a uskutoční sa prostredníctvom aplikácie Airmeet.

Odborný garant: doc. PhDr. Eva Mydlíková, PhD. (Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave).

Link na prihlásenie: <https://forms.gle/MjQFXQEPMcYoCclN6> alebo na www.kniznicatrnava.sk
Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

SLEDUJTE NÁS

<https://www.kniznicatrnava.sk/>
<https://www.facebook.com/kniznicatrnava/>
<https://www.youtube.com/kniznicatrnava>
JARNÝ VEDOMOSTNÝ KVÍZ

■ 24. mája

AKO DOBRE POZNÁŠ SLOVENSKÉ PESNIČKY?

Vedomostná tajnička

ODBORNÉ PODUJATIA

■ 6. mája od 9.00 do 13.00 h INFORMAČNÁ VÝCHOVA V KNIŽNICI

Online seminár (nielen) pre knihovníkov. Podujatie organizuje úsek metodiky Knižnice JF v Trnave a uskutoční sa prostredníctvom aplikácie Airmeet.

Prednášajúca: PhDr. Ľudmila Hrdinová, PhD.

Link na prihlásenie: <https://forms.gle/rASVmQK7feEqAzqL8> alebo na www.kniznicatrnava.sk

■ 25. mája od 9.00 do 14.00 h DOBROVOĽNÍCTVO V KNIŽNICI

Online seminár spojený s workshopom (nielen) pre knihovníkov. Podujatie organizuje úsek metodiky Knižnice JF v Trnave a uskutoční sa prostredníctvom aplikácie Airmeet.

Odborný garant: doc. PhDr. Eva Mydlíková, PhD. (Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave).

Link na prihlásenie: <https://forms.gle/MjQFXQEPMcYoCclN6>

forms.gle/MjQFXQEPMcYoCclN6 alebo na www.kniznicatrnava.sk
Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

SLEDUJTE NÁS

<https://www.kniznicatrnava.sk/>
<https://www.facebook.com/kniznicatrnava/>
<https://www.youtube.com/kniznicatrnava>

Malý Berlín

■ 9. mája o 14.00 h online cez platformu ZOOM

Online workshop: LOGO HRAVO

Workshop plný kreativity a zábavy povedie dizajnérka Lucia Blanáriková, ktorá pôsobí v Anglicku ako grafická dizajnérka. Ukáže deťom, ako tvorí, a prebudí ich kreativitu.

Link na predstavenie: Napíšte na workshop@malyberlin.sk.

Vstupné: 5 €

■ 15. mája o 20.00 h

v Malom Berlíne

Koncert: ARCHÍVNÝ CHLAPEC + KVASKOVA

Richard Vávra ako Archívny chlapec vyniká minimalistickým prevedením svojej tvorby, typickou gitarou a osobnými textami. Kapelu Kvaskova vedie charizmatická herečka Prešovského divadla Zdenka Kvásková. Jej nezameniteľný hlas s jemne psychedelickým hudobným sprievodom zanecháva v poslucháčoch vždy silné dojmy.

■ Koncert: HOMMAGE À MIKULÁŠ SCHNEIDER TRNAVSKÝ

22. mája o 19.00 h v Malom Berlíne

Pocta Mikulášovi Schneiderovi Trnavskému v podaní speváckeho okteta Danubius octet singers sa uskutoční pri príležitosti 140. výročia jeho narodenia. Danubius octet singers je mužské spevácke okteto, zložené z profesionálnych spevákov, ktoré sa zameriava predovšetkým na interpretáciu a cappella skladieb slovenských,

českých i svetových skladateľov klasickej hudby.

V prípade zmeny protiepidemiologických opatrení sa koncerty presunú do online verzie

■ 29. mája od 12.00 do 18.00 h naživo v Trnavskom rádiu LITERÁRNY MAJÁLES S TRNAVSKÝM RÁDIOM

Každú hodinu si môžete vypočuť rozhovor s jednou z osobností knižného sveta. Hostami budú Ivana Gibová, Vanda Rozenbergová, Martin Hatala a ďalší

Trnavské osvetové stredisko

■ 15. marca – 31. mája 2021,
Trnavský samosprávny kraj
REMINISCENCIE TRNAVSKÉJ
PALETY – kolektívna výstava výtvarných diel neprofesionálnych výtvarníkov z trnavského regiónu.

■ 8. apríla – 31. mája 2021 v Západoslovenskom múzeu TRNAVSKÝ OBJEKTÍV 2021

Výstava 51. ročníka regionálnej súťaže v neprofesionálnej fotografickej tvorbe, do ktorej sa zapojilo 26 autorov z okresov Trnava, Piešťany a Hlohovec. Dvesto fotografických diel hodnotila odborná porota Mgr. Art. Pavel Pecha, Mgr. art. Roman Pavlovič a Mgr. Peter Lančarič, PhD.

■ Dom hudby M. Sch. Trnavského ROZUZLENIE – TEXTILNÁ TVORBA

Výstava textilných prác Aleny Čaklovičovej a Evy Jaurovej tvorené rôznymi technikami – háčkovanie, pletenie, frivolitkovanie, šitie, na rozličné využitie – odevy, časti odevov, doplnky, náramky, náhrdelníky, ozdoby odevov, dekorácie...

Výstava potrvá do polovice júna 2021 ■

13. – 16. mája na Trojičnom námestí
Trh sadeníc kvetov a zeleniny
na jarnú výsadbu do záhrad,
balkónov aj okenných hrantov

